

U I M E R E P U B L I K E H R V A T S K E
P R E S U D A I R J E Š E N J E

Vrhovni sud Republike Hrvatske u Zagrebu u vijeću sastavljenom od sudaca Vrhovnog suda Milivoja Mikora, kao predsjednika vijeća, te Vesne Vrbećić, Katice Jelić, Erike Kocijančić i Damira Kosa, kao članova vijeća i višeg sudskog savjetnika Vojimira Katića, kao zapisničara, u kaznenom predmetu protiv optuženika T. O. i dr., zbog kaznenog djela iz čl. 120. st. 1. OKZRH, odlučujući o žalbama državnog odvjetnika, te optuženika T. O., S. G. i M. N. K. podnesenih protiv presude Županijskog suda u Rijeci od 24. ožujka 2003. godine broj K-11/01, u sjednici održanoj dana 31. svibnja i 1. i 2. lipnja 2004. godine, u prisutnosti zamjenika Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske P. P., branitelja optuženika T. O. Ž. O. i B. M., odvjetnika iz Z., branitelja optuženika S. G., M. Š., odvjetnika iz R. i branitelja optuženika M. N. K., mr. T. S., odvjetnika iz R.,

presudio i riješio je:

I. Odbijaju se kao neosnovane žalbe državnog odvjetnika, optuženika T. O., S. G. i M. N. K. i potvrđuje presuda suda prvog stupnja u osuđujućem dijelu, te u oslobađajućem dijelu u odnosu na optuženika I. R..

II. Odbacuje se kao nedopuštena žalba državnog odvjetnika u odnosu na optuženike T. O. i M. N. K., zbog djelatnosti činjenično opisane u oslobađajućem dijelu presude suda prvog stupnja.

Obrazloženje

Županijski sud u Rijeci, presudom od 24. ožujka 2003. godine broj K-11/01, proglasio je krivim optuženike T. O., S. G. i M. N. K. zbog kaznenog djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava, ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZRH i na temelju istog zakonskog propisa osudio ih na kazne zatvora, optuženika T. O. u trajanju od 15 godina, optuženika S. G. u trajanju od deset godina i optuženika M. N. K. u trajanju od 12 godina.

U izrečene kazne zatvora optuženicima je na temelju čl. 45. OKZRH uračunato vrijeme provedeno u pritvoru i to optuženiku T. O. od 12. rujna 2000. godine do 12. rujna 2002. godine, te od 24. rujna 2002. godine, pa nadalje, optuženiku S. G. od 19. prosinca 2000. godine pa nadalje, te optuženiku M. N. K. od 21. veljače 2001. godine, pa nadalje.

Na temelju čl. 132. st. 2. Zakona o kaznenom postupku ("Narodne novine", broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99 i 58/02, u nastavku ZKP) oštećenici J. R., S. G., M. P., Ž. P., M. I., D. O.₁, D. O.₂, D. K., Ž. T., I. T., B. G. i M. O. upućuju se sa imovinskopravnim zahtjevom na parnicu.

Na temelju čl. 122. st. 4. ZKP optuženik T. O. i optuženik S. G. oslobađaju se obveze naknade troškova kaznenog postupka iz čl. 119. st. 2. toč. 1.-6. ZKP u cijelosti, a optuženik M. N. K. je na temelju čl. 122. st. 1. ZKP obvezan na naknadu troškova kaznenog postupka u paušalnom iznosu od 2.000,00 kn, dok će se o ostalim troškovima, o čijoj visini su nedostajali podaci u vrijeme presuđenja donijeti, posebno rješenje.

Na temelju čl. 354. toč. 3. ZKP optuženici T. O., M. N. K. i I. R. zvani B. v. i R. oslobađaju se od optužbe da bi počinili kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava, ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZRH činjenično opisano u toč. 1b. izreke optužnice.

Na temelju čl. 132. st. 3. ZKP oštećenici L. M. i D. V. upućuju se sa imovinskopravnim zahtjevom na parnicu.

Na temelju čl. 123. st. 1. ZKP troškovi kaznenog postupka iz čl. 119. st. 2. toč. 1.-5. ZKP, te nužni izdaci optuženika i nužni izdaci i nagrada branitelja u ovom dijelu padaju na teret proračunskih sredstava.

Na temelju čl. 353. toč. 3. ZKP protiv optuženika M. Č. zvanog B. odbija se optužba da bi počinio kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava, ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZRH.

Na temelju čl. 123. st. 1. ZKP troškovi kaznenog postupka iz čl. 119. st. 2. toč. 1.-5. ZKP, te nužni izdaci optuženika i nužni izdaci i nagrada branitelja u ovom dijelu padaju na teret proračunskih sredstava.

Protiv te presude žalili se državni odvjetnik zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja u odnosu na oslobađajući dio presude i predlaže da se u tom dijelu pobijana presuda preinači i donese osuđujuća presuda, te zbog odluke o kazni u odnosu na osuđujući dio presude, s prijedlogom da se optuženicima izreknu strože kazne zatvora.

Optuženik T. O. se žalio po braniteljima Ž. O. i B. M., odvjetnicima iz Z., iz svih žalbenih osnova, s prijedlogom da se pobijana presuda ukine u osuđujućem dijelu i predmet vrati sudu prvog stupnja na ponovno suđenje ili preinači i optuženika oslobodi od optužbe. Traži da se optuženik i branitelji obavijeste o sjednici vijeća.

Optuženik T. O. žalio se i osobno zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Optuženik S. G. žali se po branitelju M. Š., odvjetniku iz R., zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka, povrede kaznenog zakona, pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni, te predlaže da se pobijana presuda ukine i predmet vrati sudu prvog stupnja na ponovno suđenje ili preinači i optuženiku izrekne blaža kazna. Moli da se optuženik i branitelj izvijeste o sjednici vijeća.

Optuženik M. N. K. žali se u dva podneska po braniteljima I. K., odvjetniku iz Z., zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka, pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni, s prijedlogom da se pobijana presuda ukine i predmet vrati sudu prvog stupnja na ponovno suđenje pred potpuno izmijenjenim vijećem ili podredno preinači u odluci o kazni i optuženiku izrekne blaža kazna, te mr. T. S., odvjetniku iz R., zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni, s prijedlogom da se pobijana presuda ukine i predmet vrati sudu prvog stupnja na ponovno suđenje. Moli da se optuženika i branitelje izvijesti o sjednici vijeća.

Optuženik M. N. K. podnio je i osobnu žalbu u kojoj predlaže da se pobijana presuda ukine i predmet vrati prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Po branitelju I. K., odvjetniku iz Z., optuženik M. N. K. je podnio odgovor na žalbu državnog odvjetnika predlažući da se ista odbije kao neosnovana u cijelosti.

Zamjenik Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, u pismenom podnesku od 20. studenog 2003. godine broj KŽ-DO-1781/03, predložio je da se žalba državnog odvjetnika prihvati i u odnosu na osuđujući dio presude preinači u odluci o kazni i optuženicima izreknu strože kazne, a u oslobađajućem dijelu ukine i predmet vrati sudu prvog stupnja na ponovno suđenje.

Sjednica vijeća održana je u prisutnosti zamjenika Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske P. P., branitelja optuženika O., Ž. O. i B. M., odvjetnika iz Z., branitelja optuženika G., M. Š., odvjetnika iz R., te branitelja optuženika M. N. K., mr. T. S., odvjetnika iz R., a u odsutnosti branitelja optuženika N., I. K., odvjetnika iz Z., koji je u međuvremenu umirovljen, te optuženika osobno koji imaju branitelje i nalaze se u pritvoru, a vijeće i predsjednik vijeća nisu smatrali da bi njihova nazočnost sjednici vijeća bila svrhovita.

Na sjednici vijeća zamjenik Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, P. P., izjavio je da povlači žalbu državnog odvjetnika u odnosu na optuženike T. O. i M. N. K., u odnosu na oslobađajući dio pobijane presude, pa je uslijed toga odlučeno kao u toč. II. izreke ove odluke.

Žalba državnog odvjetnika u odnosu na optuženike T. O. i M. N. K. u odnosu na oslobađajući dio pobijane presude je nedopuštena, a u ostalom dijelu neosnovana kao i žalbe optuženika.

U odnosu na žalbeni osnov bitne povrede odredaba kaznenog postupka na osuđujući dio pobijane presude

Žaleći se zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. toč. 11. ZKP optuženik O. nalazi da su razlozi u pobijanoj presudi u znatnoj mjeri proturječni, jer sud prvog stupnja nije prihvatio iskaze objektivnih i vjerodostojnih svjedoka, a uvažio je iskaze subjektivnih i nevjerodostojnih svjedoka, da je pobijana presuda proturječna sama sebi i razlozima presude budući su svjedoci kojima sud poklanja vjeru negirali svoje iskaze na glavnoj raspravi, da pobijana presuda nema razloga ili oni koji su u njoj navedeni nisu razlozi o odlučnim činjenicama, jer je sud propustio izvesti dokaz ispitivanjem svjedoka koje je predlagala obrana, a odnose se na odlučne činjenice, te da o odlučnim činjenicama postoji znatna proturječnost između onoga što se navodi u razlozima presude o sadržaju isprava ili zapisnika o iskazima danim u postupku i samih tih isprava ili zapisnika. Smatra da prvostupanjski sud potpuno pogrešno tumači što je tko rekao, čak i u onim iskazima koje pobijana presuda uvažava, ali posve nelogično tumači sadržaj tih iskaza danih u istrazi ili na glavnoj raspravi.

Nalazi i da prvostupanjski sud nije dao ocjenu vjerodostojnosti proturječnih dokaza, te iz kojih razloga nije prihvatio pojedine prijedloge stranaka, te da nije savjesno ocijenio svaki dokaz pojedinačno i u svezi s ostalim dokazima, te na temelju takve ocjene izveo zaključak je li neka činjenica dokazana.

Optuženik G. istu postupovnu povredu nalazi u navodu da pobijana presuda nema razloga zbog čega bi se radilo o kaznenom djelu ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, a optuženik N. u žalbi podnesenoj po branitelju K., da su izostali razlozi za subjektivni elemenat djela.

Optuženik N. u žalbi podnesenoj po branitelju K. ističe i bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 2. ZKP smatrajući da je audio-kazeta snimke razgovora svjedoka I. D. i S. R. nezakonit dokaz i da se na njemu ne može temeljiti sudska presuda.

Žalbeni razlozi optuženika O. u odnosu na bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. toč. 11. ZKP koju vrlo opširno obrazlaže ukazuju da se optuženik i u okviru tog žalbenog osnova žali zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja pa će o tome biti govora u okviru odgovora na taj žalbeni osnov.

S obzirom da motiv počinjenja djela nije bitan elemenat djela pa se stoga ne radi o odlučnoj činjenici, izostajanje razloga o motivu počinjenja djela u pobijanoj presudi, na što ukazuje optuženik O. u osobnoj žalbi ne ostvaruje bitnu povredu odredaba kaznenog postupka na koju ukazuje navodom da ne postoje razlozi o odlučnim činjenicama, što bi ukazivalo da se žali zbog bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. toč. 11. ZKP.

Nisu u pravu optuženici S. G. i M. N. K. kada navode da su izostali razlozi o tome zbog čega bi se radilo o kaznenom djelu ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, te da su izostali razlozi o subjektivnom elementu djela.

U odnosu na subjektivni elemenat djela prvostupanjski sud u pobijanoj presudi navodi da je do ubojstva civila došlo za vrijeme oružanog sukoba HV-a i tzv. JNA i srpskih paravojnih formacija pa je stoga jasno da se u konkretnom slučaju radi o kaznenom djelu ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, a kako je svaki od optuženika koji je proglašen krivim s pozicije s koje je djelovao, aktivno učestvovao u planiranju, izdavanju zapovjedi i

izvršenju samog zločina, da se u tome ogleda i njihova osobna kaznena odgovornost za kazneno djelo. Nije sporno da su se optuženici bili dužni pridržavati zakona i običaja koji se odnose na vođenje oružanog sukoba, uključujući Ženevske konvencije iz 1949. godine, te dopunski Protokol I iz 1977. godine. Da su toga bili svjesni pokazuje i zapis HTV-a za dan 27. rujna 1991. godine iz kojeg slijedi da je Gospić obišao pomoćnik ministra pravosuđa M. R., koji je te prilike obišao sve ratne zarobljenike i uhićene oficire da bi se uvjerio da se sa ovima postupa po Ženevskim konvencijama, a razgovarao je i u tzv. operativnom štabu. Iz iskaza svjedoka A. D. slijedi kako su svi imali brošure o međunarodnom ratnom pravu i Ženevskim konvencijama, dok svjedok R. M. B., zapovjednik operativne grupe za Liku u prosincu 1991. godine, navodi da je kao zapovjednik bio dužan izvijestiti vojsku o ponašanju prema civilima i da je to činio, da to piše u svakoj njegovoj zapovjedi.

Prvostupanjski sud se poziva i na Zakon o obrani koji je stupio na snagu 20. rujna 1991. godine iz kojeg proizlazi da su pripadnici oružanih snaga uvijek i pod svim okolnostima pri izvođenju borbenih djelovanja dužni pridržavati se pravila međunarodnog ratnog prava o humanom postupanju s neprijateljskim ranjenicima i zarobljenicima, o zaštiti stanovništva, te drugih pravila toga prava, sukladno Ustavu Republike Hrvatske, zakonu i preuzetim međunarodnim obvezama. Iz odredbe čl. 48. citiranog zakona proizlazi da vojnik pripadnik HV-a nije dužan pokoriti se onim službenim naredbama i zapovijedima koje su protupravne i imaju biće kaznenog djela.

To što prvostupanjski sud ne obrazlaže eksplicitno da je djelo počinjeno s direktnim umišljajem, nema onaj značaj kakav mu pridaje žalitelj, niti je time ostvarena istaknuta postupovna povreda, s obzirom da iz samog objektivnog učina djela, kako je on utvrđen u tijeku postupka i obrazložen u pobijanoj presudi nedvojbeno proizlazi da je smrt civila rezultat postupanja optuženika koji su dali zapovijed da se civili liše života odnosno u tome učestvovali pa stoga nema dvojbe da su počinitelji bili svjesni svoga djela i htjeli njegovo izvršenje dakle, da je u konkretnom slučaju utvrđeno svjesno i voljno ostvarenje zakonskog bića kaznenog djela.

U odnosu na zaključak da se radi o kaznenom djelu ratnog zločina protiv civilnog stanovništva prvostupanjski sud navodi da su sve naredbe i zapovjedi izdane od strane optuženika O., G. i N., a koje su taksativno navedene u činjeničnom opisu kaznenog djela pod toč. 1. a/ izreke presude, a odnose se na zatočenje i ubojstva civila, dane za vrijeme oružanog sukob HV-a sa tzv. JNA i srpskim paravojnim formacijama, pri čemu se pod pojmom oružanog sukoba podrazumijeva kako oružana borba između država, koja nema formalna obilježja rata kao na primjer objavljivanje rata, navođenje razloga sukoba i tako dalje, tako i oružana borba između političkih, nacionalnih i drugih snaga u okviru iste države, a koja je najčešće inscenirana i pomognuta od strane države i koje je sukobe teško odvojiti od specifičnih oblika strane agresije, strane oružane intervencije i drugih oblika napada strane države na teritorijalnu cjelinu jedne zemlje, njenu nezavisnost i tako dalje, kose se sa odredbama Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata od 12. kolovoza 1949. godine, te odredbama Dopunskog protokola Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) od 8. lipnja 1977. godine koje takva i slična ponašanja izričito zabranjuju, te predstavljaju kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Prvostupanjski sud i zaključuje da iz same odredbe čl. 120. st. 1. OKZRH gdje se govori o civilnom stanovništvu, jasno proizlazi da se zločin može počiniti protiv civila koji imaju isto državljanstvo kao i počinitelj, protiv osoba bez državljanstva, kao i protiv osoba koje imaju različito državljanstvo od počinitelja. Pri tome se pod pojmom civil podrazumijevaju osobe koje ne sudjeluju u oružanom sukobu, kako to proizlazi iz Dopunskog protokola I koji isključuje iz pojma civil ratne zarobljenike i pripadnike neprijateljskih oružanih snaga, a u slučaju nedoumice osoba se smatra civilom.

Analizirajući sve događaje u konkretnom slučaju prvostupanjski sud je zaključio da su oštećenici koji su odvedeni i potom likvidirani, civili iz Gospića i Karlobaga, bili osobe koje nisu sudjelovale u ratnim sukobima i oružanoj pobuni protiv nove hrvatske vlasti, već su se s punim povjerenjem u nju, zadržali u svojim domovima u Gospiću i Karlobagu. Nitko od njih nije pripadao neprijateljskim paravojnim formacijama, dapače vodili su miran suživot s ostalim stanovništvom tih gradova, bez namjere pružanja bilo kakvog otpora obrambenim postrojbama HV-a, dijeleći sudbinu branitelja grada i ostalog stanovništva. Kod nikoga od njih nisu nađene nikakve radio stanice, snajperi, za nikoga od njih nije postojala ni osnova sumnje da bi bio špijun, snajperist. Odvođenju u zatočeništvo, a zatim na likvidaciju nisu se mogli oduprijeti, odvedeni su od strane naoružanih osoba, zatočeni i potom likvidirani bez razloga i povoda. Radilo se o civilima mahom srpske, ali i hrvatske nacionalnosti.

Nadalje, prvostupanjski sud analizira odredbe Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata od 12. kolovoza 1949. godine i odredbe Protokola I od 8. lipnja 1977. godine na koje se poziva u izreci i kojima se zabranjuje nasilje protiv života i tijela, posebno ubojstva prema osobama koje ne sudjeluju neposredno u neprijateljstvima, zaključujući da su za sve vrijeme na koje se odnosi optužnica sve osobe koje su poimence navedene u izreci presude kao žrtve – oštećenici, bile zaštićene odredbama navedene konvencije i protokola.

Na temelju svega toga prvostupanjski sud zaključuje da su optuženici postupajući na opisani način ostvarili sva bitna obilježja kaznenog djela za koje ih je proglasio krivim i osudio.

Stoga nisu prihvatljive žalbe da su izostali razlozi o odlučnim činjenicama pa stoga nije ostvaren žalbeni osnov bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. toč. 11. ZKP.

Nije osnovana niti žalba optuženika N. zbog postupovne povrede iz čl. 367. st. 2. ZKP.

Naime, optuženik N. ustrajava na tvrdnji da se u konkretnom slučaju radi o audio-kazeti na kojoj je snimljen obavijesni razgovor, u kojem jedan građanin obavještava policiju o svojim saznanjima oko počinjenja određenog kaznenog djela, bez obzira je li pozvan ili to čini samoinicijativno i neovisno o tome što se radilo o razgovoru između dvojice policijskih službenika, različitih po rangu.

Nije sporno da je do razgovora došlo u mjesecu studenom 1991. godine, između S. R., tada pomoćnika ministra unutarnjih poslova zaduženog za krim. policiju i I. D., tada načelnika Policijske uprave G., na čiju inicijativu je došlo do razgovora, jer je I. D. želio upoznati

više pozicioniranog djelatnika u MUP-u sa događajima na terenu, u Gospiću, posebno o nestanku i likvidaciji civilnih osoba pa je stoga taj razgovor sniman na audio-kazetu, na prijedlog S. R. i uz suglasnost I. D..

Stoga je po mišljenju ovog suda, kao suda drugog stupnja, a koji stav je iznesen već i u ranijoj odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 22. listopada 2002. godine broj I Kž-808/02, jasno da je I. D., kao načelnik Policijske uprave G. imao sve ovlasti da operativnim radom i sukladno svojim ovlastima provede kriminalističku obradu u pravcu utvrđivanja kaznenih djela i počinitelja, što znači da postupa u smislu odredbe čl. 177. ZKP, dok S. R. u okviru svog statusa i položaja, te ovlasti nije imao, ali je mogao narediti da se takove neposredne operativne radnje provedu, pa se u konkretnom slučaju ne radi o nikakvom obavijesnom razgovoru u smislu odredbe čl. 177. st. 2. ZKP, koja predviđa ovlasti redarstvenih vlasti da u okviru kriminalističke obrade pozivaju građane radi davanja obavijesti o kaznenom djelu i počinitelju. Dikcija te zakonske odredbe ne predviđa da bi se takav razgovor mogao voditi između dvaju rukovodećih djelatnika redarstvenih vlasti, kao što je to bilo u konkretnom slučaju, koji razgovor nije vođen u okviru bilo kakve kriminalističke obrade u smislu čl. 177. st. 2. ZKP, niti je predstavljao podnošenje kaznene prijave protiv nepoznatih ili poznatih počinitelja kaznenih djela, već se radilo o konzultativnom razgovoru radi upoznavanja sa aktualnim stanjem na terenu u svezi nestanka i likvidacije pojedinih civilnih osoba. S obzirom da je sporna kazeta snimljena uz suglasnost obaju sugovornika to se ista ne može smatrati nezakonitim dokazom u smislu odredbe čl. 9. st. 2. ZKP, jer niti jednom od sudionika razgovora nisu povrijeđena bilo kakva prava zajamčena Ustavom ili međunarodnim pravom, a niti je kazeta pribavljena povredom odredaba kaznenog postupka, budući ista sadrži razgovor vođen između dviju osoba redarstvenih vlasti pa stoga nema karakter obavijesnog razgovora u smislu odredbe čl. 177. st. 2. ZKP.

Optuženik O. u žalbi podnesenoj osobno navodi da je prvostupanjska presuda paušalna, neutemeljena i proturječna, više politička nego pravna, da nisu razjašnjene uloge pripadnika "obavještajnog podzemlja" odnosno M. mafije., a ujedno se i poziva na konstataciju prvostupanjskog suda da pobijanom presudom nisu obuhvaćeni svi suktrivci, u čemu nalazi da pobijanom presudom nije riješen predmet optužbe, što bi ukazivalo na bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 1. toč. 7. ZKP međutim, žalbeni razlozi govore da se ustvari žali zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Iz svih navedenih razloga nisu osnovane žalbe zbog bitnih povreda odredaba kaznenog postupka.

U odnosu na žalbeni osnov pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja u odnosu na osuđujući dio pobijane presude

Optuženik O. u žalbi zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja podnesenoj po braniteljima navodi da je u vrijeme događanja za kažnjivo djelo koje mu se stavlja na teret obnašao dužnost prevoditelja i tajnika A. K., povjerenika Vlade Republike Hrvatske za koordinaciju kriznih štabova koje pokriva područje Policijske uprave G., da nije zapovijedao niti mogao zapovijedati, te da nije naređivao niti mogao naređivati zatočenje ili likvidaciju civila. Poriče da bi popisivao Srbe i zaokruživao navodne osobe za likvidaciju, naime, niti je rođen niti je ikada živio u Gospiću. Navodi da u Gospić dolazi u vrijeme i na

način kako je razložno iskazao u svojoj obrani i direktno iz emigracije uključuje se i stavlja na raspolaganje za obranu od srpske agresije. To što je on relativno mlad, izraziti hrvatski domoljub, intelektualac, hrabar i autoritativan čovjek, su osobine koje su mogle kod ljudi s kojima je bio u kontaktu u ovim kriznim vremenima stvoriti percepciju da je bio alfa i omega, ali smatra da je potpuno pogrešno na temelju takvih percepcija zaključiti kako to čini prvostupanjski sud, da je on to doista i bio.

Poriče da bi prethodno dogovorio, kako mu optužnica stavlja na teret, sa N. zatočenje i likvidaciju civila, ne samo da nije ništa zapovjedio, već za događaj nije niti znao pa tako i za možebitnu njegovu pripravu, a o navodnom nestanku nekih civila doznaje iz dopisa potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske, na što ukazuje cijeli niz dokaza u ovom kaznenom postupku.

U odnosu na utvrđenja prvostupanjskog suda o zapovjednoj odgovornosti pobijanu presudu analizira i osporava fragmentarno odnosno po pojedinim zaključcima.

Tako u odnosu na zaključak prvostupanjskog suda da su sačinjavani popisi Srba po nalogu T. O. koji je za to zadužio B., a ovaj za područje Karlobaga P. odnosno J., navodi da je to suprotno svakoj vojnoj ili policijskoj subordinaciji, jer to što je optuženik O. mogao vidjeti popise i to što su ti popisi predavani u K. stožer kojemu je O. bio tajnik, te ih povremeno primao, ne znači i da je bio on taj koji je zapovjedio da se popisi sačinjavaju.

Pogrešnim rezoniranjem prvostupanjskog suda nalazi i zaključak da je optuženik O. bio zapovjednik Vojne policije, a ne S. R., što nema podloge u nijednom dokumentu, niti iskazu saslušanih svjedoka. Smatra da prvostupanjskom sudu nije jasno što znači Vojna policija u ratu, koliko ona mora biti strogo ustrojena s jednocrtnim zapovjedništvom i jasnim zadaćama. Vojna policija nije nikakva tajna policija nego stroga i čvrsto ustrojena javna policija koja ima posve jasnu zapovjednu ustrojbu, jer je ona glavni, posljednji regulator discipline, prije svega među svojom vojskom.

U odnosu na prihvaćanje audio-kazete, zapisa razgovora između R. i D., gdje D. govori o pripadnicima Vojne policije, navodi da taj zapis nema nikakve vjerodostojni ni glede autentičnosti, ni izvornosti, vjerodostojnosti ni istinitosti. Smatra da navode tog audio zapisa nisu potvrdili niti R. niti D. pred sudom pa je za zaključiti da ni oni ne prihvaćaju tu vrpcu kao svoju niti žele ponoviti njezine navode. Dakle, po zaključivanju žalbe taj audio zapis kao da niti ne postoji.

Optuženik O. ne prihvaća niti iskaz svjedoka Z. B. koji navodi da ga je za zapovjednika Vojne policije 20. studenog postavio T. O. koji ga je i smijenio zajedno sa optuženikom N., te da je S. R. također smijenio optuženik O., a onda valjda i L. M.. Smatra da svjedok B. samo prepričava ili namjerno laže odnosno govori ono što su mu drugi rekli i o čemu nema vlastitih spoznaja. Međutim, ovaj svjedok nikada nije rekao da ima dokaza ili svjedoka o tako velikoj važnosti u konkretnim stvarima i djelima koju bi imao optuženik O..

Osporava i prihvaćanje obrane optuženika S. G. u kojoj je naveo da je jedne prilike gledao neku kazetu na kojoj se vidjelo kako optuženik O. L. M., M. K. i I. Š. dakle, pripadnicima Vojne policije, daje zadaću da idu hvatati Srbe koji su ostali u Gospiću, te njegov navod da je po njegovim saznanjima Vojnom policijom zapovijedao T. O.. Smatra da

to treba shvatiti kao dio sustava laži i odbaciti s obzirom da nikakvih dokaza o toj kazeti nema, a svjedoci koji se spominju o tome nikada nisu govorili. S obzirom na inkriminacije koje se stavljaju na teret optuženiku G. da se može zaključiti da je njegova obrana u tom dijelu iznuđena denuncijacija, a nepouzdanim i ucijenjenim svjedokom optuženik O. u žalbi smatra i D. J. koji stalo mijenja iskaze. Pri tome i analizira što znači biti tajnik operativnog štaba i zaključuje da on ima različite ovlasti, ali ne i zapovjednu funkciju.

Negira izvješće svjedoka B., odričući mu svaku vjerodostojnost i vrijednost pa i u dijelu u kojem govori o tome da je T. O. bio osoba koju se moralo izvjestiti o svakoj pritvorenoj osobi i da je Vojna policija bila pod njegovim zapovijedanjem. Čak kada se navedeno izvješće ne bi odbacilo kao podmetnuto i nametnuto kakvim ga smatra, treba uzeti u obzir da se u njemu radi zapravo o gomilanju osobnih dojmova i onda takvo izvješće nema nikakve dokazne snage.

U odnosu na izdavanje potvrda, propusnica i iskaznica žalitelj navodi da je to civilan i službenički posao na koji se važne vojne i slične osobe ne troše tijekom rata. To je upravo posao tajnika, time, da posebno treba naglasiti da početak prosinca 1991. godine nikako ne treba miješati sa koncem rujna 1991. godine, jer se ne radi o istim vrstama isprava. Činjenica i da su izvješća išla optuženiku O., kako to govori svjedok B., govori samo u prilog zaključku da je O. bio administrativna osoba, službenik i da tek kasnije ustrojavanjem Vojne policije i njezina arhiva papiri idu i Vojnoj policiji i optuženiku i zapovjedniku brigade. Dakle, zaključuje da se radi samo o razini administrativnog ustrojavanja. To što O. i dalje nastavlja primati izvješća Vojne policije upravo je dokaz da on nije i da nije nikada niti bio Vojna policija, a najmanje zapovjednik Vojne policije, jer se baš tada vidi da ova izvješća prima s jedne strane Vojna policija, a s druge strane optuženik O..

U žalbi ne prihvaća niti informaciju oko zbivanja na području Općine Gospić, a koju 29. siječnja 1992. godine S. R. upućuje predsjedniku Vlade i u kojoj se kaže da je T. O. na perfidan način pod svoje zapovjedništvo stavio osobe vrlo čudnih karakteristika koje su u četi Vojne policije i da je Vojna policija i svaki segment oružanih snaga u Gospiću pod zapovjedništvom jednog od ljudi odanih T. O.. To iz razloga jer da je S. R. svjedok koji je ucijenjen, koji se boji i koji je pripadnik M., koji govori neistinu i da ustvari nema pojma o Gospiću s lica mjesta. Kao osobu iz policijskog miljea tretira i A. K. za kojeg navodi da čuva sebe u ovom kaznenom postupku pa se stoga njegov iskaz ne može prihvatiti kao istinit.

Analizirajući i neke druge iskaze koje je prvostupanjski sud prihvatio tako na primjer iskaz svjedoka J. M., Z. B., T. O., Z. R., M. O., žalba zaključuje da se navedeni iskazi ne mogu prihvatiti kao vjerodostojni. Međutim, bez obzira na te iskaze može se zaključiti da iz cijelog materijala koji prileži u ovom kaznenom predmetu ne postoji niti jedan pismeni trag koji bi rekao da je optuženik O. postavljen za zapovjednika Vojne policije, niti je ijedan od svjedoka iskazao da je vidio bilo kakvo pismeno imenovanje optuženika O. za zapovjednika Vojne policije.

Po stavu žalbe Vojna je policija ključna organizacija u svakom ratu i zato njen ustroj mora nositi jasne oznake i mora biti izrazito jasno zapovjedno određena, mora se točno znati tko što u kojem trenutku mora činiti pa i tko će pucati u generala vlastite vojske. Tu se činovi ne dijele tajno. Stoga se ne može prihvatiti niti je to u ovom postupku po mišljenju žalbe

dokazano da bi optuženik O. zapovijedao Vojnom policijom ili bilo kojom drugom oružanom postrojbom u Republici Hrvatskoj.

Optuženik N. u žalbi zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja podnesenoj po branitelju K., osporava da bi u kritično vrijeme bio zapovjednik 118. brigade Hrvatske vojske, jer takva postrojba u to vrijeme nije faktički postojala, niti je optuženik N. bio formalno ili legalno postavljen za njenog zapovjednika pa da bi morao i mogao odgovarati za aktivnost svih drugih njemu podređenih osoba. Ukazuje na to da u to vrijeme kada je došao u Gospić kao instruktor nije imao nikakvog čina, da je postavljen od strane predsjednika operativnog stožera ili povjerenika Vlade Republike Hrvatske, svjedoka A. K., na mjesto zapovjednika vojske u obrani Gospića koju funkciju je isključivo vršio. Navođenje odluke glavnog stožera o formiranju 118. brigade HV iz konca mjeseca srpnja 1991. godine, te potpisivanje optuženika N. tom funkcijom po mišljenju žalbe, ne doprinose dokazivanju njegovog zapovjedništva 118. brigadom u kritično vrijeme, a takav dokaz nisu ni platne liste pripadnika 118. brigade, jer su rađene naknadno. Osim toga, A. K. u to vrijeme nije mogao postaviti nikoga za zapovjednika brigade pa tako ni optuženika N.. U to doba operativni štab za Liku bio je središnje mjesto odlučivanja o svim važnim pitanjima i sve se zapravo svodilo na osobnu odluku upravo A. K.. Konačno, navodi žalba kada u obrazloženju presude se pokušava opisati uloga suoptuženika Oreškovića onda se ističe upravo da je uzurpirao baš tu važnu ulogu koju je imao A. K. pa iz toga vidi i proturječnost u zaključivanju. Stoga nalazi upitnom egzistenciju subordinacije između i unutar borbenih formacija Hrvata u to vrijeme i na tom području, kako se ona obrazlaže u pobijanoj presudi i smatra da tome nije posvećena dovoljna pažnja. Postavlja pitanje kako se moglo dogoditi da ako je ustrojena brigada HV-a i postoji jasan lanac vojnog zapovijedanja, da zapovijed za napad na Lički Osik dana 12. listopada 1991. godine izdaje operativni štab za Liku, a ne stožer HV-a ili operativna zona. Zaključuje da je jedini prihvatljivi zaključak da optuženik N. u kritično vrijeme nije uopće mogao niti figurirati kao zapovjednik brigade i to još nepostojeće koja se faktički ustrojila znatno kasnije. Postrojavanje brigade u kolovozu 1991. godine kada on još nije bio u Gospiću bilo je prema stajalištu žalbe jedna svojevrsna predstava, manje-više usmjerena na jačanje morala branitelja i pučanstva, a ne stvarno osnivanje te postrojbe. Zaključuje da nije utvrđeno da bi tada funkcionirao kao zapovjednik 118. brigade HV-a pošto niti je bila ustrojena brigada, niti je od bilo koga nadležnog postavljen na tu dužnost. Eventualno autoritativno i nazovi zapovjedno ponašanje optuženika N. spram drugih proizlazilo je jedino iz toga i tada kada se kao zapovjednik obrane Gospića smatrao pozvanim da ukaže na sve pogreške odnosno propuste, nemar ili pak neodlučnost pojedinca u funkciji obrane grada ma kakvog karaktera ona bila.

Takvim žalbenim navodima optuženici O. i N. nisu doveli u pitanje opstojnost pobijane presude koja je dala detaljnu i sveobuhvatnu analizu svih provedenih dokaza, prije svega iskaza brojnih svjedoka, čije iskaze brižljivo analizira pa se stoga ne može prihvatiti žalbeni navod optuženika O. da sud temelji pobijanu presudu na kompilaciji dijelova iskaza koji terete optuženike, a da zanemaruje one koji im idu u prilog.

Naime, u tijeku postupka bilo je razvidno da su svjedoci bili pod pritiskom, kako to zaključuje prvostupanjski sud, ali na način da ne iskazuju o onom što se dešavalo, kako na tzv. smrtonosnom sastanku, tako i na likvidaciji, ali kada su govorili iskazi su im bili u bitnim dijelovima suglasni pa ih je prvostupanjski sud opravdano prihvatio i na njima temeljio pobijanu presudu. Osim toga, kada svjedoče, iskazi su suglasni i dokumentima kojima je

prvostupanjski sud raspolagao u tijeku dokaznog postupka, kao i ostalim provedenim dokazima koje sud prvog stupnja iscrpno analizira i dovodi u međusobnu vezu i za sva svoja stajališta daje uvjerljive i argumentirane razloge koje prihvaća i ovaj sud, kao sud drugog stupnja.

Sagledavajući cjelokupnu aktivnost optuženika u planiranju, zapovijedanju i izvršenju samog kaznenog djela opravdano prvostupanjski sud zaključuje da su u njihovom ponašanju i ogleda njihova osobna kaznena odgovornost.

Stoga opravdano prvostupanjski sud ne prihvaća obranu optuženika T. O., a na kojoj ustrajava i u žalbi podnesenoj osobno, da je ovaj kazneni postupak politička konstrukcija, montiran u obavještajno-političkom miljeu Hrvatske pod utjecajem stranim čimbenika i tako dalje, budući je utvrdio da je optuženik T. O. bio jedan od glavnih nosilaca ideje da se zatoče građani Gospića i Karlobaga, srpske, ali i hrvatske nacionalnosti, a zatim likvidiraju na stratištima na plantaži borova Žitnik i Lipovoj Glavici. Utvrdio je da je optuženik O. sudjelovao, kako na sastanku tako i na likvidaciji civila na plantaži borova Žitnik, o čemu govore u svojim iskazima svjedoci S. G., I. M., M. K., I. D., te Ž. B. u svojim bilješkama, kao i svjedok D. na audio zapisu. Opravdano apostrofira iskaz svjedoka K. koji je nakon nekoliko mjeseci pitao optuženika O. zašto je to sve napravljeno na što mu je ovaj odgovorio da je to trebalo napraviti, da je to stav države, Vlade, a upravo je protivno utvrđeno, da je to bio isključivo stav optuženika O. i optuženika N., kako to ispravno zaključuje prvostupanjski sud. I svjedok Ž. B. u svojim izvještajima govori da je upravo optuženika O. pitao zašto je on određen i da mu je on odgovorio da su on i R. osobe koje nije trebalo provjeravati, ali da su zbog drugih morali dokazati svoju privrženost sistemu. Optuženik O. izdaje naredbe, na primjer I. M. govori kada je ovaj došao u operativni štab da sjedne, da će ga on voziti, razgovara sa D., govoreći mu da su oni svoj na svome i tako dalje. Optuženik S. G. u istrazi navodi da je upravo optuženik O. bio alfa i omega u Gospiću, da je sve išlo preko njega, čime misli na hvatanje civila po Gospiću, te njihovo odvođenje u Perušić. Po optuženiku G. upravo je optuženik O. taj koji je zapovjedio optuženiku N., bio jači od njega i svi u Gospiću su znali da je optuženik O. naredio odvođenje civila.

Opravdano prvostupanjski sud ne prihvaća niti obranu u dijelu da optuženik O. ne bi imao nikakav vojni, policijski ili neki drugi čin pa da prema tome nije niti mogao izdavati zapovijed, već ističe da kod kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva naredbe može izdavati ili osoba koja s obzirom na svoju dužnost, funkciju je ovlaštena izdavati zapovijed, kao što su u konkretnom slučaju to bili optuženici S. G. i M. N. K. ili osoba koja s obzirom na konkretne okolnosti slučaja je u stvarnoj mogućnosti da izdaje naređenja osobama koje su joj podređene dakle, faktički zapovjednici vojnih ili drugih naoružanih grupacija, kao što je to u konkretnom slučaju bio T. O.. Takav zaključak prvostupanjskog suda žalbenim navodima nije doveden u sumnju.

Da je optuženik T. O. samo formalno bio tajnik tzv. operativnog štaba, a da je njegova stvarna uloga i moć bila mnogo značajnija, značajnija i od uloge i moći A. K. govori čitav niz provedenih dokaza.

Tu prvostupanjski sud ukazuje na sastanak koncem rujna 1991. godine optuženika T. O. sa M. R., bivšim načelnikom Centra službe državne sigurnosti u K., činjenicu da izdaje vojne iskaznice o pripadnosti Vojnoj policiji, da se po njegovom odobrenju puštaju iz pritvora

ljudi koje je pritvorila Vojna policija, kako to proizlazi iz evidencije Okružnog zatvora u Gospiću, da se potpisuje kao ovlaštena službena osoba Policijske uprave G., a zaključuje da je imao nadzor ne samo nad zatvorom nego i nad policijskom upravom o čemu je govorio i svjedok D. na audio zapisu. O kontroli optuženika O. nad policijom, vojskom i tako dalje, govori i dokumentacija koja je pronađena u njegovom stanu, a gdje se on predstavlja kao tajnik operativnog štaba, načelnik operativnog štaba, upućuje dopise zapovjedniku Operativne zone Karlovac potpisujući se u zamjeni za optuženika N., predstavlja se kao komandant HV-a u L., kao načelnik operativnog stožera, dopukovnik, što potvrđuje iskaz svjedoka D. o tome kako je došao kod njega i kojom iskaznicom se predstavio. Kod optuženika O. je nađena i dokumentacija iz 1991. godine koja je dijelom potpisana i po optuženiku N., svjedoku A. K., D. J., I. D. i drugima, što potvrđuje da je imao kontrolu nad svim službama. Sve navedeno pokušava se relativizirati u žalbi optuženika O. podnesenoj po braniteljima međutim, po mišljenju ovog suda, bezuspješno.

O ulozi i moći optuženika O. govori i pismo A. K. upućeno Predsjedniku Republike Hrvatske čiju autentičnost je optuženik O. bezuspješno pokušao dovesti u pitanje. Sva njegova korespondencija, sastanci i kontakti koje pobraja prvostupanjski sud ukazuju da se radi o čovjeku koji sve drži pod kontrolom i da se ne može o njemu govoriti samo kao o tajniku tzv. operativnog stožera, već o osobi u čijim rukama je bila skoncentrirana sva vlast u Gospiću i osobi koju se za sve pitalo, kako je to iskazao svjedok S. R.. Posebno je indikativan iskaz svjedoka M. J., pomoćnika zapovjednika Operativne zone K. za SIS u to vrijeme, koji je iskazao da kada ide u Gospić u prvoj polovini studenoga 1991. godine, da zna za T. O., koji je u vojsci i koji je u Gospiću sve samo ne pop.

Svjedoci A. K., D., K. i drugi iskazuju da je optuženik O. preuzeo ne samo Vojnu policiju, već i SZUP i civilnu policiju, da je prešao ovlasti tajnika Kriznog štaba, ovlasti Kriznog štaba i koordinacije, mislili se na tzv. operativni štab i da je imao autoritet i ugled, kako to iskazuje svjedok P. i da ga se slušalo. Stoga opravdano prvostupanjski sud zaključuje da je stvarna uloga optuženika O. bila kudikamo veća i značajnija nego što je on nastoji prikazati, s obzirom da je bio u stvarnoj mogućnosti da izdaje naredbe i zapovijedi i da je to i radio, da je očito uzurpirao vlast na što upućuju izjave A. K., D. J., M. J., audio-zapis razgovora R.-D., izjave svjedoka K., Z. B., obrana optuženika S. G. u istražnom postupku i tako dalje. Stoga je jasno da nema nikakve vertikale M., A. K., J., da nema uklopljenosti K., R. i drugih kako tvrdi optuženik O. u obrani, govoreći o dirigiranom procesu od strane obavještajne mreže, kako to zaključuje prvostupanjski sud.

Utvrđenje prvostupanjskog suda da su civile na Lipovoj Glavici likvidirali hrvatski vojnici, civile na plantaži borova Žitnik sudionici sastanka u tzv. operativnom stožeru dana 17. listopada 1991. godine ne potvrđuje navode optuženika O. o vertikalama kojima bi ti sudionici pripadali, a isto to se ne može reći niti za svjedoka K. koji na smetlištu Razbojište zajedno sa optuženikom G. zatrpava civile to jutro ubijene na Lipovoj Glavici, kao niti za svjedoke M. M., N. Z. i ostale hrvatske vojnike koji su svjedočili o zatočenju i likvidaciji civila.

Prvostupanjski sud ispravno zaključuje i u odnosu na optuženika M. N. K., da je u vrijeme odvođenja i likvidacije civila bio zapovjednik 118. brigade Hrvatske vojske. Nalazi utvrđenim da optuženik N. na područje Gospića dolazi 4. rujna 1991. godine i na sastanku koji je organiziran, dotadašnji zapovjednik 118. brigade svjedok P. biva smijenjen, a za novog

zapovjednika 118. brigade postavljen je optuženik M. N. K., o čemu govore svjedoci D. P., A. K., optuženik M. Č. i drugi. Od tog momenta dužnost zapovjednika 118. brigade, koja je bila u početnoj fazi ustroja što nije sporno i na što upire žalba optuženika N. i čije se ustrojavanje odvijalo onako kako su to dozvoljavale mogućnosti na terenu, imao je optuženik N., koji je zajedno sa članovima zapovjedništva svoje sjedište, a nakon osvajanja vojarni, imao u Vojarni E. K. To što 118. brigada nije bila ustrojena u listopadu 1991. godine sa svim elementima brigade ne dovodi u pitanje činjenicu da je postojala, da je postojao glavni stožer HV-a koji je uspostavljen 21. rujna 1991. godine kada je donesen i Zakon o obrani, da je postojala Operativna zona Karlovac, Ministarstvo obrane i tako dalje. O N. kao zapovjedniku 118. brigade govore brojni svjedoci, kao i brojna dokumentacija izuzeta iz stana optuženika O. na kojoj se optuženik N. potpisuje kao zapovjednik 118. brigade.

Iz dokumentacije o ustroju 118. brigade proizlazi da je ministar obrane dana 29. srpnja 1991. godine zapovjedio formiranje 118. brigade ZNG "R" u G. sa VP 2140. Prvi zapovjednik je bio D. P. koji je dobio na uvid knjigu ustroja dana 14. kolovoza 1992. godine, pristupio ustrojavanju, a jezgro 118. brigade činili su 58. samostalni bataljun sastavljen od satnija Bilaj, Ribnik, Gospić i Perušić. Dotadašnje satnije postaju bojne od kojih svaka ima po tri satnije, osim bojne u Gospiću koja ima četiri satnije i to Bilaj, Ribnik, Gospić i Perušić dakle, nedvojbeno je da je postrojba ZNG iz Perušića od samog početka bila u sastavu 118. brigade koja se u početku pogrešno nazivala 117. brigada. O tome govore brojni svjedoci, P. B., P. M., D. B., P. Š. i drugi, kao i optuženik Č.. Stoga prvostupanjski sud opravdano zaključuje da je nedvojbeno da je i perušićka postrojba tj. 2. bojna kojoj je zapovijedao optuženik S. G. bila sastavni dio 118. brigade, od samog početka tj. od postrojavanja 25. kolovoza 1991. godine i da je optuženik M. N. K. kao zapovjednik brigade bio nadređen optuženiku S. G., a što proizlazi i iz same obrane optuženika G.. Iz dokumentacije Operativne zone Karlovac razvidno je da ne postoji nikakva samostalna perušićka postrojba u to vrijeme, već samo 118. brigada. Perušićka postrojba sudjelovala je i kod zauzimanja glavne vojarnje u Gospiću, a poslije pada vojarni perušićka postrojba tj. 2. bojna 118. brigade dobivala je naoružanje, kamione i kompletno logističko osiguranje iz Gospića, a što je sve bilo pod zapovjedništvom optuženika M. N.. Opravdano prvostupanjski sud poklanja vjeru iskazu svjedoka B. o tome da je isti zajedno s A. K. dobio zadatak da organiziraju obranu Gospića, da budu komandanti operativnog štaba, jer činjenica je da su krizni štabovi u početku bili osnivani i za regije koja odluka Predsjednika Republike Hrvatske je kasnije stavljena van snage. Tzv. operativni štab nije saživio, a što se tiče odnosa HV-a i tzv. operativnog štaba, iz iskaza svjedoka D. J. proizlazi da su se odluke o vojnim akcijama u početku donosile na operativnom štabu, a kasnije kada je 20. rujna 1991. godine formirano vojno zapovjedništvo, te odluke da su se donosile na vojnom zapovjedništvu na čijem čelu je bio optuženik M. N. K.. To proizlazi i iz izjave svjedoka A. K. koji kaže da je 21. rujna 1991. godine formiran stožer HV-a na čelu sa T. i da mu je tada došao optuženik N. i rekao da sada sa vojskom više nema ništa. O tome govori i zapovijed ministra obrane od 19. lipnja 1991. godine kojom se traži uspostava suradnje 118. brigade sa Operativnom zonom Karlovac. Tzv. operativni štab nije imao zakonom određene ovlasti, a A. K. kao povjerenik Vlade Republike Hrvatske za koordinaciju kriznih štabova općina koje obuhvaća PU Gospić nije imao vojnih ovlasti, već isključivo dužnost koordinacije rada kriznih štabova, o čemu je trebao dostavljati izvješća Vladi Republike Hrvatske, a to proizlazi i iz rješenja kojim je imenovan za povjerenika Vlade Republike Hrvatske, a i iz iskaza svjedoka I. R. koji je iskazao da misli da tzv. operativni štab nije imao zapovjednu funkciju niti je mogao zapovijedati vojskom, već da je od vojske mogao tražiti obavljanje određenog zadatka. Stoga prvostupanjski sud s razlogom nije prihvatio

obranu optuženika N. o zapovjednoj ulozi tzv. operativnog štaba na čelu sa A. K.. Na kraju, A. K. nije bio u Gospiću niti u vrijeme održavanja tzv. smrtonosnog sastanka, odnosno sastanka održanog 17. listopada 1991. godine u večernjim satima u prostorijama tzv. operativnog štaba, u vrijeme likvidacije civila na plantaži borova Žitnik koja je uslijedila nakon tog sastanka, kao niti sutradan u vrijeme likvidacije civila na lokalitetu Lipova Glavica, nije bio prisutan sastanku u kuhinji Vojarne u P. 16. listopada 1991. godine, nije izdao bilo kakvu zapovijed niti je imao bilo kakvu ulogu oko popisivanja civila srpske nacionalnosti, njihovog prikupljanja, odvoženja u Vojarnu P., te odvoženja iz Vojarne P. na jedan od dva lokaliteta gdje dolazi do njihova usmrćenja. Takav zaključak prvostupanjskog suda potvrđen je i činjenicom da je A. K. napustio Gospić 20. studenog 1991. godine, a tzv. operativni štab i nadalje je funkcioniralo pod vodstvom optuženika T. O..

Dakle, već sve navedeno opovrgava žalbene navode optuženika O. i optuženika N. koji nastoje relativizirati svoje uloge u počinjenju djela, opovrgavajući, optuženik O. da je bio zapovjednik Vojne policije, na čelu tzv. operativnog štaba, a optuženik N. da je bio zapovjednik 118. brigade Hrvatske vojske i da je ta brigada uopće bila i ustrojena.

Takvi zaključci prvostupanjskog suda, a koje prihvaća i Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao sud drugog stupnja, o ulozi optuženika O. i N. u počinjenju inkriminiranog kaznenog djela temelji se i na analizi svakog segmenta događanja na koju se prvostupanjski sud poziva, a koja analiza žalbenim navodima nije dovedena u sumnju.

U odnosu na popis Srba koji je prethodio odvođenju i o kojem je bilo riječi na operativnom štabu kada su se popisivanju usprotivili M. K. i A. K. i kada je dogovoreno da ga neće biti, utvrđeno je da je popisivanje ipak provedeno, a što proizlazi iz iskaza svjedoka oštećenika J. K., M. S. i drugih, ali i iz iskaza svjedoka V. D., Hrvata, tada pripadnika nenaoružanih odreda Civilne zaštite Mjesne zajednice G., iz iskaza svjedoka J. P., tada zapovjednika Policijske ispostave K., iz iskaza svjedoka Ž. J., tada policajca PU G., iz iskaza svjedoka N. P., tada načelnika Operative Centra SZUP-a G. koji navodi kako je civilna policija vršila popisivanje pripadnika srpske nacionalnosti po skloništima i kućama. Da su popisivanja, kako Srba koji su nakon napada na Gospić ostali u Gospiću, tako i onih koji su se na pozive kriznog štaba i tzv. operativnog štaba vratili u Gospić, kao i Srba iz Karlobaga, doista i vršena, prvostupanjski sud utvrđuje iz podataka sadržanih u evidenciji "Akcija povratak", popisa Srba iz Karlobaga sačinjenih po Ž. J., te bloka, bilježnice Ž. B., tada načelnika Odjela javne sigurnosti PU G.. Ta popisivanja građana srpske nacionalnosti vršena su od strane djelatnika PU Gospić.

Tako je popis u Karlobagu vršio policajac Ž. J. koji je sačinio spisak Srba iz Karlobaga, kako onih sa prebivalištem u Karlobagu, tako i onih smještenih u hotelu Zagreb kao izbjeglice. Iz bilježnice proizlazi da je popis u Gospiću trebao biti dovršen do 10. listopada 1991. godine, a u Karlobagu 16. listopada 1991. godine.

Svjedoci, policajac Ž. J. i J. P. zapovjednik Policijske ispostave K. u to vrijeme, suglasno ističu da su popise Srba iz Karlobaga dostavili Ž. B., tada načelniku Odjela javne sigurnosti PU G., a o tome svjedoči i činjenica da je svjedok P. kada je došao raditi u PU G., u metalnoj kasi sobe koju je ranije koristio Ž. B., pronašao originale tih popisa rađenih po Ž. J.. Dana 30. listopada 1991. godine Jure Pavlić je sačinio operativnu informaciju povodom nestanka S. L., M. i M. O., te J. P. koju međutim, nikome nije poslao, a u kojoj kaže da su

operativnim radom došli do saznanja da su spiskovi koji su dostavljeni Ž. B. u PU Gospić fotokopirani i da je po jedan primjerak istih dostavljen Vojnoj policiji, a najvjerojatnije i najprije u ruke T. O. koji ih je predao Vojnoj policiji, koja je na čelu sa B. i J. T., te još par neidentificiranih pripadnika sa tim spiskom 16. listopada 1991. godine došla u Karlobag sa vozilom 110 TAM i Zastavom i odvezla gore spomenute osobe za Gospić, kao i nepoznati broj neidentificiranih osoba srpske nacionalnosti iz hotela Z. u Karlobagu.

O dostavljanju popisa vojnom stožeru koji službeno nije postojao, ali je u stvarnosti bio jako moćan, moćniji od službenog kriznog stožera, kako to utvrđuje prvostupanjski sud, govori svjedok T. O., a iz zabilješki Ž. B. proizlazi da je D., tada načelnik PU G. nosio popise u operativni štab. Da je popise osim tzv. operativnog štaba imala i Vojna policija govore svjedoci Ž. J., J. P. i Z. B., koji navode da je S. R., tada zapovjednik Vojne policije dao J. T. spisak Srba iz Karlobaga, a taj spisak je pokazan prilikom odvođenja civila iz Karlobaga i J. P., zapovjedniku Policijske ispostave K., koji nije imao nikakvih primjedbi, a što je suglasno i operativnoj informaciji koju je on kasnije sačinio. Osim toga, nesporna je činjenica da su svi civili koji su odvedeni iz Karlobaga 16. na 17. listopada 1991. godine bili na popisima koje je sačinio J. i koji popisi su dostavljeni svjedoku B. u PU Gospić.

Da su građani srpske nacionalnosti iz Karlobaga, Gospića i šire okoline odvedeni upravo na temelju sačinjenih popisa prvostupanjski sud zaključuje i iz iskaza svjedoka S. B. koja je iskazala da je jedan od njih koji su 17. listopada 1991. godine došli po nju imao notes iz kojeg je čitao imena osoba, Srba iz njezine škole i interesirao se za iste pa i za R. S. koja je već odvedena tijekom noći 16. na 17. listopada 1991. godine, zatim iskaza svjedoka J. P. o odvođenju B. Š. čije ime je pročitano sa ceduljice koju je jedan od onih koji je odveo Š. izvadio iz džepa, te iskaza svjedoka Z. B. iz V. policije, koji je naveo da je i sam učestvovao u odvođenju ljudi iz Karlobaga na dan 16. na 17. listopada 1991. godine i to upravo na osnovu spiskova na kojem su bila zaokružena imena.

Navedeni zaključak proizlazi i iz pisma A. K. upućenog Predsjedniku Republike Hrvatske u studenom 1991. godine, a iz kojeg proizlazi da ima saznanja da K. T. daje T. O. popis Srba koje treba likvidirati. Na glavnoj raspravi svjedok K. navodi da su mu to rekli D. i K. na što je optuženik T. O. primijetio kako A. K. to nije saznao niti od K. niti od D. nego je to osobno znao, a na upit da je li A. K. znao da njemu i bratu I. O. K. T. daje podatke o Srbima koje treba likvidirati, optuženik T. O. je potvrdno odgovorio. Kasnije u obrani nastoji osporiti ovu tvrdnju što međutim, prvostupanjski sud ispravno nije prihvatio, a s obzirom na sve ostale provedene dokaze.

Stoga nije prihvatljiv niti žalbeni navod optuženika O. u kojem zapravo ustrajava na obrani da ništa mu nije bilo poznato o popisima Srba u Gospiću u listopadu 1991. godine, da bi se naknadno sjetio da je vidio popis vikendica u Karlobagu, srpskih, te da je dr. J. od radnih organizacija tražio popise što je međutim, ovaj demantirao. S obzirom da je nesporno utvrđeno da je J. sačinio i spisak srpskih vikendica u Karlobagu koji je proslijedio zajedno sa spiskom Srba koji imaju prebivalište u Karlobagu i spiskom Srba smještenih u hotelu Zagreb, opravdano prvostupanjski sud zaključuje da su spiskovi sačinjeni po nalogu T. O. i da su njemu i dostavljeni, a preko Ž. B. tada načelnika Službe javne sigurnosti, koji je prema iskazima svjedoka često bio kod T. O.. Taj zaključak potvrđuje i činjenica da je Vojna policija koja odvodi ljude imala popise, a u tijeku postupka je nepobitno, po prvostupanjskom sudu,

utvrđeno da je stvarni zapovjednik Vojne policije bio T. O., a ne S. R., što sada ponavlja i u žalbi.

Ovo utvrđenje prvostupanjskog suda potvrđeno je i činjenicom koja nije odlučna za ovaj postupak ali koja govori o stvarnoj moći T. O.. Naime, predsjednik kriznog štaba mjesta Kosinj, Rast, dobio je u operativnom štabu naredbu da izvrši popis Srba i to od strane optuženika T. O., zbog čega zajedno sa svjedokom dr. J. odlazi u Zagreb. To je bilo 3. prosinca 1991. godine kada je A. K. već bio otišao iz Gospića što potvrđuje da A. K. nije bio osoba za koju bi trebalo vezati ovo postupanje i na koju krivnju prebacuju i T. O. i M. N. K..

Stoga nije osnovan žalbeni navod optuženika N. iz žalbe uložene po branitelju K., da je popisivanje Srba predložio I. D. tada načelnik Policijske uprave G. koji da je popise nosio u operativni štab za Liku, a spiskovi da su dostavljani i Ž. B., s time da je utvrđeno kako je S. R. zapovjednik Vojne policije, kojega je na to mjesto postavio A. K., policajce rasporedio u grupe, dao im spisak osoba iz Karlobaga i naložio da se osobe zaokružene na tim spiskovima uhite.

Optuženik N. u žalbi i osporava svoju povezanost sa popisivanjem Srba povratnika, kao i zaokruživanjem nekih njihovih imena na tim popisima, a koji su po stavu žalbe na žalost u većini bili oni koji su kasnije odvedeni u Vojarnu P. međutim, daljnja događanja, a koja su utvrđena po prvostupanjskom sudu osporavaju i te žalbene navode.

Naime, odvođenja civila vršena su prema popisima, a civili su se odvodili iz stanova, kuća, podruma, skloništa, radnih mjesta, ulice, a odvođenje su vršili pripadnici Vojne policije i pripadnici 118. brigade i to izviđačkog voda te brigade, o čemu su u tijeku postupka govorili ne samo oštećenici, rodbina onih koji su odvedeni i potom ubijeni, ne samo oni koji su u posljednji čas spašeni iz Vojarne u P., već su o tome govorili i tadašnji pripadnici Vojne policije i HV-a i to pripadnici tada 118. brigade. Pripadnici Vojne policije te izviđačkog voda 118. brigade vršili su prijevoz nekih od tih civila od njihovih stanova, kuća i drugih mjesta do stočne pijace, dok su preostali kao i ovi sa stočne pijace preveženi 110-ticama do Vojarne P., a iz te vojarne na mjesto likvidacije tj. na plantažu borova Žitnik i na Lipovu Glavicu.

Analizirajući iskaze saslušanih svjedoka prvostupanjski sud je utvrdio da su u odvođenju civila i njihovom dovođenju u Vojarnu P. sudjelovali pripadnici Vojne policije N. M., L. M., Z. B., M. U., M. K.₁, M. K.₂ zvani M., I. Š., N. R. i J. T..

Protivno žalbenim navodima optuženika O. opravdano prvostupanjski sud prihvaća iskaz svjedoka B., koji niti žalbenim navodima nije doveden u sumnju. U to vrijeme svjedok Z. B. bio je pripadnik Vojne policije i isti priznaje da je učestvovao u odvođenju civila iz Karlobaga, a koji civili su odvedeni noću 16. na 17. listopada 1991. godine, a svojim iskazom ujedno tereti i S. R., tada zapovjednika Vojne policije navodeći da ih je upravo on 16. listopada 1991. godine sazvaio i rasporedio u grupe, time da je on bio u grupi koju je predvodio J. T., a kojem je S. R. dao spisak osoba iz Karlobaga, te naložio da osobe čija su imena zaokružena uhite. Da se iskazu svjedoka Z. B. treba pokloniti povjerenje jasno govori i dio iskaza svjedoka J. P. koji navodi kako su djelatnici na kontrolnom punktu tu noć 16. na 17. listopada 1991. godine dakle, kada su iz Karlobaga odvedeni M. i M. O., P. J., L. S. i drugi prepoznali Z. B. i J. T., a tome u prilog ide i iskaz svjedoka B. K. koja je bila u hotelu Z.

u Karlobagu, kada se odvođe civili i gdje ona među onima koji odvođe civile prepoznaje Z. B. i M. K., također pripadnika Vojne policije.

O pripadnicima Vojne policije koji dovode civile u Vojarnu u P. govori i optuženik S. G. u obrani danoj u istrazi, navodeći da je među njima prepoznao M. K.₂ zvanog M., I. Š., N. M. i R. zvanog D., sve pripadnike Vojne policije. Optuženik G. uz ime N. M. veže i žuti Golf o čemu govori i svjedok B. K., koja vidi žuti Golf na rampi Brušane i M.. O žutom Golfu govori i svjedok S. B. koja ga karakterizira kao opasan auto kojim su ljudi doveženi na stočnu pijacu, između ostalih i ona sama pa je nesporno da je svjedok N. M. sudjelovao kako u odvođenju civila iz njihovih kuća, s radnih mjesta, ulice, tako i u njihovom dovodenju na stočnu pijacu, te dovodenju istih u Vojarnu P.. Tome u prilog govori i navod svjedoka T. O.₂ koji kaže da su u odvođenju civila sudjelovali i civilni policajci N. M. i M. U., spominje žuti Golf kojeg voze međutim, očito je da svjedok T. O.₂ nije znao da su N. M. i M. U. zajedno prešli iz civilne u Vojnu policiju i da su u vrijeme odvođenja civila bili pripadnici Vojne, a ne civilne policije, o čemu govori i evidencija Okružnog zatvora Gospić, gdje se kao pripadnik Vojne policije navodi i M. U.. O žutom Golfu govori i svjedok Z. B. navodeći da ga je Vojna policija imala dva mjeseca i da su ga pretežno koristili neki M. i osoba nadimkom M. B., a utvrđeno je da su to N. M. i M. U.. O sudjelovanju vojnih policajaca u odvođenju govori i svjedok R. P. navodeći da su njenog brata N. I. odveli L. M. i još dva vojna policajca, a mnogi oštećenici, svjedoci, govore o tome da su uniformirane osobe koje su odvodile njihove bližnje imale bijele opasače. Sud im poklanja vjeru i iz razloga jer iz dopisa MORH-a jasno slijedi da su pojedine postrojbe Vojne policije izrađivale natpise za odore, te koristile iz dostupne količine i vrste, bijele opasače iz sredstava MUP-a i bivše JNA dakle, nebitno je što uprava Vojne policije tek u siječnju 1992. godine osigurava prva sredstva, bijele opasače s palicama i drugo, za zaključak da je Vojna policija već u listopadu 1991. godine imala određene količine bijelih opasača i drugih oznaka Vojne policije, o čemu govore svjedoci.

U pravcu zaključka da se znalo što će biti sa civilima odvedenim u Vojarnu Perušić indikativan je podatak da su svjedok N. M. zajedno sa N. R. i K. otišli na izmišljenu intervenciju u Priznu dana 18. listopada 1991. godine dakle, upravo onda kada dolazi do likvidacije civila na Lipovoj Glavici.

Stoga prvostupanjski sud opravdano nalazi utvrđenim da su u odvođenju civila sudjelovali pripadnici Vojne policije, a koja policija je obzirom na naredbu ministra obrane od 5. listopada 1991. godine, te s obzirom na iskaze svjedoka D. B., R. B. i I. Č. trebala biti sastavni dio 118. brigade dakle, pod zapovjedništvom optuženika M. N. K., ali je očigledno bila pod zapovjedništvom optuženika T. O..

To prvostupanjski sud zaključuje na osnovu niza podataka, a koje zaključke prihvaća i ovaj sud.

Ustrojavanje Vojne policije započelo je nakon usmene zapovjedi predsjednika T. od 24. kolovoza 1991. godine, a odluka o osnivanju Vojne policije u Gospiću donesena je na tzv. operativnom štabu što proizlazi iz ostalog i iz iskaza svjedoka D. J. i A. K. koji je iskazao da je 4. rujna 1991. godine na Velebnom I. O. dobio zadatak da formira Vojnu policiju, da ju je isti i oformio, bio je tu 2-3 dana, a poslije ju je vidio S. R. kojeg je sigurno postavio I. O., jer je on bio u SIS-u. Da je Vojna policija bila pod zapovjedništvom optuženika T. O. proizlazi iz audio-zapisa razgovora između R. i D., gdje D. govori o

pripadnicima Vojne policije, zatim iz iskaza svjedoka Z. B. koji navodi da ga je za zapovjednika Vojne policije oko 20. studenog 1991. godine postavio T. O., da je T. O. smijenio i S. R. kao i L. M., iz obrane optuženika S. G. koji je naveo da je u Vojarni u Gospiću jedne prilike gledao kazetu na kojoj se vidjelo kako T. O. L. M., M. K.₂ i I. Š., sve pripadnicima Vojne policije, daje zadaću da idu hvatati Srbe koji su ostali u Gospiću. Po njegovim saznanjima Vojnom policijom je zapovijedao T. O.. Svjedok dr. D. J. je iskazao da je zadatke Vojnoj policiji davao onaj tko je vodio sastanak tzv. operativnog štaba dakle, A. K. ili T. O., a nije sporno da je A. K. u vrijeme odvođenja civila bio odsutan iz Gospića. Navedeno proizlazi i iz pisma A. K. predsjedniku Tuđmanu, slučaja M. F. kojeg se dovodi u Vojnu policiju po nalogu T. O., a u koju potom dolaze T. O. i K. T., iz evidencije zatvora u Gospiću iz koje slijedi da su ljudi pritvarani po Vojnoj policiji, a isto tako i pušteni iz pritvora po odobrenju T. O. ili I. O., iz izvještaja B. u kojem se kaže da je Vojna policija dovodila u zatvor osobe za koje nitko nije znao osim T. O. i M. i da je o svakoj pritvorenoj osobi okružni zatvor morao izvijestiti T. O. koji je nastojao sa svakom pritvorenom osobom razgovarati, bilo u okružnom zatvoru, bilo u istražnom centru, iz iskaza svjedoka D. S. koja 20. listopada zove zatvor da se raspita za svog supruga gdje joj je rečeno da sačeka da pitaju T. O. da li joj je suprug u zatvoru, navoda informacije oko zbivanja na području Općine Gospić koju 29. siječnja 1992. godine S. R. upućuje predsjedniku Vlade i u kojoj se kaže da je T. O. na perfidan način pod svoje zapovjedništvo stavio osobe vrlo čudnih karakteristika koje su u četi Vojne policije i da je i Vojna policija i svaki segment oružanih snaga u Gospiću pod zapovjedništvom jednog od ljudi odanih T. O. i tako dalje.

Stoga prvostupanjski sud opravdano ne prihvaća navode obrane optuženika O. kako su tzv. operativni stožer i Vojna policija bili u istoj zgradi i da su zato ljudi povezali Vojnu policiju sa tzv. operativnim stožerom.

Dakle, ispravno prvostupanjski sud na temelju svih provedenih dokaza zaključuje da je S. R. u listopadu 1991. godine bio samo formalno zapovjednik Vojne policije, o čemu govori svjedok B. i na što se poziva žalba O., a da je stvarni zapovjednik bio optuženik T. O. i da je upravo on pripadnicima Vojne policije izdao zapovijed da bezrazložno uhite civile hrvatske i srpske nacionalnosti iz Gospića, Karlobaga i šire okolice i to preko S. R..

S obzirom na ovakva utvrđenja prvostupanjskog suda, koja prihvaća i ovaj sud, nisu prihvatljivi žalbeni navodi optuženika O. koji daje paušalne ocjene provedenih dokaza na način da navodi da audio-kazeta na koju se poziva prvostupanjski sud nema autentičnosti, vjerodostojnosti, da nije izvorna i istinita i da je svjedoci nisu potvrdili, da svjedok Z. B. zapravo tereti S. R., a da o ostalom prepričava ili laže, da se na obrani optuženika G. ne može zasnivati pobijana presuda jer da se ne može vjerovati čovjeku koji je skupljao i ubijao ljude, da svjedok D. J. je nepouzdan svjedok koji mijenja iskaze, da se ne može temeljiti prvostupanjska presuda na pismu A. K. predsjedniku Tuđmanu jer da se radi o osobi koja izvlači sebe, da slučaj M. F. nema nikakve dokazne snage jer nema dokaza da je doveden po nalogu T. O. i da taj slučaj nema nikakve veze s ovim predmetom, da evidencija zatvora u Gospiću sama za sebe ništa ne dokazuje i da također nije relevantna za ovaj postupak, da je izvještaj svjedoka B., za kojeg smatra da ga je trebalo odbaciti, zapravo gomilanje osobnih dojmova ovog svjedoka, da svjedok D. S. govori iz druge ruke. Ustrajava na tvrdnji da je izdavanja propusnica i iskaznica upravo dokaz da je T. O. radio isključivo civilni posao tajnika na što ukazuje i postojanje raznih izvješća što samo potvrđuje da je bio

administrativna osoba u to vrijeme i da sa ustrojavanjem i poslovima Vojne policije nije ništa imao.

Optuženik O. u žalbi negira i svoju povezanost sa žutim Golfom kojim su prema iskazima svjedoka odvođeni civili, ponajviše Srbi, jer da optuženika O. nitko ne prepoznaje kao čovjeka iz tog žutog Golfa. Smatra da je prvostupanjski sud propustio utvrditi koju registraciju je žuti Golf imao, kome je ili kojoj vlasti pripadao, tko je i u kojem trenutku imao njegove ključeve i tko je i kada u tom autu bio. Te činjenice je prvostupanjski sud prema stavu žalbe bio dužan utvrditi po službenoj dužnosti što bi i učinio i da se radilo o prometnoj nezgodi, a ne o inkriminacijama ratnog zločina. Utvrđenje čiji je Golf uopće mogao biti smatra odlučnom činjenicom u konkretnom postupku. Ukazuje da nije cijenjena činjenica da svjedok Z. B. tvrdi da zna čiji je Golf bio, da ga je ustvari on vozio, a s druge strane da nije primao nikakve zapovijedi od optuženika O. kojega ipak na svaki način želi okriviti. Diskreditira svjedoka B. kao svjedoka koji govori neistine protiv Republike Hrvatske kada i gdje stigne pa kada govori odnosno priznaje da je žuti Golf vozio i iz njega djelovao da je to trebalo razmotriti u drugom svjetlu. S obzirom da su se odvođenja ljudi događala od strane posjednika žutog Golfa, a ti ljudi tvrde u svojim iskazima danim pred sudom da nisu primali nikakvih zapovijedi od optuženika O. smatra da je pogrešan zaključak prvostupanjskog suda da je optuženik O. zapovijedao hapšenja Vojnoj policiji. Zaključuje da je sud prvog stupnja propustio utvrditi odlučnu skupinu činjenica o tome koji je žuti Golf bio u pitanju, u čijem je posjedu kada bio i slično pa je slijedom toga, smatra, nepotpuno utvrdio činjenično stanje o odlučnim činjenicama, a onda je posve zanemario da ustvari Z. B. priznaje da je on ili nekakva njegova postrojba bila u posjedu toga Golfa, da je on u njega trpa Srbe, da nije imao nikakvog poštovanja niti mu je optuženik O. mogao izdavati zapovijedi pa je prema stavu žalbe konstatacija i tvrdnja prvostupanjskog suda da je upravo optuženik T. O. zapovijedao Vojnom policijom, kao i tvrdnja da je zapovijedao uhićenja srpskih civila zasnovana i na posve pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju.

Slijedom ranije iznesenog i ovi žalbeni navodi su neprihvatljivi, jer svjedok Z. B. je bio izričit u navodu da je u Vojnu policiju došao nakon što je ista osnovana i da dok je bio obični vojni policajac da je Vojna policija sudjelovala u odvođenju srpskih građana, u listopadu 1991. godine o čemu je opširno govorio u svom iskazu. Bio je decidiran da je žuti Golf koristila Vojna policija. Šef Vojne policije bio je kako je već ranije navedeno najprije R., potom L. M. koji je smijenjen od T. O., nakon čega je i on od T. O. postavljen kao voditelj Vojne policije, a to je bilo negdje oko 20. studenog 1991. Kada je bio voditelj Vojne policije navodi da je dobio zapovijed od T. O. da uhititi srpske građane što tada nije izvršio. To je bilo krajem studenog 1991. godine, možda i početak prosinca 1991. godine, a zbog odbijanja tih zapovijedi dobio je razne prijetnje od pripadnika Vojne policije koji su bili lojalni T. O.. Ti ljudi da su mu rekli da bi ga mogla progutati noć, a pripadnici Vojne policije su izvršavali zapovijedi o kojima on osobno nije imao saznanja, a kasnije je od tih ljudi saznao da je sve to bilo po nalogu T. O.. Šef Vojne policije bio je do otprilike Nove godine 1991/1992., kada je smijenjen od T. O. s kojim je imao sukob, a što je kulminiralo kada je došlo do svađe o zapovjednoj moći F. Š., koji je po njemu bio pretpostavljeni. Stoga nema razloga ne prihvatiti navedeni iskaz kao istinit, posebno glede identifikacije žutog Golfa, za kojega nije sporno da ga je uz ostale razno razne automobile koristila Vojna policija i koji kao vozilo, kojim su se odvodili srpski stanovnici, spominju saslušani svjedoci. Spominju ga kao vozilo kojim je upravljao N. M., tada vojni policajac o čemu govori optuženik G., zatim svjedoci B. K., svjedok S. B., koja kaže kako je taj žuti Golf bio opasan auto i kojim je ona sa malodobnim

sinom i M. Đ. dovezena na stočnu pijacu gdje je bio kamion u koji su strpani, a kasnije je tim istim žutim Golfom dovezen i M. P.. I svjedok D. Č. navodi da je žuti Golf bio taj koji je odvezio ljude, naime, njoj J. Ž. govori da je njen suprug M. Č. ugran u žuti Golf i to od dvojice u maskirnim uniformama i sa maskama, otvorima za oči, a o tome govori i svjedok T. O., o žutom Golfu i M. Č., kao i svjedok V. I., koji je također jedan od onih koji je i vraćen. Dakle, žuti Golf kao vozilo koje je koristila Vojna policija prilikom odvođenja Srba je u dovoljnoj mjeri identificiran, protivno žalbenim navodima O. i bolja identifikacija od one da se radilo o opasnom vozilu nije niti potrebna, s obzirom da se ne radi o odlučnoj činjenici. Odlučna činjenica je da su Srbi odvođeni po pripadnicima Vojne policije kojom je zapovijedao T. O., a ista je nedvojbeno utvrđena u provedenom postupku, o čemu je već bilo riječi.

Uz pripadnike Vojne policije prema utvrđenjima prvostupanjskog suda, odvođenja civila iz stanova, kuća, podruma, skloništa, sa radnih mjesta, sa ulice vršili su i pripadnici 118. brigade i to pripadnici izviđačkog voda te brigade.

Prvostupanjski sud se u tom zaključivanju poziva na obranu optuženika I. R., tada pripadnika izviđačkog voda 118. brigade koji u obrani priznaje kako su tijekom listopada 1991. godine po zapovijedi, zajedno s pripadnicima Vojne policije privodili određene osobe na informativni razgovor, kako ga on karakterizira, a o čemu on da nije odlučivao. O daljnjoj sudbini privedenih ništa ne zna. Kada optuženik govori da su privodili zajedno s pripadnicima Vojne policije, tada misli na izviđački vod 118. brigade čiji zapovjednik je tada bio N. Z. zvani H. i koji vod je bio pod direktnim zapovjedništvom zapovjednika 118. brigade, tada optuženika M. N. – K.. Obrana optuženika R. u tom pravcu potvrđena je između ostalog i iskazom svjedoka M. S. koja ga prepoznaje kada sudjeluje u odvođenju civila iz podruma u ulici i to odvođenju S. i M. S., R. i D. B., R. S. i drugih, a tada je s njim bio i M. M. zvani I. također pripadnik izviđačkog voda. Osobu pod nadimkom I. prepoznaju i M. B. i M. S., a da je M. M. zvani I. sudjelovao u odvođenju civila govori i iskaz svjedoka B. K. o tome tko je odveo njenu majku 17. listopada 1991. godine, zajedno s L. P. i drugima. Da je I. R. kao pripadnik 118. brigade Hrvatske vojske učestvovao u privođenju zajedno s pripadnicima Vojne policije slijedi i iz činjenice da je sudjelovao i u zaustavljanju i privođenju u Vojnu policiju M. F., tada djelatnika SZUP-a, što je ovaj svjedok i potvrdio.

Navedeni zaključci su potvrđeni i obranom optuženika S. G., koji upravo optuženika I. R. prepoznaje kao jednog od onih koji je uz pripadnike Vojne policije dovodio civile u vojarnu Perušić, a koje su prije toga, kako navodi G. "lovali po Gospiću, po konobama". Pripadnici izviđačkog voda u to vrijeme M. M., N. Z. zvani H. i pok. I. R. su prisutni i na plantaži borova Žitnik kada dolazi do likvidacije najmanje deset civila, a tu su bili prisutni i još neki drugi vojnici. Osim toga, M. M. zajedno sa tri još G. nepoznata vojnika vrši ukrcaj mrtvih tijela, civila ubijenih 18. listopada 1991. godine na Lipovoj Glavici i odvozi ih, kako bi se prikrila ta likvidacija, a sve dok G. zajedno sa I. K. također pripadnikom HV-a bagerom zatrpava jedan dio mrtvih tijela civila, ubijenih 18. listopada 1991. godine na Lipovoj Glavici.

Stoga prvostupanjski sud opravdano ne prihvaća obranu optuženika M. N., a u kojim navodima isti ustrajava i sada u žalbi, da je u odvođenju civila sudjelovao samo jedan vojnik koji je bio pod njegovim zapovjedništvom, optuženik R., a s obzirom na činjenicu da su i M. M., N. Z. zvani H., I. Č., pok. R., svi bili pripadnici izviđačkog voda pod njegovim zapovjedništvom, kao i vojnik na osiguranju kojeg spominje M. M., 3-4 vojnika koja

optuženik N. šalje u Perušić da vide kakvo je stanje gore, vojnici koji su bili uz kamion koji dovodi civile na Pazarište i koji po naređenju optuženika N., izvode civile iz kamiona.

Prvostupanjski sud zaključuje da je navedeni izviđački vod 118. brigade mijenjao naziv u više navrata, pa se tako govori o diverzantskom vodu, o vodu za specijalne namjene, o protodiverzantskom vodu, o izviđačkom vodu međutim to ne mijenja suštinu, a ta je da je na temelju iskaza saslušanih svjedoka, između ostalih i svjedoka I. Č., vod bio pod direktnim zapovjedništvom 118. brigade i da se nitko nije mogao udaljiti iz voda bez znanja zapovjednika. Svjedok N. Z. u vrijeme odvođenja i likvidacije civila bio je zapovjednik izviđačkog voda 118. brigade i isti u svom iskazu navodi kako mu je nadređeni bio upravo M. N., a to proizlazi i iz iskaza svjedoka M. M. koji kaže da je Z. zapovjedi davao glavni, a da je glavni bio upravo M. N..

S obzirom na ovakva utvrđenja prvostupanjskog suda neprihvatljiva je žalba optuženika N. da nije imao bilo kakve veze sa uhićenjima odnosno dovodenjem civila u Vojarnu P.. Neosnovano optuženik N. tvrdi da što se tiče djelatnosti nekoliko pojedinaca pripadnika izviđačko-diverzantskog voda, da se ta okolnost ne može dovoditi u vezu s njim kao njihovim neposrednim zapovjednikom, jer da nema naznaka da bi ova izviđačko-diverzantska postrojba bila angažirana kao takva odnosno da bi bila angažirana na odvođenju Srba i Hrvata u Vojarnu P., a eventualna povezanost samo nekolicine njenih pripadnika nikako ne može poslužiti, prema stavu žalbe, kao dovoljan dokaz da bi optuženik N. kao zapovjednik obrane Gospića o tome bilo šta znao, a kamoli to zapovjedio odnosno poticao na bilo koji način. Tim prije što se radi o vremenima koja se ne mogu ocjenjivati kao normalna i sredena po nekim kriterijima sadašnjosti.

Optuženik N. u žalbi zapravo odgovornost isključivo prebacuje na Vojnu policiju s kojom da on nije imao nikakve veze i koju je osnovao svojom pisanom zapovijedi 4. listopada 1991. godine operativni stožer za Liku na čijem je čelu A. K. i da je upravo od operativnog stožera za Liku Vojna policija dobivala svoje zadaće za svoju daljnju aktivnost i da je upravo operativnom stožeru podnosila izvješća. Tvrdi da su u tijeku postupka mnogobrojni svjedoci i oštećenici tvrdili da su Srbe i neke Hrvate uhićivali baš i u prvom redu vojni policajci i doveli ih u Vojarnu P. da to nije moglo imati bilo kakve veze s njim, da to nije bilo na njegovu inicijativu niti uz njegovo znanje.

Glede operativnog stožera i Vojne policije optuženik N. je u pravu, o čemu je već ranije bilo govora pa nema potrebe posebno ponavljati međutim, ovaj sud, kao sud drugog stupnja, prihvaća zaključak prvostupanjskog suda da je nedvojbeno utvrđeno da su civili odvođeni u suradnji djelatnika Vojne policije pod zapovjedništvom optuženika T. O. i pripadnika izviđačkog voda 118. brigade pod zapovjedništvom optuženika M. N. K..

S obzirom na sva utvrđenja nije utemeljena žalba optuženika N. da se njegova odgovornost za odvođenja civila temelji isključivo na učešću nekoliko navedenih pripadnika 118. brigade HV-a. Tu na izvjestan način prebacuje krivnju na niže zapovjednike navodeći da je po liniji organizacije zapovjedne odgovornosti u 118. brigadi i subordinaciji koja je uspostavljena već u to vrijeme, iako nije iz objektivnih razloga do kraja funkcionirala, I. R. i I. Č., te M. M. kao i drugim pripadnicima izviđačkog voda zapovijedi neposredno izdavao najprije njihov zapovjednik koji je u to vrijeme bio N. Z. zvani H. a osim njega i posredno i neposredno su bili zapovjedno ovlašteni po hijerarhiji, uz optuženika N. i M. L., B. Š., D. Š.,

A. D., S. P., D. B. i P. B., a što je u svom iskazu prema tvrdnji žalbe potvrdio i svjedok N. Z.. Međutim, žalitelj propušta uočiti da nitko od saslušanih svjedoka ne govori o izdanoj zapovijedi za odvođenje civila po ovim osobama na koje se poziva optuženik N., već svi isključivo govore o njemu kao zapovjedniku koji je zapovijedi izdavao N. Z. zvanog H.

Utvrđenja prvostupanjskog suda da su u odvođenju civila sudjelovali i pripadnici izviđačko-diverzantskog voda 118. brigade, kao i daljnja utvrđenja glede sastanka u Vojarni E. K. a posebno glede likvidacije civila na plantaži borova Žitnik, demantiraju daljnje žalbene navode optuženika N. koji navodi da je inkriminirano odvođenje civila započelo sa 15. listopada 1991. godine i da je najveći broj odveden 16. i 17. listopada 1991. godine, te posebno noću 16. na 17. listopada 1991. godine i da je odvođenje izvršeno na temelju prethodno sačinjenih popisa Srba i drugih osoba, te zaokruženih imena na tim popisima, a rok za popisivanje u Gospiću da je bio 10. listopada 1991. godine, a popis Srba u Karlobagu sačinjen je nešto kasnije što po njemu znači da je odluka o uhićenju civila donesena prije 14. listopada 1991. godine odnosno prije 10. listopada te godine, u čemu da on nije mogao učestvovati jer nije znao tko je u Gospiću Srbin a tko Hrvat, budući nije bio iz Gospića. Navod optuženika N. da spisak Srba sa zaokruženim imenima nije imao, ne znači i da nije mogao izdati zapovijed za njihovo odvođenje, a navod da su se spiskovi dostavljali operativnom stožeru nije sporna i u skladu je sa utvrđenjima prvostupanjskog suda, o čemu je već naprijed rečeno međutim, ta činjenica ne dovodi u pitanje utvrđenu odgovornost optuženika N..

Osim toga, da bi potkrijepio zaključak da su optuženici T. O. kao tajnik tzv. operativnog štaba i optuženik M. N. K. kao zapovjednik 118. brigade naredili da se veći broj civila srpske i hrvatske nacionalnosti iz Gospića, Karlobaga i šire okoline uhiti i zatim liši života, prvostupanjski sud se poziva i na obranu optuženika G. danu u tijeku istražnog postupka o sastanku na koji je pozvan po optuženiku N. i gdje mu on daje zadatak da pripremi jednu prostoriju u koju će biti smješteni civili iz Gospića koji će nakon toga biti likvidirani na Lipovoj Glavici.

Kako to utvrđuje prvostupanjski sud radi se o sastanku u zapovjedništvu Vojarne E. K. na kojem su prema navodu optuženika G. osim njega i optuženika N. bili prisutni M. K. zvani M. optuženik M. Č. zvani B. te D. ili B. Š., sastanak je vodio optuženik M. N. i pred svima mu rekao da u Vojarni u Perušiću pripremi jednu prostoriju, da će se u vojarni smjestiti civili, Srbi iz Gospića koji će se nakon toga likvidirati na Lipovoj Glavici. Njemu i svima je rekao da je to po nalogu T. O., da će to biti odmazda za pobijene Hrvate i da će se na taj način pružiti sigurnost ocu T. O. koji da živi u neposrednoj blizini Lipove Glavice. Optuženik N. se pozivao na zapovijed T. O., rekao je da je on naložio da se moraju pokupiti svi Srbi koji nisu otišli iz Gospića i da se oni imaju ubiti na Lipovoj Glavici. Na sva pitanja da zašto u Perušiću i da zašto da tu budu zatočeni, optuženik N. je odgovarao da je tako odredio optuženik T. O.. Određeno je bilo i mjesto likvidacije na Lipovoj Glavici. Optuženik G. se sjeća riječi optuženika N. "nemoj zajebati jer ćeš i ti popuštiti metak". Tvrdi da nije vjerovao kako mu je N. zapovjedio i rekao što će se dogoditi na Lipovoj Glavici, da će se to doista i dogoditi. Istinitost obrane optuženika G. je potvrđena daljnjim događanjima, jer nije sporno da je veći broj civila dovezen u Vojarnu P. između ostalog i po optuženiku I. R., te svjedoku I. Č., pripadnicima izviđačkog voda, da se ispraznila prostorija za njihov smještaj, da su boravili u toj vojarni i da su na kraju likvidirani na Lipovoj Glavici. Optuženik G. je na glavnoj raspravi i rekao da je on pripremio prostoriju za smještaj civila, da je u tom pravcu dobio zapovijed, a

da on ne ulazi tko je kome u Gospiću naređivao, da li O. N. ili N. O., no misli da je A. K. kulisa iza koje su se skrivali glumci.

Dakle, navedeno potvrđuje navode žalbe optuženika N. da je moć bila skoncentrirana u operativnom štabu međutim, navedeno govori i o odgovornosti optuženika M. N., koju on bezuspješno u žalbama pokušava negirati.

Da su civili doista bili u vojarni i to civili koji se poimence navode u činjeničnom opisu djela te još neki za koje se nije uspjelo utvrditi identitet, govore mnogi svjedoci, u to vrijeme pripadnici HV-a, pa tako svjedok M. H. prepoznaje u vojarni M. K. i Đ. K., svoju profesoricu R. S., policajac B. vidi u vojarni I. o čemu obavještava, na njegovo traženje, D., upoznaje sa time i B.. Svjedok T. O. vidi u prostoriji 30-40 civila, među istima prepoznaje I. i M. P.. Optuženik G. prepoznaje P. R., K., svjedok Z. R. prepoznaje M. P. i suprugu mu, M. M. prepoznaje B. i ženu plave kose s djetetom, B. S. govori o ženi plave kose, ali i o muškarcu u uniformi hrvatske policije, o civilima u vojarni govore i svjedoci I. Č., M. Č., tada pripadnici HV-a, svjedok V. Š. koji jednoga od tih civila vodi na WC, vraćeni svjedok A. M. koji u vojarni prepoznaje K. i tako dalje. Iz iskaza svjedoka S. B., koja je također vraćena, proizlazi da su s njom i njenim tada sedmogodišnjim sinom, u vojarnu dovezeni B. T., M. P., G. H. i M. Đ. i da se nitko od njih nije vratio. B. T. je ubijen na plantaži borova Žitnik, o čemu govori svjedok I. M., dok su P. i H. ubijeni na Lipovoj Glavici, što je utvrđeno identifikacijom. Civili su u vojarni zadržani različito vrijeme ovisno o tome kada su lišeni slobode i dovezeni u vojarnu i ovisno o tome kada su ubijeni tj. da li su ubijeni na plantaži borova Žitnik ili na Lipovoj Glavici.

Dakle, prvostupanjski sud zaključuje da je optuženik S. G., postupajući upravo na temelju onoga što mu je naređeno od strane optuženika M. N. K. i optuženika T. O., zatočio u Vojarni P. civile koji se poimence spominju u izreci presude, a iz vojarne su pušteni samo L. Š., A. M., te S. B. sa sedmogodišnjim sinom. Stoga sud ne prihvaća obranu optuženika G. sa glavne rasprave da civile nije zatočio, s obzirom da je u tijeku postupka utvrđeno da su civili bili smješteni u Vojarni P., zaključani u prostoriji, a da je ključ imao upravo optuženik G. i da civili nisu bili pripremani za razmjenu, već za likvidaciju. Nije sporno da je upravo optuženik G. bio zapovjednik te vojarne pa prema tome, sve što se tamo činilo, bilo je sa njegovim dopuštanjem. S obzirom da je obrana optuženika G. iz istražnog postupka, koju prihvaća prvostupanjski sud, samo jedan od temelja na kojima se uz ostale brojne dokaze zasniva prvostupanjska presuda, neprihvatljiva je žalba optuženika N. i u dijelu da se terećenje optuženika G. pokazuje ispraznim i sračunatim ka nekakvoj podijeljenoj odgovornosti i da se prvostupanjski sud zadovoljio formalističkim pristupom u kojem se kao podloge čvrsto drži onoga što da odgovara jednoj zamišljenoj varijanti utemeljenoj na terećenju suoptuženika kojem se mora bezgranično vjerovati i potom sistematski odbacivati sve ono što takvo vjerovanje dovodi u pitanje i što prema stavu žalbe demantira vjerodostojnost ovog svjedočanstva, a pri čemu ne navodi koje to činjenice i dokazi demantiraju obranu optuženika G.. Obrana optuženika G., protivno stavu iz žalbe, nije demantirana ukazivanjem na njegov status tijekom postupka, njegove različite obrane, kao i navodom da se u određenoj situaciji jedan suoptuženik može braniti na uštrb drugoga, s obzirom da odgovornost optuženika G. nije umanjena, niti prihvaćanjem njegove obrane dovedena u pitanje.

Za razliku od navoda žalbe optuženika N. ovaj sud, kao sud drugog stupnja, prihvaća i utvrđenja prvostupanjskog suda da mnogi saslušani svjedoci nisu potvrdili navode obrane

optuženika G. prihvaćene u pobijanoj presudi iz razloga što su nastojali zaštititi sebe. Tome u prilog govori vrlo indikativan navod svjedoka N. Z., pripadnika izviđačkog voda, kojem je zapovjednik, prema njegovom navodu bio optuženik N. i koji je izmijenio iskaz dajući drugu, istinitu izjavu iz razloga da sebi olakša savjest i koji je rekao da ne daj Bože da sve što se pričalo po gradu dođe na sud, da bi se sudilo 100 godina. Dakle, ne može se govoriti o zadovoljavanju prvostupanjskog suda formalističkim pristupom u kojem se prvostupanjski sud, prema navodu žalbe N., čvrsto drži onoga što odgovara jednoj zamišljenoj varijanti, već naprotiv, može se govoriti o čvrstim utvrđenjima prvostupanjskog suda u svezi inkriminacija koje se optuženicima stavljaju na teret optužnicom iako je protupravnih činjenja bilo i više, kojima se sud nije bavio iz razloga jer isti nisu bili obuhvaćeni optužnicom iako je, kako sud navodi, odvođenja civila bilo i prije 14. do 18. listopada 1991. godine i poslije 18. listopada 1991. godine.

Nadalje, prvostupanjski sud na temelju provedenog dokaznog postupka nalazi utvrđenim da je dana 17. listopada 1991. godine u prostorijama tzv. operativnog štaba u večernjim satima održan sastanak, na kojem su optuženici T. O. i M. N. K. naredili prisutnima da moraju izvršiti likvidaciju jednog broja civila, a radi se o civilima koji su prethodno po zapovijedi optuženika T. O. i M. N. K. bezrazložno uhićeni i koje je po njihovom naređenju optuženik S. G. zatočio u za to pripremljenu prostoriju unutar Vojarne u P..

Tu je potrebno reći da optuženik N. u obrani, pa i u osobnoj žalbi, poriče da bi bio prisutan na tom tzv. smrtonosnom sastanku u večernjim satima dana 17. listopada 1991. godine, dok žalbe podnesene po braniteljima analiziraju taj sastanak i odgovornost optuženika N. u svezi s tim iako opreza radi branitelj mr. T. S. u žalbi navodi da slijedi obranu M. N. da on na tom sastanku nije bio.

Tako u žalbi podnesenoj po branitelju K., optuženik N. ukazuje da prvostupanjski sud svoje zaključke temelji na iskazima svjedoka koji terete optuženike, dok da ne vjeruje iskazima svjedoka koji govore da takvog sastanka nije bilo, a što su tvrdili i optuženici u svojim obranama. Saslušani svjedoci, prema navodu te žalbe, cijeli događaj prikazuju posve različito što prvostupanjski sud ne ocjenjuje niti tim razlikama posvećuje bilo kakvu pažnju. Žalba smatra da prvostupanjski sud nekritički prihvaća iskaze svjedoka koji naprosto nisu mogli vidjeti sva događanja sa mjesta gdje su prema vlastitom kazivanju stajali ili se nalazili pa sud zapravo, prema stavu žalbe, pravi nekritički mozaik od optužujućih dijelova svjedočanstva.

U žalbi pak podnesenoj po mr. T. S., optuženik N. analizira prije svega da počinitelj ovog djela može biti samo osoba koja je naredila poduzimanje u popisu navedenih radnji odnosno osoba koja je takve radnje izvršila, a s obzirom na narav radnji, kao počinitelj dolazi u obzir i osoba koja je u položaju izdavati naloge ili poduzimati određene akte kojima se krši međunarodno pravo. To je prema stavu žalbe osoba koja s obzirom na svoj formalni ili stvarni položaj može izdavati određene naredbe ili poduzimati stvarne akte, a optuženik N. u to vrijeme kao zapovjednik 118. brigade u formiranju, bez vojnog čina, faktički zadužen od strane kriznog odnosno operativnog stožera za Liku, za obranu Gospića, cca dva mjeseca ranije, po godinama najmlađi, to nije bio.

Navodi da je sastanak sazvao operativni štab u svojim prostorijama, da je na njemu bilo prisutno najmanje 15 ljudi i to T. O., tajnik operativnog štaba, I. D., šef policije, M. K.,

načelnik SZUP-a G., S. G., J. P., I. M., I. R., K. T., Ž. B., S. R. i još neki pa prema tome, kada se ima u vidu organizacija i mjesto sastanka, svojstvo učesnika na istom, može se zaključiti jedino da optuženik N. nikome od prisutnih, osim možda G., ni formalno ni faktički nije bio u položaju da može izdavati bilo kakve naredbe, a da o naredbama da izvrši teško kazneno djelo ne može biti ni govora. Na sastanku su među ostalima bile i osobe na funkcijama koje ih zadužuju da takve naredbe i činjenja sprečavaju i kazneno gone, misli pri tome na D. i K., a gotovo nitko nije optuženiku N. bio hijerarhijski zapovjedno podređen, pa bez obzira što je isti na tom sastanku rekao pa i naredio, nije postojala obveza da se po tome postupi. Kako prijetnja silom po danim iskazima nije postojala, to se utvrđenje kako je optuženik N. prisutnima naredio da moraju izvršiti likvidaciju jednog broja civila, prema stavu žalbe mora u najmanju ruku tretirati kao upitna. Osim toga, prema mišljenju žalbe, cijelu situaciju treba sagledati u cjelini, pa kada se ima u vidu da je odluka o popisu civila bila donesena znatno ranije, kao i odluka o zaokruživanju imena na spiskovima, a kako je ranije rečeno u nijednoj toj odluci nije učestvovao žalitelj, popisa nije imao iako su popisi u kopijama sasvim sigurno predavani Vojnoj policiji, u operativni stožer i SZUP-u, a iz pisma A. K. upućenog Predsjedniku Republike Hrvatske 1991. godine slijedi kako on ima saznanja da je K. T. imao popise Srba koje treba likvidirati, odnosno čija imena su bila zaokružena, nedvojbeno proizlazi da optuženik N. dana 17. listopada 1991. godine, ne samo da nije naredio prisutnima na tom sastanku da moraju izvršiti likvidaciju, već im nije ni mogao bilo što narediti jer nisu bili pod njegovom komandom.

Po stavu ovog suda, kao suda drugog stupnja, niti jedan stav iz žalbi optuženika N., koji idu od negiranja održavanja tzv. smrtonosnog sastanka, nazočenja optuženika N. istome do negiranja njegove zapovjedne funkcije, nije prihvatljiv, a s obzirom na utvrđenja prvostupanjskog suda koja prihvaća i ovaj sud, budući žalbenim navodima nisu dovedena u sumnju.

Prvostupanjski sud zaključuje da nije sporno da na dan održavanja tzv. smrtonosnog sastanka povjerenici Vlade Republike Hrvatske A. K. i D. J. nisu bili u Gospiću i da je upravo iskorištena njihova odsutnost za održavanje tog sastanka koji se održao uvečer, iako je bilo uobičajeno da se sastanci u operativnom štabu održavaju ujutro.

Da je sastanak doista održan dana 17. listopada 1991. godine, sud prvog stupnja izvodi iz činjenice što su N. I., B. T., M. R. odvedeni upravo 17. listopada 1991. godine o čemu su govorili svjedoci R. P., S. B., B. K. i drugi, dovedeni u vojarnu gdje svjedoci M. B. i T. O. vide I., a svjedok D. na audio-zapisu govori kako je ujutro razgovarao sa I., a uvečer ga vidi među civilima na plantaži borova Žitnik. Svjedok B. u svojim izvještajima, kada govori o datumu održavanja sastanka, navodi da je to bilo 16. ili 17. listopada 1991. godine, no nepobitno je da je to prema zaključku prvostupanjskog suda ipak bilo 17. listopada 1991. godine jer su H. i P. ubijeni dana 16. listopada 1991. godine i tada je sastanak bio u kuhinji vojarnje u P., povodom tog ubojstva, održan uvečer toga dana, a zbog uviđaja koji nije obavljen, dok u vojarnu drugi dan dakle, 17. listopada 1991. godine dolaze B. i T. O. i tu vide uhićenog I..

Stoga je u tom dijelu i neosnovana žalba optuženika O., koji u odnosu na datum tzv. smrtonosnog sastanka, ukazuje na izmjenu činjeničnog opisa u tom dijelu po državnom odvjetniku, koji da ga sada smješta u 17. listopada 1991. godine, iako su saslušani svjedoci koji su ga u svojim iskazima spominjali iskazivali da se taj sastanak održao 16. listopada

1991. godine i da su iste večeri išli ubijati civile. Međutim, prema tvrdnji žalbe s obzirom da je rodbina odvedenih u tijeku postupka svjedočila da su neke žrtve odvezene 17. listopada 1991. godine datum tzv. smrtonosnog sastanka se mijenja na dan poslije ne bi li se, prema stavu žalbe, među žrtve još nekoga uguralo. Dakle, državno odvjetništvo ima konstrukciju o sastanku i ubijanju koje je bilo 16. listopada 1991. godine, ali i svjedoke o nestanku Srba koji navode da su nestajali 17. listopada 1991. godine pa se datum mijenja bez da bi u dokaznom postupku postojala podloga za takvu izmjenu. Pomak datuma je, prema navodima žalbe O., priznanje državnog odvjetnika da nema nikakvih dokaza protiv optuženika i da je to pokušaj krpeljenja optužnice iskazima svih mogućih nezadovoljnika u Republici Hrvatskoj. Naime, svi svjedoci ispitani na te okolnosti, ako bi uopće govorili da bi tog sastanka bilo, decidirano su govorili o 16. listopadu 1991. godine, uz napomenu da se odmah išlo u likvidaciju, dakle, da se i likvidacija dogodila 16. listopada 1991. godine. U trenutku kada državni odvjetnik mijenja taj datum optužnica je zapravo priznala da ništa za što je tvrdila da se desilo 16. listopada 1991. godine nema dokazne težine, a kako je time propao tobožnji smrtonosni sastanak propalo je i ono što je uz njega vezano, likvidacije. Smatra da se ne može rezonirati da ako sastanka nije bilo 16. listopada 1991. godine pa tako ni žrtava da ih je onda moglo biti 17. listopada 1991. godine i promijeniti datum sastanka i likvidacije. Zaključuje da je pobijana presuda u svom obrazloženju potpuno pogrešno utvrdila odlučnu činjenicu da su mogli održati sastanak u kuhinji i likvidaciju na plantaži borova Žitnik 16. listopada 1991. godine nad ljudima koji su 17. listopada 1991. godine još bili živi. Nadalje, prema stavu žalbe isto tako je nedvojbeno da je pobijana presuda potpuno pogrešno utvrdila odlučnu činjenicu da su se sastanak u kuhinji i likvidacija na plantaži borova Žitnik dogodili 17. listopada 1991. godine, jer da nijedan svjedok to nije u svom iskazu rekao.

Uz prihvatanje utvrđenja prvostupanjskog suda glede datuma održavanja tzv. smrtonosnog sastanka i likvidacije civila na plantaži borova Žitnik, a koja utvrđenja žalbenim navodima nisu dovedena u sumnju, potrebno je još istaknuti da državni odvjetnik u prvobitnoj optužnici, u činjeničnom opisu nije precizirao datum tzv. smrtonosnog sastanka niti datum likvidacije na Pazarištu odnosno plantaži borova Žitnik već ga je precizirao nakon provedenih dokaza na glavnoj raspravi 13. ožujka 2003. godine kada mijenja činjenični opis optužnice, precizirajući da je tzv. smrtonosni sastanak bio 17. listopada 1991. godine nakon čega se otišlo na plantažu borova Žitnik ili Pazarište gdje je likvidiran određeni broj civila.

Analizirajući provedene dokaze, prvostupanjski sud navodi da saslušani svjedoci, sudionici sastanka, o tome tko ih je pozvao na sastanak nisu se željeli izjašnjavati, navodeći kako su slučajno došli, kao na primjer svjedok I. M., svjedok P. navodi da mu je brat rekao da se javi, svjedok G. da je htio pitati N. da li ima kakve obaveze i tako dalje. Međutim, uzimajući u obzir iskaz svjedoka M. K. o tome da je optuženik T. O. počeo govoriti da ih je pozvao u štab, iskaz svjedoka I. M. da čim je došao da mu se obratio T. O. rekavši da sjedne, iskaz svjedoka B. odnosno njegov izvještaj u kojem navodi da je pitao T. O. da li da ode, a ovaj da je odgovorio da ostane, iskaz svjedoka D. da je za njim u kuhinju došao T. O. i kada se ti iskazi povežu sa činjenicom da je A. K. dao ovlast optuženiku T. O. da u njegovoj odsutnosti održava sastanke i da je on preuzeo tzv. operativni štab, onda prvostupanjski sud opravdano zaključuje da je jasno da je sudionike sastanka pozvao upravo optuženik T. O.. Da je to bio zajednički dogovor optuženika O. i optuženika M. N. prema prvostupanjskom sudu jasno slijedi i iz audio-zapisa razgovora vođenog između D. i R., kada prema riječima D. optuženik N. kaže "Mi smo se ovdje večeras sastali", nadalje iz iskaza svjedoka G. da je upravo optuženik N. poslao dva-tri čovjeka u Perušić da vide kakvo je stanje gore i tako dalje.

Sve to prvostupanjski sud povezuje sa utvrđenjima tko je dao zapovijed da se civile srpske i hrvatske nacionalnosti iz Gospića, Karlobaga i šire okoline bezrazložno uhiti i zatim liši života, te svega onoga što se dešavalo na sastanku, a potom i na likvidaciji civila na plantaži borova Žitnik toga dana, a sutradan na lokalitetu Lipova Glavica.

Prvostupanjski sud utvrđuje, a što se i dozvoljava žalbama optuženika N. i O., da je na tom sastanku bilo prisutno najmanje 15 ljudi, da na sastanak nisu došli istovremeno, radi čega se iskazi prisutnih prema stavu suda i razlikuju u pogledu toga koga su zatekli na sastanku, a tko je došao kasnije. Osim toga, zaključuje prvostupanjski sud da treba imati u vidu da se sve to događalo 9, 10, 11 godina prije saslušanja tih ljudi u svojstvu svjedoka, radi čega isti nisu u mogućnosti izjasniti se o takvim pojedinostima. Tako svjedok S. G. u istrazi navodi da je u prostoriji bilo oko 15 ljudi, N., T. O., D., P., I. M., Č., K., te još nekoliko osoba dok se ne sjeća I. R. i K. T.. Svjedok J. P. spominje da je na hodniku vidio I. M., B., G., K., D. dodajući da ne zna da li su tu bili M. N. i T. O., a nije vidio ni K. T.. Svjedok I. M. navodi da je na sastanku bilo 10-15 ljudi i to T. O., N., D. i tri-četiri osobe u maskirnim uniformama, a na mjestu likvidacije navodi kako je do njega bio K.. Svjedok M. K. u istrazi nabrāja kao prisutne na sastanku T. O., N., I. R., D., K. T., I. M., P., B. i Č. da bi na raspravi utvrdio kako se Č. ne sjeća. G. spominje da je vidio na mjestu likvidacije, a za K. T. da ne može ponoviti i tvrditi da je bio na sastanku. Svjedok D. nabrāja optuženike O. i N., K., G., P., R., K. T., M., B., a na audio-zapisu i B. Č. te S. R., dok B. u izvještajima govori o optuženicima O. i N., zatim o D., I. M., I. R., B., P., K., K. i još jednoj vojnoj osobi.

Dakle, prema utvrđenju prvostupanjskog suda sudionici sastanka, svjedoci M. K., I. M., S. G. u istrazi, I. D. u iskazima i na audio-zapisu potvrđuju održavanje sastanka kao i vožnju do plantaže borova Žitnik i likvidaciju doveženih, najmanje deset civila. Svjedok J. P. ističe da je na sastanak došao kad je već bio gotov, no i on potvrđuje vožnju u koloni i likvidaciju civila. Upravo na temelju tih iskaza, izvještaja i bilješki svjedoka B., audio-zapisa razgovora vođenog između D. i R., a kojim iskazima, izvještajima i audio-zapisu prvostupanjski sud poklanja povjerenje, jer su okolnosni, uvjerljivi i međusobno se poklapaju i nadopunjuju, te čine jednu cjelinu, ne prihvaća obranu optuženika T. O. i optuženika M. N. o tome da sastanka nije bilo i da nisu bili prisutni na tom sastanku.

Dakle, zaključuje prvostupanjski sud da je na sastanku u večernjim satima 17. listopada 1991. godine u tzv. operativnom štabu, a potom i na likvidaciji civila na plantaži borova Žitnik bilo prisutno najmanje 15 ljudi, optuženici T. O. i M. N. K., te I. D., M. K., S. G., Ž. B., I. M., I. R., K. T., te još neki o kojima se saslušani svjedoci nisu željeli izjašnjavati i takav zaključak prvostupanjskog suda žalbenim navodima o kojima je naprijed bilo riječi nije doveden u sumnju.

Nije doveden u sumnju niti žalbenim navodima optuženika O. koji ukazuje na nesklad i proturječje svjedočkih iskaza, analizirajući pri tome iskaze svjedoka D., K., M., P., T. i R. i zaključujući da se iskazi svjedoka o broju nazočnih bitno razlikuju, jer na primjer D. navodi da ih je bilo osam, a M. od preko 20-25. Navodi i da svjedoci D., K., M. i P. svaki za sebe kažu da su stigli posljednji, ali niti jedan od njih ne kaže da su stigli svi zajedno što bi bilo logično, kao posljednja skupina. Pri tome da P. tvrdi da je stigao tek na hodnik, ali M. i K. kažu da je bio tamo već prije njih, dok ga D. i ne spominje. M. prema navodu žalbe izmišlja Č., ali po njemu nije bilo D.. Stoga žalba nalazi da je to skupina posve zbrkanih laži u kojoj o odlučnim činjenicama uopće nema niti dvije slične izjave, iako je prema stavu žalbe jasno da

su neki svjedoci instruirani od strane organa gonjenja. Međutim, ovakvim žalbenim tvrdnjama optuženik O. nije doveo u sumnju utvrđenja prvostupanjskog suda glede održanog sastanka koji svi saslušani svjedoci, sudionici istoga potvrđuju, ali naravno nastojeći svoje učešće i prisutnost svesti na minimum kako bi umanjili svoju odgovornost što ipak nije umanjilo vjerodostojnost njihovih iskaza, budući su o bitnome iskazivali suglasno pa im je stoga, po mišljenju ovog suda, prvostupanjski sud opravdano poklonio povjerenje.

Iz iskaza svjedoka, sudionika sastanka, prvostupanjski sud zaključuje da su optuženici T. O. i M. N. K. bili ti koji su prisutnima naredili da moraju izvršiti likvidaciju jednog broja prethodno bezrazložno uhićenih i u Vojarni P. zatočenih civila, iz Gospića, Karlobaga i šire okoline. Tako na primjer, svjedok I. M. govori da je optuženik N. rekao "Idemo u akciju", na što je reagirao D. govoreći da on ne bi išao, a kada ovaj svjedok govori optuženiku T. O. da ne bi išao u akciju ovaj mu odgovara da će ga on voziti. Iz iskaza svjedoka G. slijedi da je optuženik N. njemu zapovjedio da ide s njima, a kada se D. pokušao usprotiviti oštro su ga presjekli i optuženik O. i optuženik N., a kada je D. nastavio govoriti da to ne bi trebalo da su mu oba optuženika odgovorila da su to raspravili, nakon čega optuženik N. kaže da je to završeno i upravo on šalje dva čovjeka da idu u Perušić da vide kakvo je stanje gore, a kada ovaj svjedok pita optuženika N. da kuda se ide da mu on odgovara da će vidjeti. Iz izvještaja svjedoka B. također proizlazi kako je upravo optuženik N. rekao da idemo izvršiti zadatak, likvidirati jednu grupu Srba, a to proizlazi i iz iskaza svjedoka D. sadržanog na audio-zapisu, kada kaže da je optuženik N. objašnjavao da se moraju izvršiti određene egzekucije nad određenim ljudima, dok iz iskaza svjedoka K. proizlazi da je optuženik T. O. počeo govoriti da ih je pozvao u štab, jer da moraju u ime Vlade ili po naredbi Vlade izvršiti likvidaciju Srba zato što su ubijeni Hrvati u Širokoj Kuli. Svjedok Kasumović navodi i to kako je na ovom sastanku i N. nešto govorio međutim, ne sjeća se točno što. Iz audio-zapisa slijedi da je upravo optuženik N. na sastanku rekao "Moramo činiti, moramo izvršiti određene egzekucije nad određenim ljudima".

Na temelju iskaza navedenih svjedoka, te bilješki i izvještaja svjedoka B., audio-zapisa, prvostupanjski sud zaključuje da je van svake sumnje da je optuženik M. N. K. bio na sastanku i na mjestu likvidacije civila na plantaži borova Žitnik i da je osim optuženika T. O. i on na sastanku u tzv. operativnom štabu naredio prisutnima da moraju izvršiti likvidaciju jednog broja civila. Tu se prvostupanjski sud poziva na audio-zapis razgovora D.-R., gdje D. govori o tome da je odjednom skočio optuženik N. govoreći "Mi smo se ovdje večeras sastali, mi u ime Vlade Hrvatske moramo činiti određene stvari koje smo dobili u zadatak, moramo izvršiti određene egzekucije nad određenim ljudima", a to posredno potvrđuje i svjedok I. M. kada kaže da je upravo N. rekao da se ide u akciju, a što navodi i Ž. B. u svojim bilješkama. Suprotstavljanje svjedoka D. nije uspjelo jer su ga oštro presjekli i optuženik N. i optuženik O., ne dozvoljavajući suprotstavljanje odluci o likvidaciji civila, što je ranije raspravljeno. Upravo su oni ti koji prema iskazima svjedoka, prisutnima naređuju da moraju izvršiti likvidaciju jednog broja civila. U odnosu na odgovornost optuženika T. O. prvostupanjski sud posebno upire na dio iskaza svjedoka D. koji je iskazao da je otišao u kuhinju, prije toga oštro pogledao optuženika O. i njemu objašnjavao da on to neće učiniti, a da mu je ovaj odgovorio "I. mi smo svoji na svome".

Takvi zaključci prvostupanjskog suda po mišljenju ovog suda, nisu dovedeni u sumnju navodima žalbe optuženika O. u kojoj tvrdi da svjedoci različito iskazuju o tome tko se bunio protiv odluke da se ide ubijati pa da D. za sebe navodi da je on bio taj, dok K. tvrdi da je to

bio R., a koji poriče svoju nazočnost sastanku. Svjedok M. prema stavu žalbe navodi da je D. reagirao bučno, a da se on usprotivio kasnije u razgovoru sa O. što međutim, da nitko drugi nije potvrdio. Smatra da sud nije mogao pokloniti vjeru onoj trojici koji tvrde da su sudjelovali u dogovoru za egzekuciju i sudjelovali u egzekuciji, koji su imali činove, a ništa nisu učinili da bi se egzekucije spriječile. Nalazi neprihvatljivim zaključak prvostupanjskog suda da im je zapovjednik bio čovjek bez čina, da se stvar događala stalno, najmanje mjesec dana, a da oni ništa nisu učinili već naprotiv, da mogu svjedočiti, a ne biti optuženi.

U konkretnom slučaju žalba ne dovodi u pitanje utvrđenja prvostupanjskog suda glede odlučnih činjenica, niti su one ovakvim žalbenim navodima osporene, jer je neodlučno tko se likvidaciji usprotivio, već je bitno tko ju je naredio i u njoj učestvovao. O tome da li je još netko trebao biti optužen prvostupanjski sud je svoj stav iznio u pobijanoj presudi, a to nije predmet raspravljanja povodom podnesenih žalbi na prvostupanjsku presudu. S obzirom na sve navedeno i na sva utvrđenja prvostupanjskog suda koja se opširno analiziraju i obrazlažu u pobijanoj presudi ne može se prihvatiti žalbeni stav da su svjedoci lažni, da servisiraju policiju i da nastoje istaći krivnju onih koji su tada na popisu, krivnju optuženika.

Optuženici osporavaju i audio-zapis razgovora D.-R., optuženik N. kroz žalbeni osnov bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 2. ZKP na što je odgovoreno kod obrazlaganja tog žalbenog osnova, a optuženik O. navodi da nije dokazana autentičnost niti originalnost kazete tj. da su te riječi upravo doista izgovorili ti ljudi, u tim okolnostima i tome tijeku okolnosti i da ih je vrpca prenijela doslovno. Tvrdi da nije dokazana njezina vjerodostojnost tj. da su te riječi doista izgovorili ti ljudi u tim okolnostima i tome tijeku okolnosti, vjerujući u njihovu istinitost, bez straha ili pristranosti i slično, te da nije dokazana njezina istinitost tj. da doista iskazuju ono što se je dogodilo. Ničim se nije odbilo, a nije se niti opovrglo iskaze kojima su sami navodni iskazatelji na toj vrpici opozvali ili osumnjičili njezinu autentičnost, originalnost, vjerodostojnost ili istinitost. Stoga smatra da prvostupanjska presuda potpuno pogrešno tu slušnu vrpcu proglašava vrlo važnim dokazom.

Protivno žalbenim navodima ne može se prihvatiti da bi kazeta bila montirana budući je provedeno vještačenje po vještaku M. H. koji u svom nalazu govori o pet neuspjelih tonskih montaža dakle, pet pokušaja da se nešto ubaci u postojeći tekst razgovora, a što se mjeri u milisekundama pa čak da se u tom vremenu i može nešto izgovoriti jasno je da su to neuspjeli pokušaji pa stoga prvostupanjski sud opravdano zaključuje da ništa nije ubačeno u postojeći tekst audio-zapisa snimljenog po svjedoku S. R., a o razgovoru vođenom sa svjedokom I. D.. U istražnom postupku svjedok D. potvrđuje da je sa S. R. usmeno razgovarao u Zagrebu i da je R. njihov razgovor snimao na diktafon na što ga je upozorio prije početka razgovora, pa stoga nema razloga da se ovaj audio-zapis ne prihvati kao vjerodostojan dokaz neovisno o tome što je na glavnoj raspravi svjedok D. isticao kako je čovjeku teško prepoznati svoj glas i slično, što prvostupanjski sud pripisuje njegovom strahu. Svjedok R. nakon što mu je reproduciran audio-zapis prepoznaje i svoj glas, te glas D. i B.. Iako o sadržaju razgovora svjedoci na glavnoj raspravi iskazuju uopćeno niti jedan od njih nije negirao da je razgovor vođen i da je sniman. A navedeni audio-zapis je samo jedan od dokaza koji govore u prilog zaključaka prvostupanjskog suda o djelatnosti optuženika i isti je kao dokaz suglasan sa ostalim provedenim dokazima, pa je to također jedan od razloga za njegovo prihvaćanje kao vjerodostojnog i autentičnog dokaza.

Osporavajući, neosnovano, autentičnost i vjerodostojnost audio-zapisa optuženik O. neargumentirano osporava i iskaz svjedoka D. iz istrage smatrajući ga pristranim, a samog svjedoka kompromitiranim i lažnim svjedokom koji izbjegava svoju kaznenu odgovornost. Uočavajući da svjedoci D. i K. iskazuju suglasno o tzv. smrtonosnom sastanku, optuženik O. u žalbi nastoji bezuspješno te iskaze prikazati kao rezultat pritiska svjedoka A. K. i J. M. koji da su priznali da su I. D. i M. K. u razgovoru još 1992. rekli da će oni osobno kazneno odgovarati po liniji objektivne i zapovjedne odgovornosti za događaje koji su se desili u Gospiću, što žalba smatra izravnim diktatom da svjedoče protiv optuženika. Međutim, s obzirom na sve iskaze saslušanih svjedoka i ostale dokaze kojima je prvostupanjski sud raspolagao tijekom postupka žalbenim navodima iskazi svjedoka D. i K. nisu dovedeni u sumnju.

Na gotovo istovjetan način, optuženik O. u žalbi nastoji obezvrijediti kao dokaz navode sadržane u blok bilježnici i izvještajima i bilješkama svjedoka Ž. B. za koje je on, ispitan u istrazi, na zapisniku od 30. studenog 2000. godine, potvrdio da je to njegova blok bilježnica i da su u istoj njegove bilješke, smatrajući da se radi o krivotvorini, kako smatra žalba, nastoj pod fizičkim pritiskom i životnom opasnošću.

S obzirom da je svjedok Ž. B. u tijeku postupka, kasnije, negirao da bi rukopis u bilježnici bio njegov, provedeno je i grafološko vještačenje i utvrđeno da su napisi u blok bilježnici napisani njegovom rukom, a vjerodostojnost i autentičnost podataka sadržanih u blok bilježnici je, po zaključivanju prvostupanjskog suda, neupitna budući su podaci koji se spominju potvrđeni i ostalim provedenim dokazima. Primjera radi tako navod o odlasku u zgradu, podrum, je pored bilješki svjedoka B. potvrđen i iskazom svjedoka M. S. i M. B., navod o spisku Srba koji je trebao biti gotov do 10. listopada 1991. godine potvrđen je i bilješkama "evidencije osoba koje su se za vrijeme rata nalazile izvan Gospića – Akcija povratak" koji popisi za područje Gospića i završavaju sa datumom 10. listopada 1991. godine, a što se tiče napisa za dan 17. listopada 1991. godine "kriv. djelo ubistva, masakra, civ. stan. Podoštra", prvostupanjski sud zaključuje da je nepobitno da je 17. listopada 1991. godine doista i došlo do likvidacije civila, pa stoga nema razloga sumnjati u autentičnost te bilježnice i izvještaja svjedoka Ž. B.. Osim toga, te bilješke i izvještaji potvrđeni su i pojedinim dijelovima iskaza svjedoka K., P., D., I. M. koji suglasno ističu da je i svjedok B. bio sudionik tzv. smrtonosnog sastanka i likvidacije civila na plantaži borova Žitnik, pa stoga opravdano prvostupanjski sud ne prihvaća iskaze svjedoka B. u kojima on osporava autentičnost bilježnice, bilješki i izvještaja, a s obzirom na ostale provedene dokaze ne prihvaća niti da bi ih pisao pod prijetnjom. Naime, kako to zaključuje prvostupanjski sud, nije sporno da je svjedok B. odlazio u Zagreb tražeći premještaj iz Gospića zbog navodnog šikaniranja od strane D. o čemu i govori u svom izvještaju, te službenoj bilješci, a o traženju premještaja govorili su i svjedoci S. R. i M. B., dok svjedok D. na audio-zapisu govori o učestalim odlascima B. u Zagreb. Stoga, opravdano prvostupanjski sud poklanja vjeru iskazu ovih svjedoka, a posebno M. B. koji kaže da B. nije bio uhićen u Zagrebu, jer činjenica je da svjedok B. nije mogao navesti niti jednu jedinu rečenicu, niti jedan odgovor koji bi mu bio sufliran, diktiran, niti se mogao sjetiti bilo kojeg detalja oko pisanja izjava. Na kraju nije sporno da je original popisa Srba iz Karlobaga nađen u njegovoj sobi, u policiji, o čemu je govorio svjedok J. P. što potvrđuje njegove zapise u bilježnici, izvještajima i bilješkama, a negira njegov iskaz kada tvrdi da ne zna da li je vršen popis srpskog pučanstva u Karlobagu i Gospiću, kojem dijelu iskaza prvostupanjski sud opravdano nije poklonio povjerenje. Stoga navedeni zaključci prvostupanjskog suda o autentičnosti bilježnice, izvještaja i bilješki

svjedoka B. nisu žalbenim navodima dovedeni u sumnju i neprihvatljiv je žalbeni navod da je svjedok B. nasilno i protupravno zadržan u pritvoru, da je u odnosu na njega primijenjena sila i protuzakonita sredstva i da su se tako na nezakonit način prikupili podaci na kojima se ne može temeljiti pobijana presuda.

Upravo protivno žalbenim navodima optuženika O., prvostupanjski sud je opravdano prihvatio prvotni iskaz svjedoka B. i njegove zapise i u svezi s ostalim dokazima na njima temeljio zaključak da je vojna policija bila posve pod vlašću optuženika O. što žalba nastoji pod svaku cijenu osporiti.

Nakon tzv. smrtonosnog sastanka održanog 17. listopada 1991. godine u tzv. operativnom štabu na kome optuženici T. O. i M. N. K. prisutnima naređuju da moraju izvršiti likvidaciju civila, prema utvrđenju prvostupanjskog suda, svi prisutni sa sastanka odlaze na plantažu borova Žitnik ili Pazarište i tu dolazi do likvidacije civila i to najmanje njih deset među kojima su zasigurno bili B. T., N. I. i M. R., a nakon što su ih pripadnici HV-a koje je optuženik M. N. K. uputio u Perušić dovezli na mjesto likvidacije.

Da je do likvidacije civila na plantaži borova Žitnik doista i došlo, proizlazi ne samo iz iskaza svjedoka D., M. K., G., P., I. M., izvještaja B., audio-zapisa, već i iz činjenice pronalaska praznih grobova, te predmeta kraj tih grobova, na temelju čega je zasigurno utvrđeno tko je tu ubijen, te iz iskaza svjedoka N. Z. i M. M. koji su bili prisutni likvidaciji civila, za vrijeme koje likvidacije je Z. i ranjen.

Kako to proizlazi iz iskaza saslušanih svjedoka, nakon tzv. smrtonosnog sastanka posjedalo se u osobne automobile i krenulo prema plantaži borova Žitnik, gdje je došlo i vojno vozilo sa civilima i gdje je izvršena likvidacija. U navedenom su svjedoci suglasni međutim, razlikuju se u detaljima očigledno samo iz razloga da eskulpiraju sebe i svoju odgovornost za učinjeno umanje, kako to zaključuje prvostupanjski sud. Međutim, iz iskaza saslušanih svjedoka nesporno proizlazi da su svi sa sastanka iz tzv. operativnog štaba došli na mjesto likvidacije i na zapovijed optuženika M. N. K. pucanjem iz oružja usmrtili civile, time da je prethodno sam optuženik N. usmratio za sada neutvrđenu žensku osobu, dok mu je prilikom pucanja u nepoznatu mušku osobu, u tri navrata pištolj zatajio.

O tome govori svjedok S. G. navodeći, da je upravo optuženik N. taj koji naređuje da iz kamiona izađu civili, on je taj koji kaže vojnicima da te ljude postroje. Govori o tome da su oni koju su se dovezli dakle, oni koji su bili na sastanku, prišli tim postrojenim civilima na pet do deset metara i stajali, kada je optuženik N. rekao "Što se čeka", upravo je optuženik N. izvukao jednu ženu iz kolone dakle, nitko nije pucao dok optuženik N. ne ubije tu ženu, nakon čega pokušava ubiti i nepoznatog muškarca koji se prije toga protivio, zazivao N., pri čemu mu je pištolj zatajio. Nakon toga ponovo naređuje da se puca, ali sada riječima "Pucaj, što se ne puca". Svjedok G. je decidan u navodu da su svi sa sastanka pucali i da je optuženik N. pucao prvi. S obzirom da je iskaz ovog svjedoka potvrđen i navodima I. D. na audio-zapisu kada kaže da su starice izašle iz kamiona i počele vikati "Pa nećete nas ubiti, pa nećete nas valjda strijeljati" i upravo optuženik N. je taj koji tada govori da će svatko dobiti jednoga koga mora ubiti, nema razloga ne prihvatiti utvrđenja prvostupanjskog suda o slijedu događanja. Svjedok D. navodi da je netko odveo jednu ženu gdje je raslinje, opalio i vratio se dakle, za razliku od svjedoka G. ne kaže izrijeком da je to bio optuženik N. međutim, iskazuje suglasno svjedoku G. kao i u dijelu gdje ovaj svjedok spominje mladića koji je iz te

grupe civila počeo vikati "N. N.", nakon čega mu je upravo optuženik N. prišao sa leđa i pokušao ga ubiti u tri navrata repetirajući pištolj, ali mu je pištolj zatajio. I svjedok B. govori o tome da je netko govorio da mu je štekao pištolj, duga devetka, a to je mogao biti po zaključivanju prvostupanjskog suda jedino optuženik N. budući je i svjedok B. govorio, kao i ostali, i o jednoj debljoj ženi koja je počela vikati "Pa nećete nas valjda ubiti". Svjedok I. M. potvrđuje negodovanje civila B. T. kojeg je osvjetlila baterija i koji je prema iskazu svjedoka G. molio optuženika N. da ga ne ubije, na što je ovaj ipak repetirao pištolj, tri puta, ali mu je pištolj zatajio.

Iz iskaza svjedoka D. proizlazi i tko je bio postrojen u prvom redu, navodi da su bili T. O., K., B., G., I. M., nedvojbeno je da su pucali i ostali, a na audio-zapisu navodi kako je vidio tko je pucao ali da ne bi o tome govorio, dok svjedok B. navodi u iskazu kako misli da je pucano iz haklera po leševima, a upravo se hakler tijekom postupka spominje kao oružje optuženika T. O..

Prvostupanjski sud osnovano zaključuje da su ljudi sa sastanka pucali u civile upravo zato što je to zapovjedio optuženik M. N. K. s time, da je on prethodno usmrtio neutvrđenu žensku osobu i pokušao usmrtiti nepoznatu mušku osobu, ali mu je u tri navrata zatajio pištolj. Očito je da su ljudi sa sastanka dolaskom na mjesto likvidacije bili uplašeni, bojali su se da li će se i sami vratiti, o čemu govore u svojim iskazima, kao i svjedok D. na audio-zapisu kada kaže da mu je optuženik O. rekao "Pucat ćeš po njima ili ćeš završiti baš kao i oni". Svjedok I. M. objašnjava zašto nije poduzeo ništa da zaštiti T. navodeći da nije bio siguran ni to da li će se i sam izvući iz toga, da je bio nemoćan bilo što poduzeti i da vjeruje da bi i s njima bio zajedno dolje da je nešto učinio. Svjedok M. K. navodi da ga je optuženik O. uzeo za ruku i rekao "Pucaj" pa da je on shvatio i morao to učiniti jer se pucalo, a on je bio izvan svega.

Prvostupanjski sud također zaključuje, da što se tiče toga zašto uopće idu na mjesto gdje znaju da će doći do likvidacije civila u kojoj će i sami sudjelovati, da odgovor leži u tome što optuženici O. i N. govore da to što rade čine u ime Vlade i da im to govore kako se ne bi suprotstavljali, a ne zato što bi netko iz Vlade Republike Hrvatske ili Vlada Republike Hrvatske to doista i naredila.

Na povezanost optuženika T. O. i optuženika M. N., po stajalištu prvostupanjskog suda, ukazuje i provjera oružja nakon likvidacije civila na plantaži borova Žitnik. Svjedok I. M. navodi da njemu nitko nije gledao pištolj na licu mjesta, ali da se o tome pričalo, dok svjedok D. na audio-zapisu jasno ističe, da ga je upravo optuženik N. pitao je li pucao i da mu je optuženik O. dodao automat da puca, a navodi i to da je vidio da se svjedoka K. prisiljavalo da puca. Svjedok K. navodi pak, da mu je prišao optuženik O. i pitao ga da li je pucao, a kada je ovaj tražio da mu pokaže pištolj, ističe da je ispalio tri do četiri metka i to prema naprijed, ispred kamiona, a i iz drugih izvora je saznao da je optuženik O. i drugima provjeravao oružje. Iz iskaza svjedoka G. nepobitno slijedi, da je upravo optuženik N. bio taj koji mu je nakon događaja na plantaži borova Žitnik rekao da se riješi pištolja.

Da se unaprijed znalo što se priprema, prvostupanjski sud je zaključio iz iskaza svjedoka M. M. zvanog I. koji je iskazao da je njega zapovjednik N. Z. popodne toga dana obavijestio da će zajedno sa I. R. ići na obezbjeđenje te da uzme pušku i svaki po dva okvira metaka, da će mu kada bude noć znati reći kad će ići i da su krenuli oko 21,30 do 23,00 sata.

Dakle, onaj tko daje zapovijed Z. već poslije podne zna što će biti uvečer na sastanku i likvidaciji. Iz iskaza svjedoka Z. da proizlazi da je njemu zapovjednik bio optuženik M. N. K., a to potvrđuje i svjedok M. M. kada kaže da je Z. zvan H. zapovijedi dobivao od glavnoga, a da je glavni bio optuženik N.. Svjedok M. M. iskazuje i da mu je Z. rekao da nikome ne pričaju da idu na to obezbjeđenje, pa da nitko nije ni znao da ih je H. izabrao. Dakle, opravdano prvostupanjski sud zaključuje, da su ova trojica bila osiguranje, ali ne za kamione koji prevoze oružje, već osiguranje za civile koji su dovezeni na plantažu borova Žitnik radi likvidacije. Svjedok M. M. govori i o ranjavanju H. kada je ovaj bio iza stražnje strane kamiona 10-15 metara iza, odnosno između kamiona i auta, a što upućuje na to da je N. Z. vidio tko i u koga puca, vidio je tko ga ranjavanja i znao je zbog čega dolazi na lice mjesta. Z. potvrđuje da je ranjen prilikom likvidacije civila na plantaži borova Žitnik, ali tek prilikom drugog ispitivanja kod istražnog suca i na glavnoj raspravi.

Na temelju cjelokupno provedenog dokaznog postupka, opravdano prvostupanjski sud ne prihvaća obranu optuženika M. N. o tome da njemu ništa nije poznato o sastanku, likvidaciji, u čemu ustrajava i u žalbama, ne prihvaća njegove tvrdnje o scenariju o kojem bi trebalo pitati zamjenika državnog odvjetnika i istražnog suca. To potkrepljuje činjenicom da je nepobitno da je još u studenom 1991. godine svjedok I. D. na audio-zapisu govorio o učešću optuženika M. N., kako na sastanku tako i na likvidaciji, te o učešću optuženika T. O.. To 1991. godine čini i svjedok Ž. B. u svojim izvještajima i bilješkama. U siječnju 1992. godine S. R. o tome govori u pismu predsjedniku Vlade koji je ujedno bio i predsjednik Kriznog štaba Vlade Republike Hrvatske, kada govori o strijeljanju jedne grupe građana srpske nacionalnosti u Gospiću, kojim strijeljanjem je zapovijedao zapovjednik brigade u Gospiću, M. N. K., a koji je prije toga zapovjedio da to što moraju činiti, čine u ime Vlade Republike Hrvatske i da im je to Vlada Republike Hrvatske stavila u zadatak. Svjedok A. K. u svom iskazu navodi da je u prosincu 1991. godine preslušao audio-zapis razgovora između R. i D. što samo potvrđuje, protivno žalbenim navodima, postojanje i autentičnost tog audio-zapisa, a svjedok govori i kako on nije svjedoku P. rekao da je optuženiku N. zaštekao pištolj, već da su to govorili dečki koji su podnijeli izvješća. Sam svjedok P. ističe kako je saznao da je na Pazarištu izvršena egzekucija nad 12 muškaraca, u čemu da je sudjelovao optuženik Norac, ali da je to sve bilo pod zapovjedništvom optuženika T. O.. Navodi da je čuo za direktnu odgovornost optuženika N. vezanu za likvidaciju na plantaži borova Žitnik, kao i podatak da mu je tamo zaštekao pištolj pa ga je ponovo repetirao. Također je iskazao da ako N. tvrdi da nije bio tamo neka ospori i tu informaciju. Ova saznanja je svjedok P. dobio ne samo od A. K., već iz razgovora sa puno ljudi. O likvidaciji i učešću N. govori svjedok G. još 1991. godine, a to ponavlja i 1993. godine odvjetniku B..

Stoga su neprihvatljivi navodi optuženika N. da je sve ovo scenarij, jer u tom slučaju ne bi bilo potrebe da isti traži da se nađe sa svjedokom S. G. kada je ovaj dao svoj iskaz u istrazi, ne bi bilo potrebe da još 1993. godine prijeti svjedoku Z. B., a nakon objave članka u tjedniku Danas, ne bi bile potrebne i prijetnje svjedoku I. M., ne bi bilo potrebe za krivotvorenjem medicinske dokumentacije o ranjavanju N. Z. zvanog H. dolasku optuženika I. R. kod L. s riječima da on neće ići u Haag, za pisma optuženika G. upućenim svjedocima i tako dalje. Osim toga, nesporno je da se još 1991. godine pokušala pokrenuti istraga zbog likvidacije civila što je međutim, zaustavljeno, a o čemu su u svojim iskazima govorili svjedoci J. M. i S. R.. Da se ne radi o nekakvom "pakovanju", kako to govori optuženik N., proizlazi i iz činjenice da su uz sudionike sastanka na likvidaciji na plantaži borova Žitnik bili

i pripadnici izviđačkog voda N. Z., M. M. i pokojni R., te još neki koji tu dolaze po zapovijedi.

Iako se broj likvidiranih civila izričito ne osporava u podnesenim žalbama, potrebno je navesti da su sudionici tzv. smrtonosnog sastanka i likvidacije na plantaži borova Žitnik iznosili različite brojke o tome koliko je civila dovezeno na samo lice mjesta radi likvidacije, pa prvostupanjski sud prihvaća da se radilo o najmanje deset civila kako je to navedeno u optužnom aktu, što je najpovoljniji broj za optuženike budući se sa sigurnošću nije mogao utvrditi točan broj, a sa izvjesnošću je utvrđeno da su među likvidiranima bili N. I., B. T. i M. R..

Nadalje, optuženik N. u žalbi podnesenoj po branitelju mr. S., neosnovano osporava i zaključak prvostupanjskog suda da je S. G. na likvidaciji civila na Lipovoj Glavici postupao po prethodnom dogovoru T. O. i M. N. kao i utvrđenje da mu je zapovijed da tako postupi dao M. N. K. kao zapovjednik 118. brigade HV-a. Prihvaća kao nesporno da je optuženik G. 18. listopada 1991. godine u jutarnjim satima organizirao prijevoz civila iz vojarnje u P. do lokaliteta Lipova Glavica kod Perušića gdje je pripadnicima HV-a, od kojih su neki bili maskirani, zapovjedio da iz vatrenog oružja usmrte civile, S. K., B. Š., R. B. i druge što su oni zajedno sa njim i učinili, budući to sam G. priznaje, a potvrđuje i više svjedoka, te materijalni dokazi međutim, osporava obranu optuženika G. u dijelu gdje navodi da je pozvan u zapovjedništvo 118. brigade u mjesecu listopadu 1991. godine i da ga je pozvao M. N., na sastanak koji se održao u prizemlju Vojarne E. K. u Gospiću, na kojem je bilo riječi o pripremanju prostorija za smještanje civila koji će biti likvidirani na Lipovoj Glavici, kao i da bi imao direktnu telefonsku vezu sa G. i da bi mu tim putem naredio likvidaciju civila na Lipovoj Glavici.

Protivno žalbenim navodima, opravdano prvostupanjski sud prihvaća obranu optuženika G. o tome da ga je optuženik N. nazvao i dao mu zapovijed da likvidira preostale civile odnosno pripremi autobus, kamion i ljude koji će likvidirati preostale civile govoreći mu "Đ. nemoj zajebati jer ćeš i ti popušiti metak", a da je tome tako izvodi iz utvrđenih činjenica o tome otkuda su civili dovezeni u Vojarnu Perušić i tko ih je dovezao, tko je premještao leševe ubijenih civila na Lipovoj Glavici, tko je vozio civile na plantažu borova Žitnik i na Lipovu Glavicu, te drugih okolnosti.

Prvostupanjski sud nalazi, da iz obrane optuženika G. proizlazi neupitna odgovornost optuženika O. i optuženika N. i za događaje na Lipovoj Glavici, ne prihvaćajući njihovo poricanje da nemaju nikakve veze sa tom likvidacijom. Nalazi da nije sporno da su u Vojarni Perušić bili zatočeni građani Gospića i Karlobaga, osim P. R. koji je, međutim, odveden iz hotela Zagreb u Karlobagu, a ne iz Perušića. Ti civili su dovezeni u vojarnu po pripadnicima HV-a i Vojne policije nad kojima optuženik G. nije imao nikakve ingerencije. Da je htio zatočiti civile srpske nacionalnosti to je mogao učiniti sa civilima iz Perušića među kojima je bilo pripadnika srpske nacionalnosti ili sa civilima iz sela Mlakve, Lipovo Polje i drugih. Međutim, iz provedenih dokaza proizlazi protivno, da je optuženik G. vodio brigu o njihovoj sigurnosti i pomagao im u danim uvjetima. Dakle, ne radi se o samostalnoj djelatnosti optuženika G., već o zajedničkom dogovoru optuženika N. i O., a što proizlazi iz prethodnih utvrđenja u svezi popisa, odvođenja civila, njihova zatočenja u vojarni u Perušiću, te likvidacije na Žitniku. Iako se optuženike T. O. i M. N. ne tereti da su i osobno sudjelovali u likvidaciji civila na lokalitetu Lipova Glavica, prvostupanjski sud opravdano zaključuje na

temelju provedenih dokaza, da je optuženik S. G. u konkretnom slučaju postupio po prethodnom dogovoru ove dvojice optuženika, a nakon što je primio zapovijed od M. N..

Opravdano prvostupanjski sud poklanja povjerenje obrani optuženika G. danoj pred istražnim sucem, u kojoj on vrlo detaljno i okolnosno opisuje kako i pod čijim zapovjedništvom je došlo do zatvaranja civila u vojarni u P., njihova odvođenja na lokalitet Lipova Glavica i do likvidacije istih. Po zaprimanju zapovijedi svog zapovjednika, optuženika M. N., da likvidira preostale civile iz vojarne, optuženik G. obavještava svjedoka M. A. da pripremi autobus, dok je svjedoku V. M. javio da pripremi ljude dakle, optuženik je taj koji organizira prijevoz civila na lokalitet Lipova Glavica, ali i prijevoz pripadnika HV-a. To nedvojbeno slijedi iz iskaza svjedoka M. A. koji kaže da je upravo optuženik G. taj koji razgovara nešto sa svjedokom M. K. zvanu M. u to vrijeme pripadnikom Vojne policije i to prije no što se krenulo na lokalitet Lipova Glavica. Optuženik G. govori svjedoku A. da vozi što bliže kamionu da ne bi netko pobjegao, on napada svjedoka A. stavljajući mu oružje pod vrat, jer svjedok nije došao za njima kako mu je zapovjeđeno pa stoga, prvostupanjski sud opravdano ne prihvaća obranu optuženika G. da je odvođenjem civila iz vojarne rukovodio svjedok M. K. zvanu M.

Navedeno optuženik G. tvrdi i u žalbi u kojoj navodi da ne osporava sam događaj međutim, tvrdi da se nalazio u stanju krajnje nužde. Ukazuje na prijetnje koje su mu upućene kada je pokušao odbiti samo zatočenje civila, a u prilog tome govori i o pucanju u njega dok se nalazio u krugu vojarne. Tvrdi da u tijeku postupka nije utvrđeno da bi zapovijedao i maskiranim osobama budući uopće nije utvrđeno koje su to osobe bile, a nesporno je da su se svi bojali tih osoba, kako su to iskazivali svjedoci, pripadnici perušićkog voda. Postavlja i pitanje zbog čega su sudionici likvidacije na Lipovoj Glavici eskulpirani iako su poimence utvrđeni kao osobe koje su sudjelovale u strijeljanju, a s druge strane sud im nije povjerovao da su oni bili van događaja kako su se nastojali eskulpirati od odgovornosti. Pretpostavlja da im se valjda vjeruje da su se bojali odnosno da su oni bili u stanju krajnje nužde, pa zbog čega to ne bi bio i optuženik G.. Ponavlja i tvrdnju da je bio samo zapovjednik perušićke bojne i da su u događanjima na predjelu Pazarište sudjelovali ljudi daleko više pozicionirani u oružanim snagama od njega, sa daleko većim iskustvom i autoritetom od njega kao na primjer zapovjednik policije, zapovjednik policijske postaje, a kasnije rukovoditelj u Odjelu ratnih zločina u MUP-u, načelnik tajne policije SZUP-a, načelnik Sekretarijata obrane, načelnik topništva HV-a. Njima se prema stavu žalbe vjeruje da su bili isprepadani, ugroženi i slično dakle, u stanju krajnje nužde i njih se ne procesuiru za razliku od optuženika G. za koga to ne vrijedi.

U odnosu na događaj na Lipovoj Glavici smatra, da nije utvrđeno tko su bili maskirani vojnici, imajući pri tome u vidu da nisu bili maskirani zbog likvidiranih civila već očito zbog nemaskiranih pripadnika HV-a, optuženika G. i njegovih vojnika, što samo potvrđuje da su upravo oni i njihov zapovjednik M. K. ili netko drugi, bili ti koji su rukovodili radnjama na Lipovoj Glavici, a nije to bio optuženik G..

Ovakvi žalbeni navodi nisu prihvatljivi i iz razloga jer se civili ukrcavaju u kamion dok je kamion unutar kruga vojarne, svi zapovjednici znaju što će biti sa civilima, a kako to utvrđuje prvostupanjski sud, optuženik G. to zna i mnogo ranije, kako je to naveo u svojoj obrani danoj u tijeku istražnog postupka i upravo zato to jutro, 18. listopada 1991. godine, dolaze zapovjednici vodova M. H. sa dva vojnika I. T. i D. K., te zapovjednik voda S. M.

zvani K. iz čijeg voda optuženik izdvaja šestero ljudi. Upravo svjedoci V. M., S. L., I. L., I. M., J. V. i S. R. koji su u to vrijeme bili pripadnici voda perušičke bojne 118. brigade HV-a, a kojim vodom je tada zapovijedao S. M. zvani K. iskazuju da ih je to jutro, kada su se vraćali s položaja vojnom 110-icom i zaustavili se pred vojarnom u Perušiću, s kamiona skinuo, izdvojio za osiguranje upravo optuženik G., a to potvrđuje i svjedok S. M.. Optuženik G. je bio taj koji je rekao da idu u autobus dakle, ne svjedok M. K. zvani M. S. G. je odredio tko će se voziti u autobusu, a tko u kamionu, pa u autobus ulazi šest pripadnika voda kojima je zapovijedao svjedok S. M.. Isto jutro, optuženik G. prema vlastitom navodu je svjedoku V. M. rekao da je došao i taj dan i vezom mu javio da pripremi ljude za osiguranje. Pred vojarnu to jutro dolazi i svjedok M. H., u to vrijeme zapovjednik jednog od vodova perušičke bojne 118. brigade HV-a sa dva pripadnika svog voda, svjedocima I. T. i D. K., upravo radi onoga što će se to jutro dogoditi na Lipovoj Glavici, a ne zbog drugih razloga kojima su svoj dolazak nastojali opravdati.

Iz iskaza svjedoka M. H. proizlazi da su civili ukrcani u kamion i da je optuženik G. svjedoku H., I. T. i D. K. rekao da idu u autobus. Prema tome, svjedok H. je znao kuda se i zašto ide, jer je bio jedan od zapovjednika voda, a to potvrđuje i optuženik G. u obrani govoreći da su svi njegovi zapovjednici znali što će biti sa civilima i da se s tim nisu slagali. Na mjestu likvidacije na lokalitetu Lipova Glavica, prije kamiona sa civilima i autobusom sa pripadnicima HV-a otišao je pinc u kojem su bili svjedoci M. J. i pokojni D., a na tom mjestu su bili i drugi pripadnici HV-a kao osiguranje pa tako, na primjer svjedok J. navodi da je tamo vidio K., dok svjedok M. A. govori o osiguranju koje su davali u dva navrata, a svjedok M. K. o desetak vojnika raspoređenih u šumi. Dakle, ispravno prvostupanjski sud zaključuje, da je vjerodostojna obrana optuženika G. kada govori kako su svi njegovi zapovjednici znali što će se desiti sa civilima i da je upravo G. taj koji organizira njihov prijevoz do lokaliteta Lipova Glavica, kao i prijevoz pripadnika HV-a koji će upravo po njegovoj zapovijedi, zajedno s njim i likvidirati civile dovezene na taj lokalitet. Upravo dolazak M. K. i I. Š., pripadnika Vojne policije, pred vojarnu Perušić jasno upućuje na povezanost Perušića i Gospića i upravo je optuženik G. taj koji M. K. daje upute što će raditi tj. da treba čuvati da netko ne pobjegne iz kamiona te intervenirati u slučaju napada, a pri tome se poziva i na niz utvrđenja iz kojih zaključuje da su M. K. i Š. kao pripadnici Vojne policije bili posebno lojalni optuženiku T. O. i kao takvi prisutni mnogim događanjima.

Na licu mjesta optuženik G. postrojava civile i vojsku i tada je jasno da nema nikakve razmjene i da će se pucati, kako je to iskazao svjedok I. M.. Navedeno svjedok M. A. zaključuje već prilikom dolaska pred vojarnu kada vidi streljački vod. Kako to proizlazi iz iskaza svjedoka S. L. i I. M. u stroju, u polukrugu su bili T., H., K., moguće i Š., M. K. i svi su pucali. Svjedok I. M. navodi da je pucao jer je bila zapovijed da se puca, netko je opalio, a nakon toga se čulo "Pucaj, pucaj", a upravo je optuženik G. bio taj koji je rekao da moraju pucati i koji ih je prethodno postrojio. Optuženik G. je i taj koji prvi puca i više dva puta "Pucaj, pucaj". Počeo je pucati u momentu kada mu je jedna od žena, civila, pružila neku ceduljicu, a o čemu su govorili svjedoci J. V. i M. K..

Kako to proizlazi iz iskaza svjedoka S. L., najprije su prema mjestu likvidacije krenuli civili, potom oni iz autobusa, maskirani su išli uz civile, a sa maskiranima je bio i optuženik G.. I ovaj svjedok, suglasno svjedoku I. M., govori o tome da su civili bili poredani u dva reda, a da se u polukrugu ispred civila poredala vojska, a da je lijevo od njih bio optuženik G.. Na civile su pucali svi koji su bili poredani u luku.

Stoga, na temelju ovakvih iskaza saslušanih svjedoka opravdano prvostupanjski sud zaključuje, da je upravo optuženik G. bio glavni na likvidaciji civila na lokalitetu Lipova Glavica tj. onaj koji je postrojio civile, postrojio pripadnike HV-a, prvi zapucao i potom izdao zapovijed da se puca u civile, a što su pripadnici HV-a zajedno s njim i učinili.

Navedeno prvostupanjski sud temelji i na uvjerljivom i okolnosnom iskazu svjedoka J. V., u to vrijeme pripadnika HV-a, koji je izričit u tvrdnji da je upravo optuženik G. prvi zapucao i zapovjedio njima, pripadnicima HV-a koji su tu bili prisutni, da pucaju u civile i to nakon što je jedna starija žena pokušala optuženiku G. uručiti neko pismo i nakon što je on zapovjedio civilima i pripadnicima HV-a da se postroje. Prema iskazu ovog svjedoka, optuženik G. nakon pucnjave dolazi do njega i prislanja mu automatsku pušku na lijevu sljepoočnicu govoreći "Ideš i ti sada s njima, jebem ti usta ledena". Navedeno ukazuje, prema prvostupanjskom sudu, da je optuženik G. nakon pucnjave provjeravao tko nije pucao, da je pitao ovog svjedoka zašto nije pucao i da je provjerio nekoliko cijevi, a kada je vidio da su hladne ljutito je krenuo natrag. O provjeravanju oružja po pucnjavi na civile govori i svjedok M. H., a iz iskaza svjedoka I. M. i S. R. proizlazi da se upravo ovaj svjedok J. V. nešto raspravljao sa optuženikom G. i plaćući ga napao govoreći "Što ste nam napravili".

Svjedok S. R. u istražnom postupku govori o tome kako je G. po zaustavljanju autobusa na Lipovoj Glavici njima iz autobusa zapovjedio da idu iza 110-ice u kojoj su bili civili, da je upravo on zapovjedio civilima da stanu u stroj, a da je njima iz autobusa zapovjedio da se postroje nasuprot civila, da upere puške u civile i da pucaju. Navedeno potvrđuju i svjedoci I. M., M. A. koji navodi i da ga je optuženik G. nakon pucnjave napao, prislonio mu pištolj pod vrat govoreći mu da zašto nije došao za njima i prvostupanjski sud na temelju toga ispravno zaključuje da je bilo jasno što će se desiti sa civilima i da je optuženik G. taj koji je to znao. Pored ovih iskaza ukazuje se i na iskaze svjedoka S. L., I. L., V. M. koji svi govore da je optuženik G. tada na Lipovoj Glavici bio najviši po funkciji, da je zapovijedao, a svjedoci M. K. i M. H. govore i da je prvi pucao.

Na neupitnost samog događaja na Lipovoj Glavici ukazuju i izjave svjedoka koji su u to vrijeme bili pripadnici HV-a tj. 2. bojne 118. brigade, a koji nisu bili prisutni samoj likvidaciji civila na Lipovoj Glavici, ali su te iste civile vidjeli zatvorene u vojarni u Perušiću ili su pak čuli za iste, te koji su vidjeli odvođenje civila iz vojarne i čuli o likvidaciji na Lipovoj Glavici, a o tome govore i iskazi svjedoka koji su bili zatočeni u Vojarni Perušić, a potom pušteni, kao i činjenica pronalaska u prosincu 1991. godine posmrtnih ostataka 24 civila ubijenih 18. listopada 1991. godine na lokalitetu Lipova Glavica, te predmeti izuzeti s mrtvih tijela, a koji su prepoznati po rodbini oštećenika. Tako, na primjer, svjedok V. Š. ističe da je civile u vojarni vidio dva dana, da je ključ prostorije u kojoj su bili imao optuženik G., te da je nakon nekoliko dana čuo da su ti civili ubijeni, dok svjedok J. L. kaže da je čuo da su civili u vojarni, a čuo je da su odvedeni. Svjedok B. S. među civilima u vojarni zamjećuje ženu plave kose i muškarca u odori hrvatske policije, a drugi dan ili dan iza toga od boraca i mještana Perušića čuje da su civili ubijeni na Lipovoj Glavici, radi čega i odlazi kod optuženika G., baca pušku i govori da ne želi biti u takvoj vojsci, što samo po sebi demantira obranu optuženika G. da je postupao u strahu za vlastiti život i pod prijetnjom. Svjedok M. M. koji prazni prostoriju za smještaj civila ističe, da su bili u toj prostoriji dvije ili tri noći, među njima prepoznaje B., ne želi gledati njihovo odvođenje iz vojarne, a treći dan saznaje da su odveženi na Lipovu Glavicu i ubijeni. Svjedok A., koji je vozio autobus sa pripadnicima HV-

a na lokalitet Lipova Glavica, među zatočenim civilima prepoznaje B. Š., Đ. K., G. H. i R. B.. Svjedok M. M. zvan I. govori kako je došao u Vojarnu P. i sa još tri nepoznate osobe koje su također bile pripadnici HV-a da je umotao leševe ubijenih u deke, utovario ih u kamion i to najmanje pet leševa. Dio mrtvih tijela je bio porazbacan i po smetlištu Razbojište pa je optuženik G. zajedno sa svjedokom I. K. išao zatrpiti te leševe i to nakon što mu je optuženik N. rekao da ide vidjeti što je to, jer se pronijela priča da izgleda da pas nosi jednu ruku po Perušiću.

U odnosu na broj likvidiranih civila, svjedoci S. L. i I. M. govore o dvadesetak civila, svjedok M. H. oko njih 15 u dva do tri reda, svjedok Š. o preko 20 civila što međutim, prvostupanjski sud ne prihvaća, jer nije sporno da su pripadnici tzv. JNA na mjestu gdje je došlo do likvidacije pronašli u prosincu 1991. godine 24 leša, optuženik G. priznaje da je na smetlištu Razbojište vidio 10-11 leševa, a koje je prepoznao kao civile ubijene to jutro na Lipovoj Glavici, dok svjedok M. M. govori o tome da je pomogao pri ukrcaju pet leševa, iz čega prvostupanjski sud opravdano zaključuje da je na Lipovoj Glavici ubijeno ne 15 ili 20-tak civila, već najmanje 39-40 civila.

Dakle, iz provedenih dokaza proizlazi da su svjedoci, pripadnici HV-a i Vojne policije opisali na koji način se vršio odabir onih koji će sudjelovati u likvidaciji, opisali su vožnju od Vojarne P. do mjesta likvidacije i samu likvidaciju, a ono što nisu ispričali odnosi se na to otkuda ubijenim civilima osim strijelnih ozljeda i sjekotine i prijelomi, nisu ispričali tko i zašto je leševe ubijenih civila zapalio, premda optuženik G. stavljaajući primjedbu na iskaz svjedoka K. pita istoga da zašto je tog dana od njega uzeo benzin i deke, a što je ponovio i u svojoj obrani. Prema tome, polijevanje tijela ubijenih civila benzinom i njihovo paljenje na mjestu likvidacije izvršili su, kako to ispravno zaključuje prvostupanjski sud, pripadnici hrvatskih oružanih snaga koji međutim, nisu ispričali ni tko je ni po čijem nalogu porazbacao dio leševa ubijenih civila na lokalitetu Lipova Glavica po smetlištu Razbojište, a koje su potom svjedok K. i optuženik G. zatrpali bagerom, niti gdje su to odveženi leševi koje svjedok M. M. ukrcava u kamion zajedno sa tri nepoznata hrvatska vojnika koji su izašli iz perušićke vojarnje. Međutim, van svake sumnje je da su civile na Lipovoj Glavici ubili pucanjem iz vatrenog oružja pripadnici HV-a, a po zapovijedi optuženika G. i zajedno s njim, a koju zapovijed je optuženik G. dobio od optuženika M. N., a sve ono što se desilo i na Lipovoj Glavici je bio dogovor optuženika O. i optuženika N. o čemu govori optuženik G. u svojoj obrani kada opisuje sastanak u Vojarni E. K. pa se stoga ne može prihvatiti žalba optuženika G. koji osporava zaključivanje prvostupanjskog suda da je rukovodio i organizirao strijeljanje građana na Lipovoj Glavici uz tvrdnju da je bio samo jedan od učesnika događanja iz listopada 1991. godine, a na koje događaje nije mogao utjecati, a što sve po njemu otklanja njegovu kaznenu odgovornost. Sama činjenica da neposredni izvršitelji likvidacije na Lipovoj Glavici nisu optuženi, ne eskulpira S. G. od odgovornosti.

Sumirajući sva utvrđenja prvostupanjskog suda, nesporno se zaključuje da je u listopadu 1991. godine S. G. bio zapovjednik 2. bojne 118. brigade i ujedno zapovjednik Vojarne u P.. Upravo u tom svojstvu je po naređenju optuženika O. i optuženika N. zatočio civile iz Gospića, Karlobaga i šire okoline koji se navode u izreci presude, u za to pripremljenu prostoriju unutar vojarnje, te kasnije poduzeo i druge radnje kako je to utvrđeno u tijeku postupka. Također je van svake sumnje da su civile na Lipovoj Glavici ubili pucanjem iz vatrenog oružja pripadnici HV-a, a po zapovijedi optuženika S. G. i zajedno s njim, a koju zapovijed je on dobio od optuženika M. N., a što je bio rezultat dogovora

optuženika O. i N., o čemu je G. govorio u svojoj obrani, a što je već ranije navedeno u ovoj odluci.

Stoga nisu prihvatljivi niti navodi žalbe optuženika M. N. o nepostojanju usmenog ili pismenog dogovora između njega i optuženika O., budući je ta tvrdnja koja je već iznesena u njegovoj obrani osporena činjenicom da se postojanje dogovora može izvesti iz svih okolnosti, pa tako na postojanje prethodnog dogovora ne ukazuje samo obrana optuženika G. dana u tijeku istražnog postupka, već i sve ono što se dešavalo, a vezano je za odvođenje civila i njihovu likvidaciju s jedne strane, te ulogu optuženika O. i N. u tome s druge strane. Zajednički dogovor ne mora biti izričit, a što se i dozvoljava u žalbi optuženika N., već se njegovo postojanje može izvesti iz svih okolnosti djela kako je to obrazloženo u cjelokupnoj prvostupanjskoj presudi, a zaključke u svezi toga prihvaća i ovaj sud kao sud drugog stupnja. Žalbenim navodima ti zaključci prvostupanjskog suda nisu dovedeni u sumnju.

Navod optuženika N. da nije optuženiku S. G. izdao zapovijed da likvidira preostale civile obeskrijepljen je detaljnim, okolnosnim i uvjerljivim iskazom optuženika G. iz istražnog postupka, a nije sporno da je postojala telefonska veza između vojarne u Gospiću i vojarne u Perušiću.

Iako se u tijeku postupka činilo da identitet žrtava neće biti sporna činjenica, u žalbi zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, u dijelu koji se odnosi na pitanje identiteta navodnih žrtava, kako ih tretira žalba, optuženik O. u žalbi podnesenoj po braniteljima prije svega osporava iskaz dr. Z. S., nazivajući ga profesionalnim svjedokom, osobom koja je promicala agresorsku i zločinačku vojsku, nesavjesnim liječnikom pa kada mu prvostupanjski sud poklanja vjeru smatra da pogrešno utvrđuje odlučne činjenice o hrvatskoj krivnji za postojanje leševa i o identitetu tih leševa. Optuženik O. u žalbi dovodi u pitanje prije svega zapisnike o obavljenom vanjskom pregledu mrtvih tijela. Ukazuje da nigdje nisu opisani osobni ožiljci, madeži i slične stvari, da nigdje nema dokaza o uzimanju otisaka zubiju, niti potpuna pregleda zubiju, da nigdje nema utvrđivanja krvne skupine odnosno dokaza o uzimanju uzorka krvi, da nigdje nema DNK raščlambe odnosno uzimanja uzorka tkiva, nigdje se ne utvrđuje kalibar zrna, da nema detaljnih osobnih podataka niti zapisa o tome tko je koga i na temelju čega prepoznao, nema detaljnog opisa odjeće ili obuće, vrste, marke, boje, broja, nema oznake vremena početka i svršetka pregleda odnosno obdukcije i na kraju postavlja pitanje zbog čega mrtva tijela nisu odvezena na mjesto gdje bi se mogla obaviti detaljna obdukcija. Smatra da prvostupanjski sud nije mogao nekritički prihvatiti iskaz dr. S. i obdukcijske zapisnike koji nisu napravljeni lege artis, kojima se ne utvrđuje stvarno tko je koja žrtva, ne utvrđuje se od kojeg je uzroka i od kojeg oružja i kada i gdje koja žrtva stradala. Prema stavu žalbe pobijana presuda ničim nije dokazala da su tijela iskopana 1991. godine dokazano ubijena, jer uzrok smrti nije bilo moguće utvrditi pri čemu se poziva na nalaze vještaka sudske medicine iz Rijeke. U odnosu na zapisnike Vojno-medicinske akademije nalazi da su isti pokušali razraditi sustav laži protiv Republike Hrvatske, nemajući pri tome nikakvih stvarnih dokaza. Prema stavu žalbe radi se o zapisnicima dr. Z. S. koji je jedini vidio mrtva tijela međutim, nije ih identificirao, nije im uzeo uzorke krvi ni DNK, nije ih odvezao na sigurno mjesto radi pregleda, identifikacije i kasnije ukopa. Smatra da mu je cilj bio pokopati mrtva tijela na licu mjesta i onda uzeti tko zna kakvu odjeću i pomiješati s njom poneki prsten i slično te napraviti lažne obdukcione zapisnike da bi naknadno i bez ikakvih dokaza Vojno-medicinska akademija u Beogradu mogla pokrenuti protuhrvatsku kampanju. Zapisnici koji su sastavljeni na beogradskoj VMA,

prema stavu žalbe, sastavljeni su bez fizičkog pristupa mrtvim tijelima, a isto tako provedena je i identifikacija tijela bez ikakve osnove, bez osobnog uvida u njih od strane identifikatora i takvim zapisnicima se ne može dati vjerodostojnost budući je oni ne zaslužuju.

Protivno žalbenim navodima optuženika O. ovaj sud, kao sud drugog stupnja, prihvaća utvrđenja prvostupanjskog suda u odnosu na identitet žrtava, kada utvrđuje da su dana 25. prosinca 1991. godine istočno od Perušića, u području sela Duge Njive nađeni zapaljeni leševi, kako to proizlazi iz iskaza M. M., komandanta 6. ličke brigade u okviru 6. divizije tzv. JNA. Po dr. Z. S. sa Vojno-medicinske akademije u Beogradu izvršen je vanjski pregled mrtvih tijela i njihova identifikacija pa je utvrđeno da su nađena 24 tijela od kojih je šest sahranjeno individualno, a 18 u zajedničku grobnicu. Tada su identificirani R. S., B. K., B. Š., S. S., R. D., M. K., Đ. K., D. B., M. P., M. O.₁, M. O.₂, R. B., L. T., P. L., B. V., B. Š., D. V., N. G. i Ž. M.. Nakon oslobođenja, kako to proizlazi iz zapisnika od 16. do 17. prosinca 2000. godine na Debelom Brdu su ekshumirana mrtva tijela, njih 18 koji su pregledani po vještacima Zavoda za sudsku medicinu Rijeka, a izvršena je i identifikacija DNA analizom pa je tada identificirano 15 mrtvih tijela, a tri su ostala neidentificirana.

Da se treba pokloniti vjera iskazu svjedoka dr. S. inalazima o vanjskom pregledu leševa, jasno slijedi već iz činjenice što optuženik G. i svjedoci, pripadnici HV-a M. H., D. K., I. T., V. M., I. L., S. L., S. R., J. V., I. M., M. A., te pripadnici Vojne policije I. Š. i M. K. u svojim iskazima detaljno i okolnosno opisuju što je bilo sa civilima doveženim na Lipovu Glavicu i takvo rezoniranje prvostupanjskog suda žalbenim navodima nije dovedeno u sumnju. Naprotiv, izvan svake sumnje je da su upravo pripadnici HV-a ubili civile na lokalitetu Lipova Glavica, da su nakon ubijanja leševi ubijenih zapaljeni benzinom. Leševi pronađeni po pripadnicima srpskih paravojskih formacija, 6. ličke brigade 6. divizije tzv. JNA nedvojbeno su dio leševa ubijenih na Lipovoj Glavici 18. listopada 1991. godine. To iz razloga jer na primjer J. V., u to vrijeme pripadnik HV-a, među postrojenim civilima radi strijeljanja 18. listopada 1991. godine prepoznaje M. K., R. prepoznaje B. i ženu plave kose, a upravo i njihove leševe među ostalima pronalaze na tom prostoru u prosincu 1991. godine pripadnici 6. ličke brigade 6. divizije tzv. JNA. Nadalje, iz obrane optuženika G. slijedi da su pripadnici perušićke postrojbe imali automatske puške kalibar 7,62 mm, a upravo taj kalibar streljiva pronađen je kako na mjestu pronalaska leševa tako i u samim posmrtnim ostacima ubijenih civila. Iz zapisnika o vanjskim pregledima nedvojbeno slijedi da je kod B. Š. evidentirano šest strijelnih ozljeda i to pet sprijeda i jedna straga, kod B. Š. jedna strijelna ozljeda sprijeda, kod D. B. dvije strijelne ozljede straga i ubodna rana ramena, kod M. P. jedna strijelna ozljeda straga, kod S. L. jedna strijelna ozljeda straga, kod Đ. K. sedam strijelnih ozljeda straga i dvije strijelne ozljede sprijeda, kod M. O. jedna strijelna ozljeda sprijeda te utisnuti prijelom lijeve sljepoočnopotiljačne kosti, kod P. L. jedna strijelna ozljeda sprijeda i tri strijelne ozljede straga, kod B. V. tri strijelne ozljede sprijeda i dvije strijelne ozljede straga i tako dalje, a ove strijelne ozljede straga nedvojbeno ukazuju na ono što govore i svjedoci, o tome da su neki od oštećenika na samom mjestu likvidacije pokušali pobjeći. Iz zapisnika o vanjskim pregledima slijedi da je na Lipovoj Glavici ispaljeno najmanje 50 streljiva jer imamo 50 strijelnih ozljeda kod oštećenika međutim, kako su tijela ovih civila premiještana s lokacije na kojoj su oštećenici ubijeni i dovezeni u Široku Kulu radi pregleda, streljiva na licu mjesta odnosno čahure istih nisu pokupljene sa mjesta likvidacije, a nesumnjivo je da je broj ispaljenih streljiva daleko iznad broja strijelnih ozljeda evidentiranih kod oštećenika.

Identifikacija koja je provedena na VMA potvrđena je DNA identifikacijom za oštećenike R. D., D. V., M. K., Đ. K., M. O.₁, M. O.₂, R. S. i B. V.. Oštećenici S. L. i M. P. na VMA su se vodili kao NN osobe, no DNA identifikacijom utvrđeno je o kome se radi. Za S. K., S. S., P. L., Ž. M. te L. T. D. identifikacija nije provedena, s obzirom da se rodbina oštećenika nalazi u Srbiji ili je nepoznata, pa nisu uzeti uzorci krvi međutim, sve te osobe, osim S. K., prepoznate su na VMA bilo na temelju fotografija bilo na temelju predmeta koji su kod njih nađeni ili na temelju osobnih znakova, kao na primjer tetovaže na ruci L. T..

Stoga, opravdano i ispravno zaključuje prvostupanjski sud, da su na VMA od 24 leša identificirano njih 19, a na Zavodu za sudsku medicinu Zagreb pomoću metode DNA identificirana su još dva leša i to leš M. P. i S. L., što znači da su još uvijek neidentificirana tri leša od 24 pronađenih na Lipovoj Glavici i kasnije pokopanih na Debelom Brdu.

U odnosu na S. K., prvostupanjski sud je prihvatio iskaz njegove kćerke, svjedoka Ž. T., koja dozvoljava mogućnost da bi leš pod oznakom US3 mogao biti leš njezina oca za kojeg je svjedok D. G. naveo da je pokopan odmah na Udbini što međutim, nije sa sigurnošću utvrđeno.

U odnosu na identitet žrtava ubijenih na plantaži borova Žitnik sve je rečeno u pobijanoj presudi, a s obzirom da se identitet tih žrtava ne pobija, nema potrebe to ponovno obrazlagati i pozivati se na navode prvostupanjske presude.

U odnosu na ostale, u činjeničnom opisu, poimence navedene civile, prvostupanjski sud je vrlo opširno analizirao provedene dokaze i zaključio da je nesporno utvrđeno da su odvedeni i lišeni života, samo nije utvrđeno da li na plantaži borova Žitnik ili na Lipovoj Glavici, koja utvrđenja se u žalbama ne osporavaju i koja prihvaća i ovaj sud kao sud drugog stupnja.

S obzirom da su po pripadnicima tzv. JNA pronađena 24 tijela, da je optuženik G. sa svjedokom I. K. vidio 10-11 tijela koja potječu sa lokacije likvidacije na Lipovoj Glavici i koja su zatrpala buldožerom, da svjedok M. M. ukrcava pet leševa, dolazi se do brojke od 39-40 ubijenih civila samo na Lipovoj Glavici o čemu je već ranije bilo govora, i što uz najmanje deset ubijenih civila na plantaži borova Žitnik čini 49-50 civila ubijenih na obje lokacije, od kojih je imenom i prezimenom navedeno u izreci pobijane presude njih 47, uz još neke čiji identitet nije utvrđen, nema dvojbe da je prvostupanjski sud sa sigurnošću utvrdio sve činjenične navode iz izreke pobijane presude.

Dakle, iz svega navedenog, može se zaključiti da je pobijana presuda dala veoma iscrpne razloge za sva svoja utvrđenja i zauzeta stajališta o odgovornosti svih optuženika za počinjeni ratni zločin, a koja prihvaća i Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao sud drugog stupnja, pa stoga nisu osnovane žalbe optuženika zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Ujedno prihvaćajući razloge prvostupanjskog suda za odbijanje pojedinih dokaznih prijedloga, a koji se ponovo apostrofiraju u osobnoj žalbi optuženika O., očigledno je da se provođenjem tih dokaza ne bi utvrdilo drukčije činjenično stanje.

U odnosu na žalbeni osnov povrede kaznenog zakona na osuđujući dio presude

Nije osnovana žalba optuženika G. u dijelu u kojem navodi da civili – oštećenici, u konkretnom slijedu događanja, ne mogu biti predmet zaštite međunarodnih konvencija koje se navode u izreci pobijane presude, jer su svi građani iste države.

Na ovo pitanje je većim dijelom odgovoreno kod obrazlaganja neosnovanosti žalbi optuženika iz drugih žalbenih osnova, pa stoga treba samo dodati da su se likvidacije civila dogodile u vrijeme oružanog sukoba Hrvatske vojske sa tzv. JNA i srpskim paravojnim formacijama i to nakon što je Hrvatski sabor dana 8. listopada 1991. godine donio odluku o raskidanju sveza sa SR Jugoslavijom i kada je tadašnja JNA proglašena neprijateljskom vojskom strane države, pa se stoga nedvojbeno radi o međunarodnom oružanom sukobu, što omogućuje primjenu odredaba Ženevske konvencije iz izreke pobijane presude i Dopunskog protokola I, koji takva ponašanja izričito zabranjuju.

Nije sporno da su sukobi započeli u travnju 1991. godine, vodili su se na širem području Republike Hrvatske, od Vukovara pa nadalje, dok je napad na Gospić započeo 29/30 kolovoza 1991. godine, kako to zaključuje prvostupanjski sud, pa je stoga za zaključiti da je navedeni zločin blisko povezan sa neprijateljstvima koja su se odvijala, pri čemu treba uvažiti etničku pripadnost žrtava i počinitelja, kao i strane koja je izvršila agresiju na Republiku Hrvatsku. Dakle, treba imati u vidu suštinu odnosa, a ne isključivo državljanstvo žrtava na što se poziva žalba optuženika G., čemu u prilog govori utvrđena činjenica da su žrtve izabirane sa prethodno sastavljenih popisa, uglavnom žitelja Gospića i okolice.

Nije sporno da se radi o području vojnog djelovanja na kojem civili trebaju imati svu zaštitu, a u konkretnom slučaju njihovo odvođenje i zatim likvidacija, na način da su to optuženici zapovjedili i u tome učestvovali, i na način kako je to za svakog od optuženika utvrdio prvostupanjski sud u pobijanoj presudi, ukazuju da je to bilo u vezi s ratom i da je stoga protivno pravilima međunarodnog prava, vezano za propisivanje nedopuštenih postupaka u ratu ili oružanom sukobu, a kao takvo obuhvaćeno je modalitetima izvršenja kaznenog djela iz čl. 120. OKZRH, kako ih je utvrdio prvostupanjski sud, a što prihvaća i ovaj sud, kao sud drugog stupnja.

Iz navedenih razloga, nije osnovana niti žalba optuženika O. koji neosnovano tvrdi, da se u konkretnom slučaju ne radi o međudržavnom sukobu, već o srpskoj pobuni u Republici Hrvatskoj, koju treba gledati kao građanski rat i da stoga nema osnova za primjenu odredbe čl. 120. OKZRH.

Nije osnovana žalba optuženika O. i u dijelu u kojem navodi da pobijana presuda pogrešno tumači pitanje naredbe odnosno zapovijedi, iz razloga, jer samo odsustvo formalnopravnog autoriteta ne znači izostajanje odgovornosti, s obzirom da se optuženik O. svojim autoritetom de facto nametnuo kao zapovjednik sa ulogom i moći, mnogo značajnijom od uloge samo tajnika kriznog štaba, kako sebe tretira, a kako je to utvrđeno u provedenom postupku.

Optuženici M. N. K. i S. G. tu poziciju imaju de jure, kako je naprijed obrazloženo.

Optuženik G. poziva se na postupanje u stanju krajnje nužde, što je neprihvatljivo s obzirom na utvrđenja prvostupanjskog suda da dovođenja civila u vojarnu u P. trajaju, da je

prema vlastitoj obrani znao što će biti s njima već od sastanka u Vojarni E. K. pa je imao niz mogućnosti da ne postupi po zapovijedi optuženika N., kao što je uostalom propustio i napad na Lički Osik, ne postupajući po zapovijedi, kako to proizlazi iz stanja spisa, te kao što su to učinila tri vojna policajca odlazeći na izmišljenu intervenciju u Priznu.

Nije sporno da zapovijed optuženika N. nije obvezivala optuženika G., jer je podčinjeni oslobođen dužne poslušnosti da izvrši naređenje ako ono vodi izvršenju kaznenog djela i u koliziji dva interesa, optuženik G. je trebao poštivati pravni poredak i ne povrijediti dobro zaštićeno kaznenim pravom, a ne poštivati vojno načelo poslušnosti. Kao podčinjeni optuženiku N. imao je dovoljno vremena da preispita pravnu dopuštenost zapovijedi i bez realne opasnosti za svoj tjelesni integritet, dobivenu zapovijed ne izvrši.

Iz navedenih razloga, kao i onih iz pobijane presude koje prihvaća i ovaj sud, nisu osnovane žalbe optuženika zbog povrede kaznenog zakona.

U odnosu na žalbe zbog odluke o kazni

Zbog odluke o kazni žalili se državni odvjetnik koji izrečene kazne nalazi preblagima i to prvenstveno iz razloga što su svojim djelom optuženici počinili bezobzirno gaženje osnovnih ljudskih prava i načela međunarodnog ratnog prava, nanoseći time neprocjenjivu štetu Domovinskom ratu. Kako je u tijeku postupka nesporno dokazano da su takvim ponašanjem optuženika ubijene najmanje 52-53 osobe, tada ta brojka nedužno ubijenih civila uza sve olakotne okolnosti koje su utvrđene, od strane prvostupanjskog suda, kod optuženika dovoljno govori sama za sebe i vapi za strožom zatvorskom kaznom u konkretnom slučaju i to maksimalnom. Predlaže da se optuženicima izrekne stroža kazna zatvora.

Optuženik O. u žalbi zbog odluke o kazni ističe, prije svega, da nije počinio kazneno djelo za koje je osuđen pa da prema tome to isključuje i svaku kaznu.

Navodi da je prvostupanjski sud propustio u dovoljnoj mjeri cijeliti njegovu zdravstveno stanje koje je vrlo ozbiljno i zahtijeva ambulantno i hospitalno liječenje već dugi niz godina, o čemu prilaže i medicinsku dokumentaciju. Ističe da nisu u dovoljnoj mjeri cijeljene materijalne prilike optuženika i njegove uže obitelji budući da uzdržava suprugu i troje djece, a iz priložene dokumentacije u tom pravcu je vidljivo da nitko iz obitelji koju uzdržava nije porezni obveznik. Supruga je zaposlena i prima minimalnu plaću, dok se dvije kćeri nalaze na redovnom školovanju, kao i sin.

Analizirajući zakonski propis čl. 120. OKZRH i polazeći od pretpostavke da je optuženik ikome mogao zapovijedati da je onda odgovornost trebalo stupnjevati u odnosu na više i službenije osobe, jer je prijetnja koja je dolazila počiniteljima navodnog strijeljanja, ako to strijeljanje ne počine, a od strane optuženika, da je i postojala je kudikamo manja od prijetnje osoba koje su po činovima i položajima više od optuženika. Ukazuje na osobe A. K., S. R. i J. M. kao vrhovne, državne, službene i ovlaštene osobe koje su imale i moć i dužnost takve događaje spriječiti, a počinitelje naknadno kazniti, što sve nisu učinili, a slijedom toga se ne može pravilno ocijeniti niti postupanje optuženika O. koji tada nije imao nikakvog čina i nije imao moć da poduzme kažnjavanje krivaca za ta kaznena djela.

Također ukazuje, da su u obrambenom i osloboditeljskom ratu agresori počinili mnoštvo zločina najteže vrste, ubijali ličke i druge hrvatske civile, uništavali gradove i sela i činili slične nekažnjive radnje pa se njihova krivnja kao napadača nikako ne može usporediti s krivnjom branitelja koji su branili Republiku Hrvatsku i cijeli hrvatski narod, koji je bio ostavljen na milost i nemilost osvajačima i masovnim ubojicama pa i od strane svjetske politike, što po mišljenju žalbe također nije valorizirano prilikom odmjerenja kazne. Vrednovati te dvije krivnje jednako znači priznati osvajačima njihovo pravo i negirati obrambeni i osloboditeljski rat te opravdanost i smisao postojanja Republike Hrvatske kao neovisne države. Nije isto s kojeg su položaja počinjena kaznena djela, jer neko djelo može biti posljedica straha u koji je počinitelj doveden bez svoje krivnje i uvijek se postavlja pitanje, prema navodu žalbe, nakane pa čak do tog stupnja da ona može biti i umišljena samoobrana, ako se radi o branitelju, a to nikada ne može biti ako se radi o osvajaču. Uzimajući u obzir kao olakotnu okolnost sudjelovanje u Domovinskom ratu, prvostupanjski sud, je prema stavu žalbe, pri tome propustio cijeliti obrambenu poziciju u samom djelu i u tom ratu, kako optuženika O., tako i ostalih optuženika dakle, ne njihove zasluge negdje drugdje tijekom toga rata, nego baš pri navodnom počinjenju kaznenih djela. Sve da i postoji kaznena odgovornost optuženika moralo bi se uvažiti pravo i dužnost obrane, osjećaj dužnosti branitelja da nešto poduzme da bi zaštitili svoj narod i državu. Postoje prijestupi koji, poduzeti uslijed straha od napadača i osjećaja dužnosti da se nešto poduzme, ne mogu biti vrednovani jednako kao i oni prijestupi poduzeti s napadačke strane.

Također postavlja pitanje, kako je moguće da se pred hrvatskim kaznenim sudom dogodi to da se izrekne maksimalna kazna zatvora čovjeku bez uniforme i činova, čovjeku koji nikada ništa nije priznao i kojemu nijedan od svjedoka koje žalba naziva lažnima i posebno ih apostrofira i analizira njihove iskaze, nikada nije predbacio ijednu zapovijest ili pucanj, a ne i onima koji priznaju da su bili časnici Hrvatske vojske i da su pucali ili čak izdavali nalog za pucnjavu. Pita se da li sud može reći da su za navodna ubojstva više desetina ljudi, u okolnostima u kojima su tobože svi znali za zatvaranje i ubojstva, odgovorna samo trojica optuženika koji su proglašeni krivima, a ne i oni koji su pribivali tobožnjem smrtonosnom sastanku i ubojstvima pa ih i činili i desetine drugih na visokim funkcijama koji su znali za navodne protuzakonito odvedene ljude i prije navodnih ubojstava i svi oni koji su za to saznali kasnije pa se stoga postavlja pitanje koja je poruka tako visokih kazni. Smatra da bi hipotetičku optuženikovu krivnju valjalo razdijeliti na mnogo više dijelova nego što je to učinio prvostupanjski sud, pa bi onda i kazna bila daleko niža.

Postavlja se pitanje visine moguće kazne i pod pretpostavkama da su sva državna tijela znala za navodna uhićenja u doba čim su se ona počela događati, o čemu govori rodbina navodnih oštećenika, da je obavještavala Zagreb, T., M., G. i mnoge slične, veoma visoko postavljene službenike. Dakle, znajući za zločine, država ništa ne poduzima da krivca u to vrijeme kazni, već naprotiv, dolazi do promaknuća, pa stoga zaključuje da Republika Hrvatska nije stvarno ni pokušala upozoriti optuženika da u njegovom vladanju nešto ne valja, odnosno došlo je do prvotnog propuštanja kazne navodnih zločina.

Slijedom svega navedenog, izrečenu kaznu smatra drakonskom i pita se kakva može biti opće preventivna poruka takve kazne i kakva može biti korist od nje.

Optuženik G. u tom dijelu žalbe nalazi nedovoljno cijenjenje olakotne okolnosti koje postoje na njegovoj strani i koje su navedene u obrazloženju prvostupanjske presude.

Okolnost cijenjena kao olakotna, da je sve radio po zapovijedi, ustvari graniči sa navodima obrane da je radio u krajnjoj nuždi pa i iz tog dijela presude proizlazi da sud ustvari dopušta mogućnost da optuženik G. nije bio upleten u događaje svojom voljom. Ukazuje na izmijenjenu obiteljsku situaciju u međuvremenu, budući je maloljetni sin, rođen za vrijeme dok se nalazio u pritvoru, drastično zapušten od strane majke i dijete je smješteno u dom za djecu. Optuženik je jedini roditelj koji može skrbiti za dijete staro nepune tri godine i smatra da je to okolnost koja treba imati utjecaja na blaže kažnjavanje.

Optuženik M. N. K. u žalbi podnesenoj po branitelju I. K., odvjetniku iz Z., u dijelu zbog odluke o kazni ističe da ne postoje one otegotne okolnosti sa kojima prvostupanjski sud kalkulira u ovom slučaju, a koje označava kao neuobičajene okolnosti oko odvođenja i držanja civila odnosno njihova ubijanja, te posebice da se radilo o ljudima koji nisu bili pripadnici paravojnih neprijateljskih formacija, jer tako nešto nije bilo prisutno u konkretnim zbivanjima odnosno samo po sebi je isključeno. Naime, nije bilo nekih posebnih oblika mučenja ili drugog izivljavanja pa da bi se moglo govoriti o neuobičajenim okolnostima prisutnim u ovom slučaju, a sama okolnost da se nije radilo o pripadnicima neprijateljskih formacija zapravo sama po sebi ne znači ništa, jer je u zakonskom obilježju sadržano da je u pitanju djelo spram civila, a što dakako znači da nisu na bilo koji način involvirani u oružani sukob pa prema tome ni kao pripadnici nekakvih paravojnih formacija.

S druge strane smatra, da mnogobrojne olakotne okolnosti, utvrđene na strani optuženika, nisu cijenjene u dovoljnoj mjeri i da trebaju mnogo više doći do izražaja kod odmjeravanja visine kazne. Smatra da bi se i daleko blažom kaznom ostvarila svrha kažnjavanja.

U žalbi podnesenoj po branitelju mr. T. S., odvjetniku iz R., optuženik ističe da je sa nepune 23 godine došao u Gospić i bez vojnog čina prihvatio se zaduženja da bude na čelu vojske koja se tek stvarala, da u najtežim ratnim vremenima bude na čelu obrane grada Gospića i velikoj dijela Like pod čijim je vodstvom Gospić i okolica i obranjeni i ustrojena borbena jedinica, 118. brigada Hrvatske vojske, odnosno 9. gardijska brigada. Upravo zbog svojeg rodoljublja, hrabrosti, ratnih iskustava i znanja stečenih učešćem na kriznim područjima diljem Hrvatske (Okučani, Petrinja i dr.) i organizacionih sposobnosti bio je uočen i od strane operativnog stožera za Liku i postavljen za zapovjednika obrane Gospića i šire, koju dužnost je uspješno obavio nastupajući hrabro i požrtvovano, vrlo često u prvoj borbenoj crti i uz stalni ulog vlastitog života. Za sposobnosti i doprinos u obrani domovine odlikovan je najvišim državnim odlikovanjima. Od običnog vojnika, kroz rat, rad i školovanje postao je general. Njegova hrabrost, požrtvovnost, korektnost, skromnost za one koji su ga upoznali postala je poslovična, a sve što je radio lišeno je svakog kalkulativstva, sebičnosti i koristoljublja.

Sve te osobine, a posebno činjenica da je bio najmlađi od svih koji su obnašali bilo kakvu javnu dužnost u razorenom Gospiću i ugroženoj Lici prvostupanjski sud po stavu žalbe previda mogućnost manipulacije pa i zavođenja žalitelja kao najmlađeg i najmanje iskusnog, a u napetom, opasnim ratnim vremenima 1991. godine kada se doslovno radilo o tome biti ili ne biti. Pri tome posebno ukazuje na svjedoke na položajima, rukovoditelja policije, SZUP-a i drugih javnih funkcija od kojih je većina starija od žalitelja 10, 20 pa i više godina.

Ne ulazeći u analizu pobuda za izvršenje djela od strane ostalih, nesporno je da optuženik N. nije u tome imao nikakvih osobnih motiva, u Domovinski rat je ušao nesebično, iz ljubavi prema svom narodu i domovini, riskirao više puta život, bio ranjavan, ugradio je u obranu, u izgradnju vojnih postrojbi, svoju mladost.

Prema stavu žalbe, prilikom odmjeravanja kazne trebalo je posebno cijiniti ukupnost društvenih uzroka koji su doprinijeli počinjenju predmetnog djela, što je trebao biti glavni kriterij kod prosudbe kako ocjene pojedinačne odgovornosti odnosno krivnje tako i prilikom određivanja visine kazne. Ukazuje da je bio rat, Gospić ugrožen i razoren, vladalo je veliko nepovjerenje i strah, većina Srba prešla je na drugu stranu, nestala iz grada neposredno prije prvih granatiranja i bombardiranja bez da su o tome obavijestili znance i prijatelje, vladala je ogorčenost kod ljudi koji su ostali i koji su smatrali da se topnička i minobacačka vatra navodi iz Gospića, probudila su se još i sjećanja na zločine i nepravde iz ranijih vremena i da su to sve okolnosti koje su dovele do utuženog kaznenog djela, u kojem je uzelo učešće jako puno ljudi. Iza optuženika N., njegove funkcije, njegove popularnosti i legende sakrili su se prema mišljenju žalbe mnogi i pravi akteri inkriminiranog zbivanja, što sve bi trebalo rezultirati puno pravičnijom i poštenijom, blažom kaznom.

Također je prema stavu žalbe, prilikom izricanja kazne trebalo voditi računa o tome da je optuženik svojim radom, hrabrošću, talentom ratnog vođe iza kojega se jurišalo i pobjeđivalo, stekao karizmu koja je stvarna, zaslužna i nije rezultat političke manipulacije, iako je bilo pokušaja da se baš u te svrhe s time manipulira. Stoga je po mišljenju žalbe i o toj dimenziji njegove osobnosti, kao i o činjenici da unatoč prilikama ništa nije uzeo za sebe, stekao, dozvolio da dobije, kao i o osobnoj intimnoj pobožnosti, korektnom držanju na sudu i odbijanjem da bilo koga tereti ili da se na teret bilo koga brani trebalo voditi računa. Radi se o moralnoj vrijednosti koju nije moguće naći kod mnogih koji su u utuženim zbivanjima učestvovali, ali nisu pozvani na odgovornost. Smatra da je izrečena kazna prestroga.

Protivno žalbenim navodima, prvostupanjski sud je u potpunosti i pravilno utvrdio sve okolnosti koje utječu na odmjeravanje kazne, uvažavajući upravo one okolnosti i činjenice na koje se ukazuje u žalbama.

Naime, prilikom odmjeravanja kazne, prvostupanjski sud je imao u vidu način počinjenja ovog kaznenog djela koji u bitnome nadilazi uobičajeni način počinjenja ovakvih kaznenih djela, jer su civili najprije odvedeni iz svojih domova, sa radnih mjesta, sa ulice i tako dalje, zatim zatočeni i naposljetku likvidirani dakle, radi se o smišljenoj i planskoj akciji u kojoj je svaki od optuženika imao ulogu, kako je to i navedeno u činjeničnom opisu kaznenog djela, a ne postupanju neubrojivih pojedinaca ili grupica, kako je to u obrani naveo optuženik Č.. Optuženici su zajednički, pažljivo, pripremali likvidaciju pojedinih civilnih osoba koju su potom i realizirali, a na način kako je to navedeno u izreci presude i kako to proizlazi iz provedenog dokaznog postupka.

Dakle, ne radi se o dva puta vrednovanju istih okolnosti i to prilikom utvrđenja elemenata kaznenog djela i kao otegotnih okolnosti, već je prvostupanjski sud, pri ocjeni težine počinjenog kaznenog djela, ispravno vrednovao kriminalnu količinu u postupanju optuženika, koja se samo dijelom poklapa sa elementima kaznenog djela za koje su optuženici proglašeni krivim.

Optuženiku T. O. kao olakotno je cijenjeno njegovo zdravstveno stanje, te činjenica da je otac troje malodobne djece na što ponovo upire u žalbi, optuženiku S. G. djelomično priznanje djela, te obiteljska situacija odnosno da mu je nakon uhićenja rođeno dijete, a kao posebno olakotno cijenjena je okolnost da je sve radio po zapovijedi, što je imalo odraza prilikom odmjeravanja visine kazne. Optuženiku M. N. K., posebno je olakotnim cijenjena njegova mladost u vrijeme počinjenja kaznenog djela, činjenica da je upravo njegova hrabrost i odlučnost bila ta koja je motivirala i druge, njegov doprinos u obrani suvereniteta i teritorijalnog integriteta Republike Hrvatske prilikom čega se isticao osobnom hrabrošću i požrtvovanjem, da je sve vrijeme bio na terenu pa je 1993. godine i ranjen, a da je za ukupan doprinos Domovinskom ratu dobio ne samo pohvale predsjednika Republike Hrvatske, već i mnoga odlikovanja i medalje.

Dakle, upravo te olakotne okolnosti utvrđene na strani optuženika, a koje se ponovo apostrofiraju i opširnije, te detaljnije obrazlažu u žalbenim navodima optuženika, nego što je to učinio prvostupanjski sud, su valorizirane prilikom odmjeravanje kazni optuženicima i našle su odraza u njihovoj različitoj visini.

Jedino optuženik G. ističe novu okolnost da mu je malodobno dijete smješteno u dom i da se o njemu nema tko skrbiti međutim, ne radi se o takvoj okolnosti koja bi u konkretnom slučaju uvjetovala blaže odmjeravanje kazne od one izrečene u prvostupanjskoj presudi, a imajući pri tome u vidu sve otegotne okolnosti kao i način i težinu počinjenog kaznenog djela.

Kao otegotna okolnost po prvostupanjskom sudu, svoj trojici optuženika cijenjeno je da se radilo o civilima koji nisu bili pripadnici nikakvih paravojnih neprijateljskih formacija, koji su najprije bili zatočeni, a potom likvidirani, zatim broj bezrazložno uhićenih i usmrćenih oštećenika, činjenica da su leševi ubijenih sa plantaža borova Žitnik premješteni na neke druge lokacije, činjenica da su leševi ubijenih na Lipovoj Glavici zapaljeni i ostavljeni da ih razvlače životinje, da je jedan dio tih leševa porazbacan na smetlište Razbojište, a jedan dio odvezen tko zna gdje, tako da su od ubijenih na Lipovoj Glavici pronađena samo 24 leša, činjenica da je čak četvero djece ostalo bez oba roditelja, da je ubijena cijela jedna porodica, da su djeca ubijenih V. D. i P. L. učestvovali u obrani Republike Hrvatske kao pripadnici HV-a odnosno aktivno pomagali obranu Gospića, da su B. K. i B. M. sudjelovali u obrani Gospića kroz nenaoružane odrede civilne zaštite Mjesne zajednice Gospić, da je imovina odvedenih i potom likvidiranih civila uništena, u stanove useljeni drugi ljudi, da su neki od njih, I., P. i H. potpisali izjavu o lojalnosti Republici Hrvatskoj i ostali u Gospiću, činjenica da je B. T. jedno vrijeme i sam bio pripadnik HV-a, da je M. Č. bio u komisiji za procjenu ratnih šteta dok mu je brat J. bio u HV-u na ratištu i tako dalje.

Međutim, prvostupanjski sud je imao u vidu i da je djelo počinjeno za vrijeme nametnutog obrambenog i pravednog Domovinskog rata, u situaciji kada su JNA i srpske paravojne formacije bile mnogo nadmoćnije i u ljudstvu i u tehnici o čemu je posebno govorio u obrani optuženik M. N. K., u situaciji kada je dnevno na Gospić upućivano i po 1000 granata, u situaciji kada su mnogi vojno sposobni Hrvati, Gospićani, pobjegli iz Gospića i sklonili se na sigurna mjesta, dok je optuženik N. koji nije imao nikakve veze sa Gospićem, optuženik O., došli i ostali u Gospiću, a optuženik G. ostao u Perušiću organizirajući i pomažući u organizaciji obrane, da su sva trojica aktivno učestvovali u obrani, te uz mnoge znane i neznane branitelje obranili Gospić od pada.

Navedene okolnosti, prvostupanjski sud optuženicima cijeni kao olakotne dakle, posebno olakotnom okolnošću cijenjen je njihov doprinos u Domovinskom ratu, a uz to i korektno držanje pred sudom, te činjenica da ni prije ni poslije nisu počinili kazneno djelo za koje bi bili pravomoćno osuđeni.

Upravo te okolnosti, posebno činjenica da je djelo počinjeno za vrijeme nametnutog, obrambenog i pravednog Domovinskog rata su razlog da se ne prihvati žalba državnog odvjetnika i optuženicima izreknu strože, maksimalne kazne zatvora koje bi inače našle svoje opravdanje u svim otegotnim okolnostima koje se posebno navode i u žalbi državnog odvjetnika.

Stoga Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao sud drugog stupnja, prihvaća sva utvrđenja prvostupanjskog suda glede okolnosti koje utječu da kazna bude veća ili manja, uzimajući u obzir svrhu kažnjavanja, prihvaća i valorizaciju kazni u odnosu na optuženike smatrajući da su iste primjerene težini počinjenog kaznenog djela, stupnju kaznene odgovornosti optuženika, te društvenoj opasnosti djela i optuženika i kao i prvostupanjski sud smatra da će se njima ostvariti svrha kažnjavanja, kako na planu generalne, tako i na planu specijalne prevencije.

Stoga nisu osnovane žalbe zbog odluke o kazni.

U odnosu na oslobađajući dio pobijane presude

Protiv tog dijela presude žali se državni odvjetnik zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i predlaže da se pobijana presuda u tom dijelu preinači i donese osuđujuća presuda.

Državni odvjetnik smatra da se ovaj događaj, makar se dogodio 25. listopada 1991. godine dakle, sedam do osam dana nakon Pazarišta i Lipove Glavice, ne smije promatrati kao izolirani eksces pojedinaca, već da je isti rezultat kontinuirane akcije koja ima svoj početak ranije, tj. od momenta kada T. O. i M. N. K. donose odluku o zatvaranju i likvidaciji civila na području grada Gospića i šire, te takvu zapovijed, a što prvostupanjski sud u obrazloženju pobijane presude u više navrata naglašava, prenose pripadnicima Hrvatske vojske i vojne policije koji su po toj zapovijedi i postupali da bi i sami aktivno sudjelovali u djelu likvidacije prethodno zatočenih civila. Nije bilo naredbe da se prestane s uhićenjem i likvidiranjem nevinih civila, nakon događaja kod Perušića i Lipove Glavice pa stoga i ovaj događaj treba promatrati kroz prizmu kontinuiteta, navodi u žalbi državni odvjetnik.

Manje je važno, prema državnom odvjetniku, što optužnicom nisu obuhvaćene i ostale osobe s propusnice osim optuženika I. R., od onoga što je prvostupanjski sud kao nesporno utvrdio, a to je da su ove odvedene osobe očito usmrćene isti dan u Crnom Dabru, kako to proizlazi iz bilješke istražne sutkinje J. u kojoj navodi kako je dr. J. naknadno izjavio da su nađeni leševi stari cca mjesec i pol dana, izjave svjedoka J. D. o njegovim saznanjima kada su leševi nađeni, te iskaza svjedoka D. V.. Smatra da se ne može olako prelaziti preko utvrđenja tri bitna elementa, a to su da je optuženik I. R. sudjelovao u odvođenju civila iz njihovih stanova, da je s njima zajedno i još trojicom nepoznatih muških osoba u vojnoj odori napustio Karlobag, te da su odvedene osobe nesporno ubijene. S obzirom da je utvrđeno da je optuženik R. sudjelovao u odvođenju civila iz Gospića i njihovom zatvaranju u Vojarni

Perušić, da mu je bila poznata njihova sudbina pa da se i zauzme stav da nema dokaza da bi isti pucao u ova tri civila, ne može se prihvatiti da ipak kritične zgrade nije bio samo nevoljni supočinitelj, budući mu je sudbina civila već od prvog momenta njihova odvođenja bila poznata, te je istu očekivao i odobravao. To odvođenje iz domova ne može se promatrati, prema državnom odvjetniku, izolirano, već u kontekstu cjelovite akcije koja se u mjesecu listopadu 1991. godine na tim prostorima po naređenju optuženika O. i optuženika N. provodila, te je do ovog događaja za posljedicu imala smrt najmanje 49-50 nevinih civila. Kako supočinitelj ne mora svojom radnjom neposredno ostvariti sva brojna obilježja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, ako je pri tome dao objektivni doprinos njegovom izvršenju i ostvarenju, te ako je postupao temeljem zajedničkog cilja, a što je optuženik R. u konkretnom slučaju činio, državni odvjetnik smatra da je isti zajedno sa optuženicima O. i N. trebao biti proglašen krivim i za kazneno djelo poblježe opisano pod toč. 1b. optužnice, a ustvari za činjenje poblježe opisano pod toč. 1b. optužnice budući je optužnica podnesena samo za jedno kazneno djelo iz čl. 120. st. 1. OKZRH poblježe opisano u točkama 1a. i b..

Protivno žalbenim navodima državnog odvjetnika, u pravu je prvostupanjski sud kada zaključuje da nema neposrednih dokaza da su optuženici T. O., I. R. i M. N. K. iako se sada, nakon povlačenja žalbe državnog odvjetnika više ne raspravlja o optuženicima O. i N., počinili djelo za koje ih se optužuje pod toč. 1b. optužnice, a stajalište optužbe o zatvorenom krugu indicija je neprihvatljivo pa je primjenom načela in dubio pro reo donesena oslobađaju odluka, koju prihvaća i ovaj sud, kao sud drugog stupnja.

Sa izvjesnošću je, prema prvostupanjskom sudu, dokazano da su M. V., S. B. i M. M. bili na popisu Srba iz Gospića odnosno Karlobaga, a koji popis je dostavljen u Gospić i da su sva trojica odvedeni iz svojih kuća dana 25. listopada 1991. godine od strane četiri uniformirane osobe, a jedna od tih osoba je bio optuženik I. R., u to vrijeme pripadnik izviđačkog voda 118. brigade.

Optuženik R. je prepoznat po svjedocima D. V. i S. H., a na kontrolnom punktu u knjizi koju su vodili djelatnici Policijske ispostave K. upisano je da su 25. listopada 1991. godine u Karlobag ušli I. Č., J. L., J. S. i I. R., uz naznaku da se radi o sastavu za posebne namjene, a koji podaci su prepisani iz propusnice potpisane po optuženiku M. N. K..

Nije sporno, da su 3. prosinca 1991. godine na prostoru Ravni Dabar pronađena tri mrtva tijela za koja je utvrđeno da se radi o S. B., M. V. i M. M. dakle, osobama koje su 25. listopada 1991. godine odvedene iz svojih kuća, a njihov identitet je utvrđen prepoznavanjem po djelatnicima policije, kao i na temelju predmeta koji su pronađeni uz mrtva tijela. Mrtva tijela su pronađena sa lisicama na rukama, konopcima, a i iz iskaza svjedoka D. V. proizlazi da je vidjela da M. V. nešto stavljaju na ruke, a suglasno je iskazivao i svjedok H. koji vidi stavljanje lisica, prije smještanja ovih ljudi u kamion. Tri leša imala su po nekoliko ulaznih rana zadatih vatrenim oružjem odnosno nekoliko otvora kako to navodi dr. J. za koje se može pretpostaviti da su nastali vatrenim oružjem.

Međutim, točno vrijeme njihove smrti nije utvrđeno budući dr. J., liječnik opće medicine, nije bio ovlašten za utvrđivanje vremena smrti, kako je to naveo u svom iskazu, pa stoga nije prihvatljiv podatak istražnog suca J. koja je u službenoj bilješci, povodom provedenog uviđaja, napisala da su nađeni leševi stari cca mjesec i pol dana.

Iako svjedok D. V. iskazuje da je nakon 15 dana išla u Gospić interesirati se da li su ova trojica u zatvoru u Gospiću i da je saznala da nisu niti dolazili, pa je zaključila da su odmah odveženi u Dabar i tamo ubijeni, a svjedok J. D. da mu je jedan čovjek nakon osam do deset dana rekao "Znaš li da su leševi pronađeni u Crnom Dabru istog onog dana kada su odvedeni", ovaj sud ne prihvaća utvrđenim da su odvedene osobe isti dan i ubijene u Crnom Dabru, iz razloga što to nije utvrđeno, odnosno nije utvrđeno što se dešavalo nakon što su odvedeni iz Karlobaga, kada su ubijeni i gdje su ubijeni. To stoga, što liječnik koji je vršio vanjski pregled leševa nije se izjašnjavao o starosti ozljeda, ne zna se da li su sve ozljede nanijete istom vrstom oružja ili različitom, nije utvrđeno da li su sve ozljede nastale pucanjem iz oružja, a nadalje nije utvrđeno ni da li su te osobe iz Karlobaga odvedene u pravcu Gospića ili pravcu Crnog Dabra, budući o tome podataka nema niti je sa punkta u Karlobagu vidljivo raskrižje za ta dva mjesta pa da bi se moglo utvrđivati kuda je vozilo skrenulo. Također, svjedok J. D. nije se izjasnio o osobi koja mu je rekla da su isti ubijeni istog dana kada su i odvedeni, navodeći da ne zna tko mu je to rekao, pa niti taj podatak više nije moguće utvrditi.

Dakle, sa sigurnošću, kako to utvrđuje prvostupanjski sud, a prihvaća i ovaj sud kao sud drugog stupnja, je dokazano da je 25. listopada 1991. godine optuženik I. R. ušao u Karlobag sa vojnom 110-icom i da je tom vojnom 110-icom u kojoj su se sada nalazili M., V. i B. i otišao iz Karlobaga. Nije, čak, sa sigurnošću utvrđeno ni da bi s njim bili Č., L. i S. čija su imena navedena u propusnici, što prihvaća i optužba ne navodeći imena tih osoba, već ih karakterizira kao tri NN osobe.

Međutim, nije utvrđeno da bi optuženik I. R. i tri NN osobe usmratile M., V. i B. pucanjem iz vatrenog oružja u Crnom Dabru tog istog dana. U tom pravcu prvostupanjski sud ne raspolaže ni personalnim, niti materijalnim dokazima.

Prvostupanjski sud obrazlaže nadalje, da je u tijeku postupka utvrđeno da je optuženik I. R. sudjelovao u odvođenju civila iz njihovih stanova, kuća i podruma, u Vojarnu P., ali ne i u njihovoj likvidaciji, pa ta činjenica opravdano ne može biti indicij da je učestvovao u likvidaciji ove tri osobe koje su odvedene iz Karlobaga i nađene mrtve u Crnom Dabru. Također, prema stavu prvostupanjskog suda, nema dokaza da bi optuženici T. O. i M. N. K. zapovjedili optuženiku I. R. da dana 25. listopada 1991. godine odvede iz Karlobaga više civila i liši ih života i u tom pravcu nedostatna je obrana optuženika G. koji je tvrdio da je I. R. bio desna ruka T. O. i da je taj događaj usko vezan za događaje iz Gospića i da predstavlja kontinuitet akcije koja je započeta 14. listopada 1991. godine, a nastavljena događajima na plantaži borova Žitnik i Lipovoj Glavici.

Međutim, sada kada je zamjenik Glavnog državnog odvjetnika odustao od podnesene žalbe u odnosu na optuženike T. O. i M. N. K. u odnosu na ovaj događaj, žalbene tvrdnje državnog odvjetnika da ovaj događaj se ne smije promatrati kao izolirani eksces pojedinca, već da je isti rezultat kontinuirane akcije koja ima svoj početak ranije tj. od momenta kada T. O. i M. N. K. donose odluku o zatvaranju i likvidiranju civila na području grada Gospića i šire, te takvu zapovijed, se relativiziraju i sada ostaje samo da se raspravi odgovornost I. R. za ovaj događaj.

Stoga je bespredmetno ukazivati na utvrđenja prvostupanjskog suda da propusnica na kojoj je bio potpis optuženika M. N. K. kao zapovjednika 118. brigade, ne omogućava zaključak o njegovoj povezanosti sa ovim djelom.

Ostaje za razmotriti samo analizu obrana optuženika, iskaze saslušanih svjedoka, te ostale provedene dokaze što je prvostupanjski sud savjesno učinio, analizirajući svaki dokaz pojedinačno, tako i u svezi s ostalim dokazima i zaključio da nije utvrđeno i dokazano da bi optuženici počinili djelatnost iz toč. 1b. optužnice, a takav zaključak prvostupanjskog suda prihvaća i ovaj sud, kao sud drugog stupnja, u odnosu na optuženika I. R. u odnosu na kojeg je podnesena žalba i koju ovaj sud ne nalazi osnovanom.

Iz navedenih razloga nije osnovana žalba državnog odvjetnika zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja.

S obzirom na sve navedeno, na temelju čl. 387. i čl. 386. u svezi čl. 364. st. 2. ZKP, odlučeno je kao u izreci.

U Zagrebu, 2. lipnja 2004. godine

Zapisničar:
Vojimir Katić, v.r.

Predsjednik vijeća:
Milivoj Mikor, v.r.